

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT SOCIOLOGICKÝCH STUDIÍ
KATEDRA VEŘEJNÉ A SOCIÁLNÍ POLITIKY

Bc. Ludmila Kolářová

**Analýza koncepcí komunitního plánování v České
republice na příkladu sociálních služeb**

Diplomová práce

Konzultant: PhDr. Ing. Pavel Mička

Praha 2008

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a použila pouze ty zdroje informací, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím se zveřejněním práce pro účely studia a výzkumu.

V Praze dne 6. ledna 2008

.....
Bc. Ludmila Kolářová

Děkuji PhDr. Ing. Pavlu Mičkovi za vedení této práce, užitečné podněty a připomínky, a také za umožnění praxe.

Za odborné konzultace děkuji PhDr. Vladaně Vaskové.

Dále bych ráda poděkovala Ing. Petru Krábkovi, Michalu Polesnému a Ing. Věře Slezákové za to, že se se mnou podělili o své zkušenosti s komunitním plánováním.

Za možnost absolvovat odbornou praxi děkuji Bc. Danielu Roseckému.

OBSAH:

1 ÚVOD	5
2 CÍLE, OTÁZKY, METODY	7
2.1 CÍLE	7
2.2 OTÁZKY	9
2.3 METODY	9
3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	16
3.1 DEMOKRACIE	16
3.1.1 Účastnická demokracie	17
3.1.2 Deliberativní politika	19
3.1.3 Politická kultura.....	21
3.2 SOCIÁLNÍ KAPITÁL	23
KONCEPT OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI	24
3.4 OBČANSKÁ PARTICIPACE	27
4 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ	39
4.1 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ VE VELKÉ BRITÁNII	41
4.2 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	43
4.3 PRINCIPY KOMUNITNÍHO PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB.....	51
4.4 KRITÉRIA KVALITY PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	53
5 PRAXE KOMUNITNÍHO PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V ČESKÉ REPUBLICE	57
5.1 ORGANIZACE, ZABÝVAJÍCÍ SE KOMUNITNÍM PLÁNOVÁNÍM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	59
5.2 OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ, ZABÝVAJÍCÍ SE KOMUNITNÍM PLÁNOVÁNÍM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	61
5.3 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V PÍSKU - CENTRUM PRO KOMUNITNÍ PRÁCI.....	63
5.3.1 Uplatnění principů komunitního plánování	65
5.3.2 Aplikace kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“	69
5.3.3 Aplikace kritéria č. 7 „Informovanost“	70
5.4 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB VE ŽDĚŘE NAD SÁZAVOU - AGORA CENTRAL EUROPE	71
5.4.1 Uplatnění principů komunitního plánování	73
5.4.2 Aplikace kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“	76
5.4.3 Aplikace kritéria č. 7 „Informovanost“	77
5.5 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V KADANI – CENTRUM KOMUNITNÍ PRÁCE ÚSTÍ NAD LABEM.....	78
5.5.1 Uplatnění principů komunitního plánování	79
5.5.2 Aplikace kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“	83
5.5.3 Aplikace kritéria č. 7 „Informovanost“	84
5.6 HODNOCENÍ	84
6 ZÁVĚR	88
SHRNUTÍ	
SUMMARY	
SEZNAM SCHÉMAT	
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	
PRIMÁRNÍ	
SEKUNDÁRNÍ	
SEZNAM PŘÍLOH	

„Zdravá komunita dokazuje smysluplnost své existence tím, že si uchovává svou čistou podobu a životaschopnost. Všechny projevy komunity počínaje legendárními postavami a dětskými říkankami, které jedno pokolení předává pokolení následujícímu, až po právní a zvykové uspořádání, jsou věčnými nositeli poučení a komunitu posilují.“

John W. Gardner (1999, str. 24)

1 Úvod

Komunitní plánování je pojmem, který v posledních letech skloňují zástupci organizací poskytujících sociální služby, ti, kteří tyto služby využívají, představitelé místních samospráv i aktivní občané. Tento proces, kombinující manažerský přístup s psychologickými a sociologickými metodami, se stává rozšířeným v oblasti tvorby plánů rozvoje sociálních služeb. Chci se jím zabývat, abych lépe pochopila zákonitosti jeho fungování a získala kritický náhled jak na obecné uplatňování metody, tak na konkrétní procesy, a také dokumenty, které jsou jejich výstupem.

Abych téma zasadila do relevantního kontextu, budu se v teoretické části této práce zabývat demokracií, a to nejen jako pojmem, ale také jako formou vlády, která poskytuje zázemí pro aktivní účast občanů na politickém rozhodování. Vedle obecného vymezení demokracie se podrobněji zaměřím na účastnickou demokracii a deliberativní politiku, a také na politickou kulturu jako souhrn specifických názorů a postojů konkrétní společnosti. Dále se chci zabývat sociálním kapitálem, konceptem občanské společnosti a podrobněji pak občanskou participací. Tu považuji za základní předpoklad fungování procesů komunitního plánování.

Co se týče samotného komunitního plánování, ráda bych popsala jeho podstatu a srovnala pojetí této metody ve Velké Británii a v České republice. Zde je komunitní plánování nejvíce uplatňováno v oblasti sociálních služeb, proto se

na ni zaměřím. Zhodnotím tři konkrétní procesy, metodicky vedené třemi různými profesionálními organizacemi, respektive výstupy těchto procesů. Budou to tyto: „Komunitní plán sociálních služeb Písek“, na jehož tvorbě se podílelo Centrum pro komunitní práci, „Komunitní plánování sociálních služeb Města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013“, na jehož tvorbě se podílela Agora Central Europe a „1. Komunitní plán sociálních služeb města Kadaně a obcí ve spádové oblasti pověřeného obecního úřadu na období 2006 – 2010“, na jehož tvorbě se podílelo Centrum komunitní práce Ústí nad Labem. Tento výběr bude zdůvodněn v příslušné kapitole. Nástrojem pro zhodnocení koncepcí plánů rozvoje sociálních služeb bude naplněnost principů komunitního plánování, a dále pak splnění zvolených kritérií. Domnívám se, že se přístup jednotlivých profesních organizací k procesu komunitního bude výrazně odlišovat, ale přesto budou schopny ve spolupráci s dalšími aktéry dojít k závěrům, odrážejícím potřeby dané komunity a specifikovat tyto závěry ve výsledném materiálu, tedy komunitním plánu sociálních služeb.

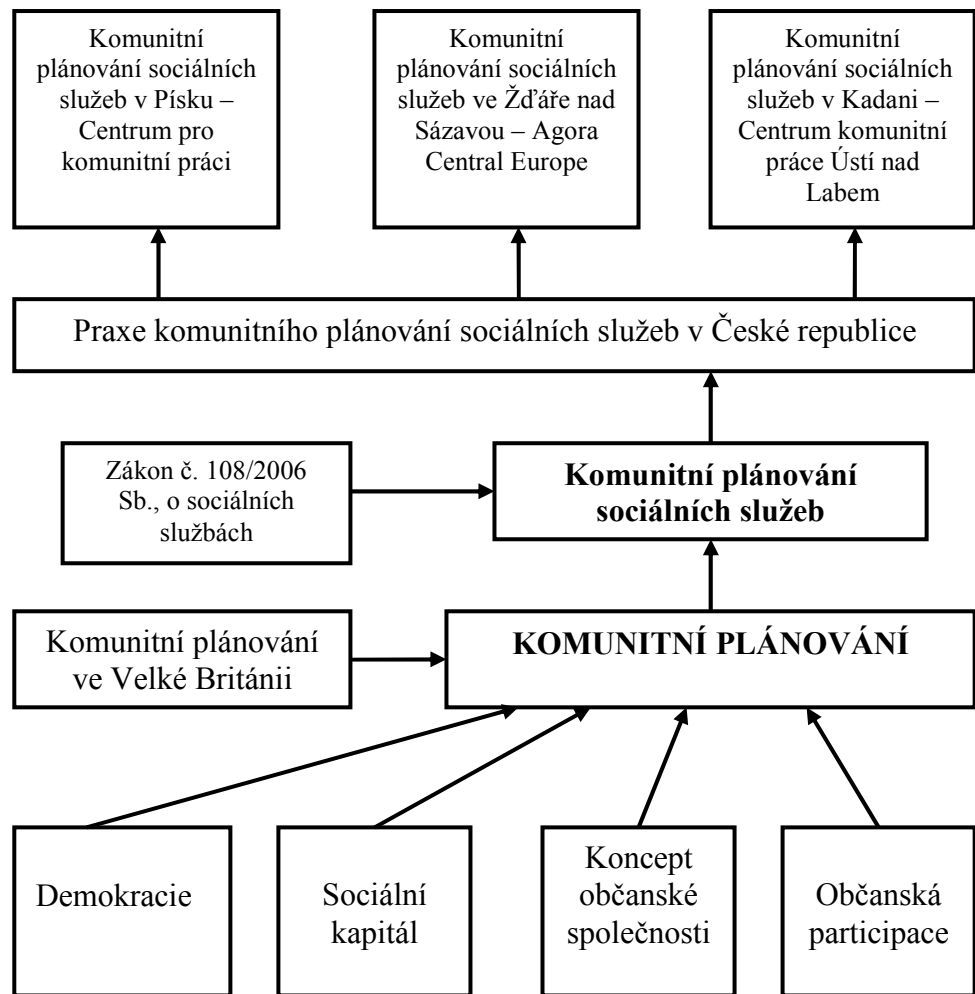
Pokud vím, nebylo podobné srovnání dosud provedeno a mohlo by tedy přinést nové poznatky a otevřít nový pohled na danou problematiku. Také Kritéria kvality plánování sociálních služeb, která použiji pro vyhodnocení procesů komunitního plánování jsou novým dokumentem, a nebyla dosud v praxi aplikována. (Proběhlo pouze ověřování kritérií v několika městech, které však bylo součástí jejich tvorby.) Budu se snažit, aby provedená evaluace byla důvěryhodná a poskytla užitečné informace.

2 Cíle, otázky, metody

2.1 Cíle

- Zasadit téma „komunitní plánování“ do kontextu relevantních teoretických východisek.
- Vymezit pojem „komunitní plánování“ a aplikovat tuto definici na konkrétní procesy.
- Popsat komunitního plánování sociálních služeb, včetně jeho principů a kritérií kvality.
- Srovnat tři konkrétní komunitní plány sociálních služeb a vyvodit z tohoto srovnání závěry.

Schéma č. 1: Strom cílů

Zdroj: Autorka

2.2 Otázky

- Jaké jsou možnosti občanské participace?
- Je komunitní plánování (jako u nás poměrně nová metoda) v praxi správně aplikováno?
- Jak se liší přístup jednotlivých profesionálních organizací (Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, Agora Central Europe, Centrum pro komunitní práci) ke komunitnímu plánování sociálních služeb?
- Do jaké míry je metoda komunitního plánování pro obce při rozvoji sociálních služeb závazná?
- Je komunitní plánování sociálních služeb v České republice spíše formální metodou, nebo živým procesem?
- Jaká je budoucnost komunitního plánování sociálních služeb v české republice?

2.3 Metody

Samotný pojem „metoda“ pochází z řeckého slova „methodos“, které lze přeložit jako „cesta k cíli“ nebo „postup zkoumání“ (Geist, 1992, str. 218). Je to návod, jak prakticky postupovat, aby bylo dosaženo nových poznatků. Vymezení termínu však může být široké, od dílčích aktů až po celkové pojetí života a světa. Já sama na základě svého studia metodu chápu jako soubor pravidel a doporučení, kterými je nutné se řídit, má-li být dosaženo žádaného výzkumného cíle.

Při tvorbě této diplomové práce budou použity následující metody:

- **Strom cílů**

Tuto nenormativní metodu jsem v úvodu práce použila pro primární vyjasnění problematiky a její zpřehlednění. Je to vhodná metoda po vizualizaci cílů (jako formálně a široce formulovaných prohlášení o tom, čeho chci dosáhnout) a stanovení jejich hierarchie.

Vytvoření stromu cílů pro mne bylo významným dílčím úkolem, umožňujícím a stanovujícím další postup při psaní diplomové práce.

- **Analýza aktérů**

Cílem této metody je identifikovat všechny, kterých se daná problematika týká. Mohou to být jednotlivci, za různým účelem vzniklé skupiny, formální nebo neformální organizace, instituce, nebo i stát a jeho orgány.

Veselý rozlišuje výzkumnou analýzu aktérů (probíhá nejméně několik měsíců a má velmi blízko k hloubkovému kvalitativnímu výzkumu) a rychlou analýzu aktérů (může probíhat například ve formě jediného brainstormingového semináře) (2005, str. 11,12).

- **Analýza dokumentů**

Tato metoda zahrnuje různé procedury, rozčleněné do dvou skupin. Jednu představují klasické metody, zaměřené na historickou nebo literární analýzu, druhou takzvané nové metody, založené na kvantifikaci. Zatímco klasické metody jsou intenzivní a usilují o analýzu obsahové hloubky zkoumaných dokumentů, kvantitativní jsou extenzivní – snaží se postihnout to, co je v rámci velkého množství dokumentů podstatné (Adamová a kol., 2001, str. 4).

- **Sekundární analýza dat**

Jde o vyhodnocení dat, která byla původně shromážděna pro jiný účel. Sekundární analýzu lze také definovat jako zaměření se na již existující materiál z nového pohledu, na základě nového vztahu.

Tuto metodu je možné chápat i jako odhalování dalších informací z již dříve zkoumaného materiálu, tedy jako zvyšování jeho vypovídací hodnoty. V sociologii se pro ni používá i označení „reanalýza“.

V praktické části této diplomové práce bude analyzován Komunitní plán sociálních služeb Písek, Komunitní plánování sociálních služeb Města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013 a 1. Komunitní plán sociálních služeb města Kadaně a obcí ve spádové oblasti pověřeného obecního úřadu na období 2006 – 2010.

- **Zúčastněné pozorování**

Zúčastněné pozorování je tradiční empirickou technikou sběru informací, při níž je pozorovatel v trvalejším sociálním kontaktu s objektem pozorování (například skupinou).

Výhodou metody je (ve srovnání s metodou dotazování) možnost porozumění situaci a lepší znalost jednotlivých aktérů (jejich postojů, motivace a podobně).

Na druhou stranu je tato technika omezena možnostmi zrakového, sluchového, prostorového a časového vnímání pozorovatelem. Dalšími limity mohou být například (ne)znalost jazyka, zvyků nebo konvencí objektu. Převzetím určité role ve skupině také vzniká nebezpečí zpětného ovlivňování, ať už pozorovatele skupinou nebo naopak.

- **Konzultace s odborníky**

Konzultace nemá (na rozdíl od standardizovaného rozhovoru) předem danou strukturu, znění otázek, ani jejich pořadí. Je to neformální rozmluva, při níž může být pouze dodržována předem vytvořená osnova. Cílem konzultace není snaha získat od každé dotazované osoby stejnou informaci.

Téma této diplomové práce jsem konzultovala s následujícími odborníky:

- Ing. Petr Krábek – vedoucí odboru sociálních věcí města Žďár nad Sázavou, člen řídicí skupiny komunitního plánování sociálních služeb,
- Michal Polesný – Centrum komunitní práce Ústí nad Labem,
- Bc. Daniel Rosecký – Centrum pro komunitní práci jižní Čechy,
- Ing. Věra Slezáková – Agora Central Europe,
- Mgr. Ivan Úlehla – Komunitní plánování o.p.s.,
- PhDr. Vladana Vasková – odbor sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky.

- **Účast na odborných seminářích a konferencích**

V souvislosti se svou diplomovou prací jsem se zúčastnila těchto odborných seminářů a konferencí:

- konference „Plánování rozvoje sociálních služeb – aktuální otázky“ – 28. února 2007, hotel Krystal, Praha:

- Metodiky plánování sociálních služeb – komentář k aktuální podobě metodik a vize jejich dalšího vývoje (Mgr. Zuzana Skříčková)
- Postavení a úloha krajských metodiků/vzdělavatelů a návrh systému další podpory plánování sociálních služeb (Mgr. Ivan Úlehla)
- Vzdělávací program pro zpracovatele komunitního plánu sociálních služeb na úrovni obce/regionu - komentář k jeho výsledné podobě
- Výsledky školení v jednotlivých krajích
- Plánování sociálních služeb – spolupráce obcí, krajů a ministerstva práce a sociálních věcí (PhDr. Vladana Vasková)
- Souvislosti plánování a financování sociálních služeb (Ing. Helena Petroková)
- Diskuse v sekcích: Možnosti další podpory plánování sociálních služeb, Úloha obcí při krajském plánování sociálních služeb
- konference „Komunitní plánování sociálních služeb v kraji Vysočina“ – 21. června 2007, Krajský úřad kraje Vysočina, Jihlava:
  - Aktuální situace v komunitním plánování sociálních služeb z pohledu ministerstva práce a sociálních věcí (Ing. Martin Žárský)
  - Projekty komunitního plánování sociálních služeb a Agora Central Europe (RNDr. Ivana Bursíková)
  - Projekt Komunitní plánování sociálních služeb v kraji Vysočina (Ing. Jitka Materová)
  - Tvorba Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb kraje Vysočina (Mgr. Jiří Bína)
  - Komunitní plánování sociálních služeb na území pověřené obce Žďár nad Sázavou – praktický příklad (Ing. Petr Krábek)
  - Komunitní plánování sociálních služeb v regionu Světelsko-Ledečsko – praktický příklad
  - Podpora komunitního plánování sociálních služeb ze strukturálních fondů (Mgr. Petr Musial)
  - Workshopy: Plánování sociálních služeb na úrovni kraje – sestavení plánu na základě jednotné formy výstupů (Ing. Jitka Materová), Proces tvorby komunitního plánu sociálních služeb – zásadní okamžiky (Ing. Věra Slezáková), Analýzy potřebné pro zpracování

komunitního plánu sociálních služeb jako střednědobého plánu rozvoje (Mgr. Libuše Králová), Zapojení veřejnosti do komunitního plánování sociálních služeb (PhDr. Ing. Pavel Mička)

- konference „Další podpora plánování sociálních služeb v České republice“ – 27. srpna 2007, hotel Olympik, Praha:
  - Zhodnocení realizace zakázky Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb (Mgr. Kateřina Slabová)
  - Závěrečné výsledky a zhodnocení projektu Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb (Mgr. Ivan Úlehla)
  - Další perspektivy plánování sociálních služeb (PhDr. Vladana Vasková, PhDr. Radek Suda)
  - Koordinace vytváření kritérií kvality plánování sociálních služeb (ministerstvo práce a sociálních věcí)
  - Plánování a standardy kvality sociálních služeb (Jindra Koldinská, Josef Veselka)
  - Webový portál „Komunitní plánování sociálních služeb“ (Mgr. Jan Šesták)
  - Diskuse u kulatých stolů: Velikost regionu pro plánování sociálních služeb a plánování sociálních služeb ve venkovských oblastech, Plánování sociálních služeb v městských částech, Udržitelnost procesu plánování v obci po zpracování plánu rozvoje sociálních služeb, Další metodická podpora plánování sociálních služeb, Úloha zadavatele v plánování sociálních služeb, Úloha a postavení vzdělavatelů – metodiků plánování sociálních služeb
- seminář „Plánování rozvoje sociálních služeb“ – 7. prosince 2007, Společenské centrum Domyno, Praha:
  - Plánování rozvoje sociálních služeb: aktuální informace (PhDr. Vladana Vasková)
  - Monitoring tvorby krajského střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb (Mgr. Kateřina Slabová)
  - Konstrukce plánu a plánování sociálních služeb z hlediska zákona (Mgr. Ivan Úlehla)
  - Kritéria kvality plánování sociálních služeb (Bc. Daniel Rosecký).

- **Spolupráce s organizacemi, zabývajícími se komunitním plánováním**

Podle Velkého sociologického slovníku spolupráci charakterizuje „*vysoká míra výměny informací a snaha informovat se vzájemně co nejpřesněji a nejúplněji*“ (1996, str. 532). Já jsem během psaní diplomové práce takto spolupracovala zejména s občanským sdružením Agora Central Europe (praxe v rozsahu 40 hodin uskutečněná 27. – 31.srpna 2007, další spolupráce) a neziskovou organizací Centrum pro komunitní práci, konkrétně její jihočeskou pobočkou (praxe v rozsahu 120 hodin uskutečněná 6. – 24.srpna 2007, následná spolupráce) a dále pak s Centrem komunitní práce v Ústí nad Labem.

- **Studium právních dokumentů**

K tématu mé diplomové práce jsou relevantní následující zákony, nařízení, vyhlášky a mezinárodní úmluvy:

- Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení,
- Zákon č. 114/1988 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně Zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a Zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny,
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky,
- Zákon č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky,
- Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí,
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím,
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích,
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích,
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze,
- Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje,

- Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů,
- Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí,
- Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu,
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách,
- Zákon č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách,
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu,
- Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů,
- Aarhuská úmluva,
- Charta základních práv Evropské unie,
- Evropská charta místní samosprávy,
- Agenda 21,
- Smlouva o Ústavě pro Evropu.

3 Teoretická východiska

3.1 Demokracie

Demokracie je předmětem lidského myšlení a usilování již dlouho. Od doby, kdy řecký historik Hérodotos poprvé použil tento termín uplynulo téměř 2500 let. Antická demokracie byla však jak procesně, tak i obsahově podstatně odlišná od dnešního pojetí, i když aristotelské pojetí demokracie jako vlády mnohých, upřednostňující prospěch chudých, přetrvalo až do 18. století.

Pro moderní pojetí demokracie je rozhodující období let 1780 až 1800, kdy během Velké francouzské revoluce začala být demokracie chápána nejen jako forma státního zřízení, ale i jako soubor idejí, představ a vizí o fungování společnosti. Jinými slovy, demokracie se spojila s hodnotami (svoboda, rovnost) a se způsoby jednání (tolerance, ochota ke kompromisům). Toto pojetí nabývalo na síle v průběhu celého 19. století. Během století následujícího pak vývoj vyústil v konfrontaci pojetí liberálního (založeného na myšlence trhu a svobody jednotlivce) a marxistického (založeného na uskutečnění socialismu a komunismu).

Výsledkem nejednoznačného historického vývoje je pozitivní vnímání demokracie a oceňování jejích kladů. Robert Dahl ve své knize „O demokracii“ vymezuje tyto:

1. Zabraňuje vzniku tyranie.
2. Zajišťuje základní práva.
3. Zajišťuje všeobecnou svobodu.
4. Umožňuje lidem, aby rozhodovali sami o sobě.
5. Umožňuje mravní samostatnost.
6. Umožňuje rozvoj člověka.
7. Chrání základní osobní zájmy lidí.
8. Zajišťuje politickou rovnost.

Moderní demokracie kromě toho:

9. Usiluje o mír.
10. Usiluje o prosperitu (2001, str. 46).

Přes všechny tyto klady však samotný život v demokracii a možnost zúčastnit se voleb člověku nezaručují, že všechny jeho zájmy budou přiměřeně

chráněny¹. Možností dalšího zkvalitnění života jedince i celé společnosti je aktivní účast. Ta je základem participační teorie, o které pojednává následující kapitola.

3.1.1 Účastnická demokracie

Podle Dahla není možnost získat poučené porozumění veřejným záležitostem pouze součástí definice demokracie, ale je to požadavek na demokracii (2001, str. 74). A právě poučené porozumění je cestou k aktivnímu zapojení se, které je podstatou účastnické demokracie. Ta je na rozdíl od ostatních typů demokracie více zaměřena na aktivní účasti občanů v procesech rozhodování. Současným evropským trendem, promítajícím se například do Smlouvy o Ústavě pro Evropu je podle Stulíka (2004) snaha vyvážit poměr mezi demokracií zastupitelskou a demokracií účastnickou.

Občan podřízený zákonům státu je v participativní demokracii pojat jako jednotka, která svou pravomoc rozhodovat může uplatňovat přímo. Předpokládá se o něm, že má informace a zkušenosti, které mohou být v procesu rozhodování užitečné i pro ostatní. Mohou to být cenné a inovační přínosy, které přispějí ke kvalitě řešení daného problému. Díky tomu, že výsledné rozhodnutí ovlivní jeho život, stává se občan expertem na daný problém. Je mu nejen přiznáno právo spolurozhodovat, vytvářet a hodnotit jednotlivé varianty, posoudit výsledek a zaujmout k němu stanovisko, ale je o tuto aktivní účast přímo žádán. Široká veřejnost je při uplatňování účastnické demokracie průběžně spjata s ostatními partnery (politici představitelé, odborníci, média,...) během všech fází procesu rozhodování. Občan ale nemusí vždy nutně rozhodovat sám. Má však být o problému a variantách řešení informován, a má být přihlédnuto k jeho názoru. Jinými slovy: všude tam, kde jsou lidé výsledkem rozhodnutí nějak dotčeni, měli by být součástí procesů, kterými se takové rozhodnutí připravuje a měli by mít možnost celý proces kontrolovat a ovlivňovat. Americký prognostik John Naisbitt to vyjádřil takto: „*Tak dobře, zvolili jsme vás, abyste nás zastupovali*

---

¹ Potůček také upozorňuje, že v demokratické společnosti, kde je podpora politického režimu odvozována od vůle občanů vyjádřené během voleb, je potřeba pečovat o udržení dobrovolného souhlasu většiny s politikou vlády – například vhodná sociální politika může zamezit příkrým sociálním rozdíly, které by ohrozily základy legitimacy ekonomického a politického systému dané země (1999, str. 155).

a rozhodovali některé věci za nás. Nechme to tak, má to své výhody. Ale kdykoliv půjde o problém, který se nás bezprostředně dotkne, musíte se nás zeptat, jak na to nahlížíme“ (Kapr, 1991, str. 62). Občan by tedy měl být dobrovolným partnerem zvolených zastupitelů, kontrolovat je a ovlivňovat, rozhodovat spolu s nimi, nebo i proti nim.

Kapr rozlišuje následující stupně účasti na rozhodování:

1. účast na vypracování a hodnocení variant rozhodnutí,
2. právo být informován a informovat před rozhodnutím, zúčastnit se přípravy,
3. právo závazné konzultace při rozhodování,
4. přímý podíl na rozhodování,
5. právo vetovat variantu rozhodnutí nebo rozhodnutí celé (1991, str. 88).

Ať už je stupeň zapojení občanů jakýkoliv, vždy s sebou přináší určitá rizika. Tím hlavním je, že účastnická demokracie v sobě zahrnuje riziko uplatnění demagogie a propagandy, která může za použití různých technik využít zjednodušujících postojů populace. Dalším podstatným nebezpečím je možnost ohrožení práv menšiny. Existují však prostředky, jak je možné toto riziko, je-li předvídáno, oslabit nebo neutralizovat. Jednotlivci, ale i celé skupiny, se také mohou při určování toho, co pro ně je a není dobré, mýlit. Nemusí být snadné rozpoznat vlastní zájem. Proto je důležitou součástí demokracie vzdělání. Na to občanské ale návštěva školy nestačí – je potřeba diskutovat, polemizovat, uvažovat, účastnit se sporů a také mít přístup ke spolehlivým informacím, což technický pokrok umožňuje.

Vedle výše zmíněných rizik má však účastnická demokracie oproti jiným typům vlády lidu i mnoho výhod. Hlavní z nich je posilování sounáležitosti komunity. Ta se rozvíjí i během procesu komunitního plánování, kterým se budu zabývat níže. V rámci rozhodování se lidé navzájem poznávají, jsou spolu v kontaktu, vzájemně se ovlivňují. Tyto sociální důsledky se přenášejí i do dalších oblastí života, a především přetrvávají a mohou se rozvíjet i po dokončení primární spolupráce. Dalšími podstatnými přínosy jsou motivace partnerskou rolí a zodpovědnost za konečné dílo. Podle Kapra zkušenosti ukazují, že pokud mají lidé příležitost zúčastnit se rozhodování v kterémkoliv jeho fázi, a mají-li pocit, že je tato účast smysluplná, zaujímají velmi konstruktivní postoje. Také bývají zdrojem neobvyklých inovací a kreativních postupů, které se ukazují jako úspěšné (1991, str. 67).

Aby se však občané mohli politiky aktivně účastnit, uplatňovat a prosazovat vlastní zájmy, je nutné, aby si své uvědomili priority, utvořili si názor a zaujali postoj, který si budou umět obhájit. K tomu jim dává příležitost deliberativní politika, o které pojednává následující kapitola.

3.1.2 Deliberativní politika

Slovo „deliberace“ je přejato z anglického „deliberation“, což znamená rokování. V praxi je tímto slovem míněna rozprava občanů o určité otázce. Deliberativní demokracie je pak založena na myšlence, že politika je především diskuzí a komunikací, při níž jde primárně o výměnu názorů (během které se utváří společné mínění), a nikoliv o sladování jednotlivých zájmů a dosahování konsensu. Politika tedy není prosazováním vlastních priorit, ale rozpravou, na jejímž základě vzniká přesnější představa o tom, co je vlastním zájmem, a jak je tento zájem silný.

Alternativou deliberativního přístupu v chápání demokracie je přístup agregativní, který se daleko více soustřeďuje na postupy, jimiž je dosahováno výsledku. Zaměřuje se zejména na proces hlasování, během něhož spolu jednotlivá politická uskupení soutěží o hlasy voličů. Jejich agregace (tedy agregace individuálních preferencí) je v případě úspěchu po volbách přístupovou cestou k politické moci. Deliberativní přístup je namísto toho zaměřen na nalézání shody a usilování o vytvoření všeobecně akceptovatelného řešení a vzájemného porozumění. Kritika agregativního přístupu se zaměřuje především na malou legitimitu a uzavřenost rozhodovacích procedur – poté, co občané delegují své zastupitele, nejsou už přizváni k účasti na rozhodovacích procesech, není od nich vyžadována zpětná vazba a jejich názor neovlivňuje jednání reprezentantů.

V deliberativní politice naproti tomu občané nevyjadřují pouze své preference, ale musí si umět obhájit osobní postoje a vlastní tvrzení racionálními důvody v rámci širší komunity. Podstatné přitom je, jaký je vztah občanské debaty k institucím, například k vládě, parlamentu nebo soudům. Podle Znoje je z tohoto pohledu možné deliberativní teorie rozdělit na radikálně demokratické (těžiště demokratického procesu spočívá v prostorech mimo stát a jeho instituce, zejména v občanských iniciativách a sdruženích) a liberálně demokratické (deliberaci pojmají jako hybnou sílu institucionálního uspořádání společnosti) (2005).

Tentýž autor dále uvádí, že všichni stoupenci deliberativní demokracie se shodují na tom, že politická rozhodnutí, ustanovení, instituce nebo pravidla jsou demokraticky obhajitelná a jsou ve veřejném zájmu pouze tehdy, jsou-li výsledkem procesu kolektivní rozvahy (deliberace), který proběhl rozumně a férově mezi svobodnými a rovnoprávními občany. Politická rozhodnutí nejsou seskupením zájmů, ale výsledkem rozpravy, jejímž cílem bylo dorozumět se. Zájmy tudíž nejsou předem dané, ale utvářejí se v rámci diskuse (2004, str. 26).

Deliberaci lze tedy definovat i jako pojetí demokracie, v němž jde o to, aby se politika odehrávala za aktivní spoluúčasti občanů v podobě veřejné rozpravy. Té se mohou zúčastnit všichni občané a v jejím rámci se díky tomu legitimizuje politická moc a je ověřována oprávněnost institucí. Cílem této rozpravy, nebo veřejné diskuse, je na základě znalosti názorů, postojů, priorit a motivací jednotlivců dojít k hlubší znalosti rozhodovaného problému. Tato znalost pak umožňuje transformaci preferencí účastníků procesu do kolektivního rozhodnutí, odpovídajícího potřebám dané společnosti.

Pro liberální pojetí demokracie je důležité, aby veřejná rozprava probíhala v racionálních mezích. Občané mají být podle Znoje schopni racionálně formulovat své názory a umět se na ně podívat očima druhých. Svou občanskou způsobilost prokazují tím, že umí přeložit obsahy svých morálních a ideologických představ do jazyka jiného občana. Shoda pak může vyrůst na základě racionální argumentace (2004, str. 38).

Podle profesora harvardské univerzity Franka I. Michelmana se deliberace „...týká určitého postoje ke společenské kooperaci, konkrétně otevřeného postoje k argumentům, které odkazují jak na požadavky druhých, tak i na mé vlastní. Deliberativním prostředkem je výměna názorů uskutečňovaná v dobré víře – včetně vyjádření účastníků o tom, jak oni sami chápou své vlastní životní zájmy“ (Shapiro, Habermas, 2002, str. 85).

Německý sociolog, filosof a politický myslitel Jürgen Habermas se ve svém článku „Tři normativní modely demokracie“ také zabývá deliberativní politikou. Zdůrazňuje, že ať už se uskutečňuje podle formálních procedur institucionalizovaného utváření mínění a vůle, nebo pouze neformálně v síťové politických veřejností, zachovává si vnitřní souvislost se světem. Ten jí vychází vstříc a je jí racionalizován. Deliberativní politická komunikace je podle něj odkázána na svobodomyšlnou politickou kulturu, uvědomělou politickou

socializaci a zejména iniciativy sdružení ovlivňujících mínění občanů – tedy na zdroje, které se spontánně utvářejí a regenerují, ale jsou jen těžko přístupné politickému řízení (Shapiro, Habermas, 2002, str. 79 - 95).

Kapitolu o deliberativní politice lze ještě doplnit pohledem Iana Shapira, který se ve své stati „Teorie demokracie: současný stav“ polemicky zaměřuje proti normativním teoriím, zvláště pak proti koncepci deliberativní demokracie. Vidí ji jako směr, který se snaží přimět lidi k tomu, aby se shodli na společném dobru, které je chápáno v hlubším smyslu než jen nakupení vnějškově stanovených preferencí. Zdůrazňuje však, že shoda není vždy žádoucí. Některé rozpory podle něj lidé možná vyřešit nechtějí. Mohou čerpat uspokojení z toho, že se navzájem liší, a nebo jim může připadat, že obecná shoda vede k průměrnosti. Také zde připomíná, že rozprava nemusí vyústit v dohodu, a pokud tomu tak je, nemusí to být ku prospěchu věci (Shapiro, Habermas, 2002, str. 23 – 78).

3.1.3 Politická kultura

Pojem politická kultura používá politologie pro vyjádření subjektivní stránky přechodu od vzniku politických zájmů až po vytváření materiálních a duchovních podmínek pro jejich uspokojení (Křížkovský, Adamová, 1991, str. 32). Zahrnuje vnitřní postoje a motivace jednotlivců, sociálních skupin i celých národů v jejich vztahu k politické situaci nebo konkrétním politickým problémům. Někteří politologové ji podle Křížkovského a Adamové vysvětlují jako naučené chování nebo soubor vzorců chování charakteristických pro občany a sociální skupiny dané společnosti, jiní jako společenské dědictví výchozích hodnotových a motivačních preferencí v oblasti politického myšlení a jednání, nebo jednoduše jako soubor životních vzorců (1991, str. 32).

V sociologii představuje politická kultura poměrně otevřený koncept, o jehož podstatě existuje víceméně shoda. Z. Vajdová uvádí široce užívané vymezení Almonda a Verby: politická kultura společnosti se vztahuje k politickému systému, jak je internalizován v poznání, cítění a hodnocení členů této společnosti; koncept je operacionalizován skrze politické orientace k politickým objektům. Charakterizovat politickou kulturu národa pak znamená

určit frekvence různých druhů kognitivních, emotivních a evaluativních orientací (1996, str. 340). M. Skovajsa pak považuje za jádro různých pojetí pojmu „*politickou kulturu ve smyslu subjektivní stránky politického jednání*“ (2006, str. 32).

Obecně je pojmem politická kultura míněn souhrn názorů, postojů a hodnot, které je možné v konkrétní společnosti zjistit a které jsou důležité pro obsah politiky a chování všech politických subjektů. Politická kultura představuje sociální jev, který ovlivňuje všechny oblasti politického života konkrétní společnosti, určuje specifický charakter myšlení a jednání jejích subjektů a podmiňuje vztahy mezi nimi. Jan Škaloud ve svém příspěvku „Politická kultura: Pokus o vymezení pojmu a česká problematika“ upozorňuje na značnou různorodost pojmu a jeho užívání v mnoha odlišných souvislostech. Politická kultura má podle něj co do činění se subjektivním dojmem a hodnocením, s reakcí na nějaké chování, politickou situaci, formou vnějšího projevu občana nebo větší skupiny lidí a s veřejným míněním. Upozorňuje také na hodnotící funkci: pojem politická kultura se používá pro hodnocení jedinců a způsobu jejich vystupování a vyjadřování v politice, a také pro hodnocení významných politických postav nebo odlišných skupin obyvatel – politická kultura dané skupiny je nízká nebo vysoká (Pecka a kol., 2000, str. 29 – 46).

Podle Křížkovského a Adamové existují 3 typy politické kultury:

1. individuální (jednotlivec, občan, politická osobnost, apod.) – je souborem osobních vzorců poznávání, hodnocení a přetváření politických skutečností, výběru cílů a prostředků politické aktivity a chování vůči ostatním lidem, sociálním skupinám i celé společnosti,
2. skupinová (politické strany, jednotlivé orgány státu, zájmová uskupení, apod.) – není součtem nebo průměrem individuálních politických kultur členů skupiny, ale vyšší kvalitou, odpovídající postavení a funkci konkrétního celku v rámci celého politického systému,
3. celospolečenská (politický systém, celá společnost, apod.) – je kvalitativně nadřazena individuální a skupinové politické kultuře; odpovídá historicky dosaženému stupni rozvoje obecné kultury, morálky a vědomí politické identity (1991, str. 32 – 33).

Jiné dělení politické kultury nabízejí Almond a Verba. Rozlišují parochiální, poddanský (subjektivní) a participativní typ. Vajdová je interpretuje

následovně: Parochiální typ se vyskytuje v kmenových společnostech a lokálních komunitách, kde neexistují specializované politické funkce a veřejné problémy se prolínají se soukromými. Poddanský (nebo také subjektivní) typ politické kultury se vyznačuje pasivním postojem k politickému systému; občan sám sebe nevnímá jako politického aktéra. Participativní typ je charakterizován jasnou orientací jednotlivců na politický systém a vlastní aktivní roli v něm (1996, str. 340 – 341).

3.2 Sociální kapitál

Sociální kapitál je pojem, který zavedl francouzský filosof a sociolog, představitel tzv. kritické sociologie, Pierre Bourdieu. Měl jím na mysli soubor znalostí a konexí, které může jedinec v případě potřeby využít. V dnešní době je sociální kapitál vnímán jako suma aktuálních a potencionálních zdrojů, které může určitá osoba zužitkovat díky tomu, že se zná s druhými lidmi. Je to bohatství styků a známostí, které mohou být užitečné.²

Objem sociálního kapitálu, jímž jedinec disponuje, je dán velikostí sítě kontaktů, které je schopen v případě potřeby mobilizovat, a velikostí ekonomického, kulturního a symbolického kapitálu těch, z nichž se jeho síť známostí skládá. Užitek, který sociální kapitál svým držitelům poskytuje, posiluje vnitřní solidaritu skupiny zúčastněných. Tento užitek má vedle hmotné podoby i podobu služeb a protislužeb. Navíc poskytuje sociální kapitál svému držiteli jakýsi symbolický profit – určitou prestiž spojenou s kontakty s užitečnými a vyhledávanými lidmi. Podle Veselého řada studií doložila pozitivní korelaci sociálního kapitálu s tělesným a duševním zdravím, nižší mírou kriminality, výkonností vládních institucí nebo ekonomickým růstem (2006, str. 15). Jedinec rozmnožuje svůj sociální kapitál tím, že vyhledává a vytváří nové kontakty s takovými osobami, které samy již nějaký kapitál (sociální, finanční, kulturní,...) mají. Lidé, mezi kterými taková směna probíhá, často vytvářejí různá sdružení, v jejichž rámci se vzájemné kontakty nadále upevňují.

---

² Veselý rozlišuje vedle sociálního kapitálu ještě kapitál přírodní (přírodní zdroje, například půda, ovzduší, lesy...), fyzický (materiální výrobní prostředky vytvořené lidmi, určené pro výrobu statků a služeb), finanční (dostupné finanční prostředky, například akcie, úspory,...), lidský (vědění vtělené v lidech; zahrnuje znalosti poznávací a výkonové dovednosti) a kulturní (materiální produkty, které nelze bezprostředně využít pro výrobu komodit a služeb) (2006, str. 9).

Vedle pojetí P. Bourdieua, který chápe sociální kapitál jako soukromý statek, je v poslední době rozšířené i pojetí Roberta D. Putnama, který vidí sociální kapitál jako statek veřejný, odkazující k vlastnostem sociální organizace, jako je například důvěra, normy a sítě (ty usnadňují koordinované jednání, a tak přispívají k výkonnosti společnosti). Sociální sítě podle něj umožňují přenášení a šíření důvěry. Vystihuje tento proces větou: Věřím ti, protože věřím jí, a ona mne ujistila, že věří tobě. Čím hustší je síť občanské účasti v komunitě, tím je pravděpodobnější, že občané budou schopni kooperovat. Neboť tyto sítě usnadňují komunikaci a zlepšují toky informací o důvěryhodnosti jednotlivců. Důvěra a spolupráce závisí na spolehlivé informaci o minulém chování a současných zájmech potenciálních partnerů (Putnam, 1993, str. 167 - 173). Putnam také vypracoval tzv. index sociálního kapitálu, založený na těchto indikátorech:

- rozsah zapojení do života společenství a organizačního života,
- veřejná angažovanost,
- dobrovolné aktivity různých společenství,
- neformální sdružování,
- úroveň vzájemné důvěry mezi jednotlivci (Veselý, 2006, str. 15).

Putnamovo pojetí sociálního kapitálu však bylo silně kritizováno, zejména pro svou normativnost.

Podle amerického filosofa a ekonoma Francise Fukuyamy je sociální kapitál tím, co umožňuje existenci občanské společnosti (Jandourek, 2007, str. 119). O té pojednává následující kapitola.

Koncept občanské společnosti

Existuje mnoho různých pojetí občanské společnosti. Základní význam vychází z Aristotelovy politické společnosti, označující společenství svobodných lidí, které spojuje nejen starost o zajištění si obživy, ale i snaha vést dobrý život, tedy žít ctnostně a šťastně (Kolektiv autorů, 1996, str. 1201). Samotný pojem „občanská společnost“ se poprvé objevil v roce 1767 v názvu knihy skotského myslitele A. Fergusona „An Essay on the History of Civil Society“ a znamená společnost civilizovanou (Šamalík, 1995, str. 148).

V moderní době definovali občanskou společnost například Weigle a Butterfield jako „...nezávislou samoorganizaci společnosti, jejíž jednotlivé části se dobrovolně zapojují do veřejné činnosti, aby uspokojovaly individuální, skupinové či veřejné zájmy v rámci právně definovaného vztahu mezi státem a společností“ (Potůček, 2005, str. 106). Je však třeba mít na vědomí, že tento vztah mezi státem a společností je v jednotlivých zemích odlišný, a fungují tedy různé modely a koncepce občanské společnosti. Mezi nejpodstatnější kritéria, podmiňující specifickou pojetí patří například národní historická tradice, ideologické přesvědčení, model organizace státu a veřejné správy, jejich role ve společnosti, kulturní a sociální vývoj, nebo náboženství. V důsledku této teoretické nevyjasněnosti neexistuje přesně vymezený termín definující občanskou společnost ani v rámci Evropské unie. V jednotlivých členských zemích se vyskytuje celá řada definic, přičemž každá rozumí občanskou společností odlišný typ subjektů, činností a hodnot.

Socioložka Jana Stachová pojímá občanskou společnost jako komunitu občanů, kteří se sdružují ve veřejném prostoru. Ten je podle autorky potřeba odlišit od prostoru individuálních, rodinných a přátelských sítí na straně jedné, a od státu a trhu na straně druhé. Veřejný prostor se podle ní skládá ze zprostředkujících organizací a sdružení, které mají formální a právní základ, vlastní autonomii a občané se do nich zapojují dobrovolně. V zápětí však dodává, že občanskou společnost nelze omezovat pouze na komunitu dobrovolně se sdružujících občanů, ale je nutné brát v úvahu i individuální participaci, a zároveň neformální způsoby participace. Autorka také upozorňuje na regionální rozdíly, vyplývající z teritoriálního kontextu (momentální politická, ekonomická a sociální situace regionu, politická kultura, dlouhodobé vzorce politického chování) a podmíněné působením lokálních a regionálních institucí (2005, str. 11,12).

Podle Potůčka se občanská společnost prosazuje prostřednictvím neustále se vynořujících, působících a zanikajících sociálních interakcí mezi jednotlivými občany. Vytváří občanům příležitost k tomu, aby společně vyjadřovali své názory a hodnoty a přenášeli je do skutků. Občanská společnost podle tohoto autora zahrnuje dvě základní složky:

1. právní rámec, vymezující podmínky vztahů mezi státem a samoorganizující se společností,

2. sociální aktéry, vyznačující se občanským postojem k veřejným záležitostem.

Potůček však upozorňuje, že mohou nastat situace, kdy ve společnosti sice existuje potenciál občanství, ale stát nevytváří vhodné institucionální formy pro jeho rozvoj a uplatnění. Občané v tomto případě musí hledat jiné způsoby, jak se sdružovat a tento potenciál uplatnit (2005, str. 106, 107).

Specifickým faktorem, ovlivňujícím vnímání občanské společnosti v České republice a dalších státech východní a střední Evropy je komunistická minulost. Podle Stachové občané postkomunistických zemí ve srovnání se západními státy podstatně méně participují na občanském životě, méně často jsou členy dobrovolných organizací, nedůvěřují ostatním lidem, ani politickým autoritám a demokratickým institucím (2005, str. 16). Pozůstatkem totalitního režimu je nedůvěra ve státní instituce, vyvažovaná přetrvávající silnou důvěrou v neformální vztahy.

Podle Stachové po změně politického režimu demokratické instituce na mnoha místech nesplnily očekávání občanů, což vyústilo v jejich neúčast na politickém životě. S odkazem na Gibsona upozorňuje také na to, že základem občanské společnosti jsou slabé vazby a vztahy mezi lidmi, kteří se dobře neznají. Ve většině bývalých komunistických zemí totiž přetrvává silná neochota lidí důvěřovat neznámým lidem a vytvářet tyto vazby (2005, str. 16). Základní příčiny nízké občanské participace v postkomunistických zemích lze tedy shrnout jako dědictví nedůvěry v instituce, přetrvávání přátelských sítí a zklamání z transformace. Více než půl století totalitního režimu navíc mělo negativní vliv na optimismus lidí a pocit kontroly nad vlastním životem, které jsou pro občanskou participaci důležité.

Výše jsem zmiňovala nedůvěru, jako jeden z hlavních negativních důsledků komunistické minulosti. Přitom vztah důvěry je pro existenci životaschopné občanské společnosti velmi podstatný. Podle Giddense dokonce žádná demokracie nemůže bez důvěry fungovat (2000, str. 82). Karel Müller proto ve své disertační práci „Češi a občanská společnost. Pojem, problémy, východiska“ nabízí několik způsobů, jak tuto důvěru obnovit. Zdůrazňuje přitom, že i když občanskou společnost musí vytvořit občané sami, nikoliv stát, jeho role je při překonávání nedůvěry klíčová. Stát a vláda mohou vytvářením příznivých

podmínek významně přispět ke vzniku a rozvoji občanské společnosti. Jde především o důslednou demokratizaci a vytrvalé zlepšování demokratických mechanismů. Konkrétním úkolem státu je

- vyloučení jakékoliv pochybnosti a nejistoty ohledně zvrátitelnosti demokratického vývoje, který musí být zajištěn,
- aby se politické autority vyhnuly projevům svévole a vyžadovaly odpovědnost uvnitř i navenek (vláda práva, dodržování ústavnosti, účinné soudnictví, rovnost před zákonem, vynutitelnost práva),
- garantovat jistoty občanů a jejich lidská práva (ústavou zajištěné osobní vlastnictví, jednoznačné finanční a obchodní právo, důsledná měnová politika),
- transparentnost jednání vlády (žádné zatajování informací),
- viditelný a otevřený vztah vlády k veřejnosti,
- oddělení politické a ekonomické sféry,
- podpora pluralismu ve veřejné správě (důsledná decentralizace státní správy, vytvoření místní samosprávy),
- vysoká míra morální a profesionální integrity v „přístupových bodech“³.

Vedle státu přisuzuje Müller podstatnou roli při překonání krize důvěry a budování občanské společnosti také instituci rodiny. Jejím úkolem je poskytnout dítěti pocit bezpečí, který je klíčový pro utváření sebevědomí dítěte, a také podmiňuje rozvinutí jeho otevřenosti a důvěry v jiné a cizí (2002, str. 206 – 210).

3.4 Občanská participace

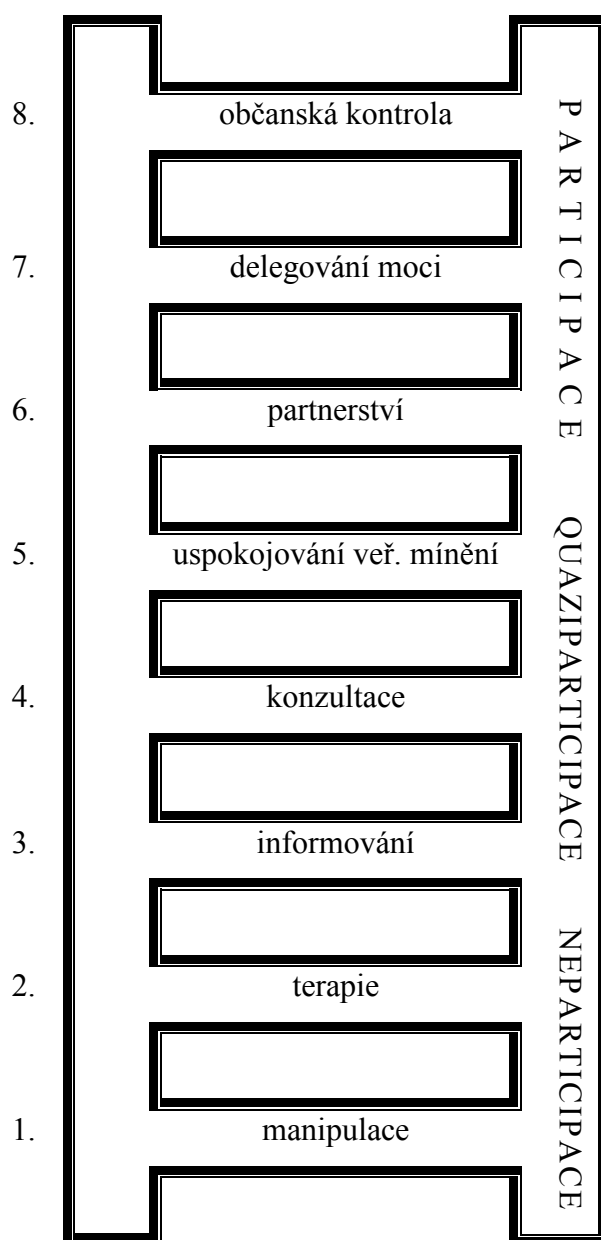
Občanská participace je veřejně politický proces, jehož cílem je účast veřejnosti v plánovacích a rozhodovacích procesech. Zahrnuje mnoho forem komunikace s veřejností - formální připomínkování záměrů, sociologické průzkumy, veřejná slyšení, občanské poradní komise, místní referenda, a podobně.

---

³ Tímto pojmem Müller rozumí body (místa), ve kterých dochází ke komunikaci laiků (jednotlivců nebo kolektivů) s představiteli státu a politického systému. Jsou klíčové pro udržování, prohlubování, oslabování nebo ztrátu důvěry. Reprezentanty těchto bodů mohou být například ministři, starostové, úředníci, poštovní doručovatelé, učitelé, lékaři, atd. Občané si (mimo jiné) na základě setkání s nimi vytvářejí názor na daný systém.

Jejím účelem je odpovídajícími technikami získat názory občanů a ty pak využít při přípravě rozhodnutí. Aktéry procesu občanské participace jsou občané (jednotlivci nebo zástupci organizovaných skupin), politici (zastupitelé, starostové, poslanci,...), úředníci, odborníci, a měl by se ho zúčastnit i nezávislý koordinátor. Sherry Arnstein, zabývající se zapojováním občanů do procesu plánování ve své stati „A Ladder of Citizen Participation“ (1969) zřehlednila strategii občanské participace v tomto schématu:

Schéma č. 2: Participační žebřík Sherry Arnstein

Zdroj: Autorka podle S. Arnstein, 1969

Třemi základními částmi tohoto participačního žebříku jsou skutečná participace (občanská moc), quaziparticipace (participace jen naoko) a neparticipace. Jednotlivé stupně pak Exner popisuje následovně: Občanská kontrola je nejvyšším stupněm participace, při němž občané zajišťují vše, co se týká plánování, formulace strategií a řízení programů. Pokud jde o delegování moci, občané zastávají převážnou většinu funkcí ve výborech, kterým byly delegovány rozhodovací pravomoci a mají tak moc zajistit, že program bude zodpovídan přímo jim. Je-li uplatněno partnerství, jsou moc a konkrétní pravomoci na základě vyjednávání rozděleny mezi občany a držitele moci. Zodpovědnost za plánování a rozhodování je pak sdílena prostřednictvím společných výborů. Při uspokojování veřejného mínění jsou za členy výborů zvoleni například jedinci disponující velkým sociálním kapitálem, kteří hodnotí podněty vzešlé od občanů, jejich rady a plány. Konzultace jsou podle Exnera legitimním krokem, při němž dochází ke zkoumání názorů a stanovisek, setkávání v rámci komunit a průzkumům veřejného mínění. Informování je nejdůležitějším prvním krokem ke skutečné participaci, ale často je kladen důraz na jednosměrný tok informací a neexistuje kanál pro zpětnou vazbu. Terapie ani manipulace už pak nepředstavují participaci – cílem je pouze se o občany starat nebo je vzdělávat. Navržený plán je považovaný za nejlepší a účelem zapojení veřejnosti je pouze získání podpory (Exner, 2007a, str. 30, 31).

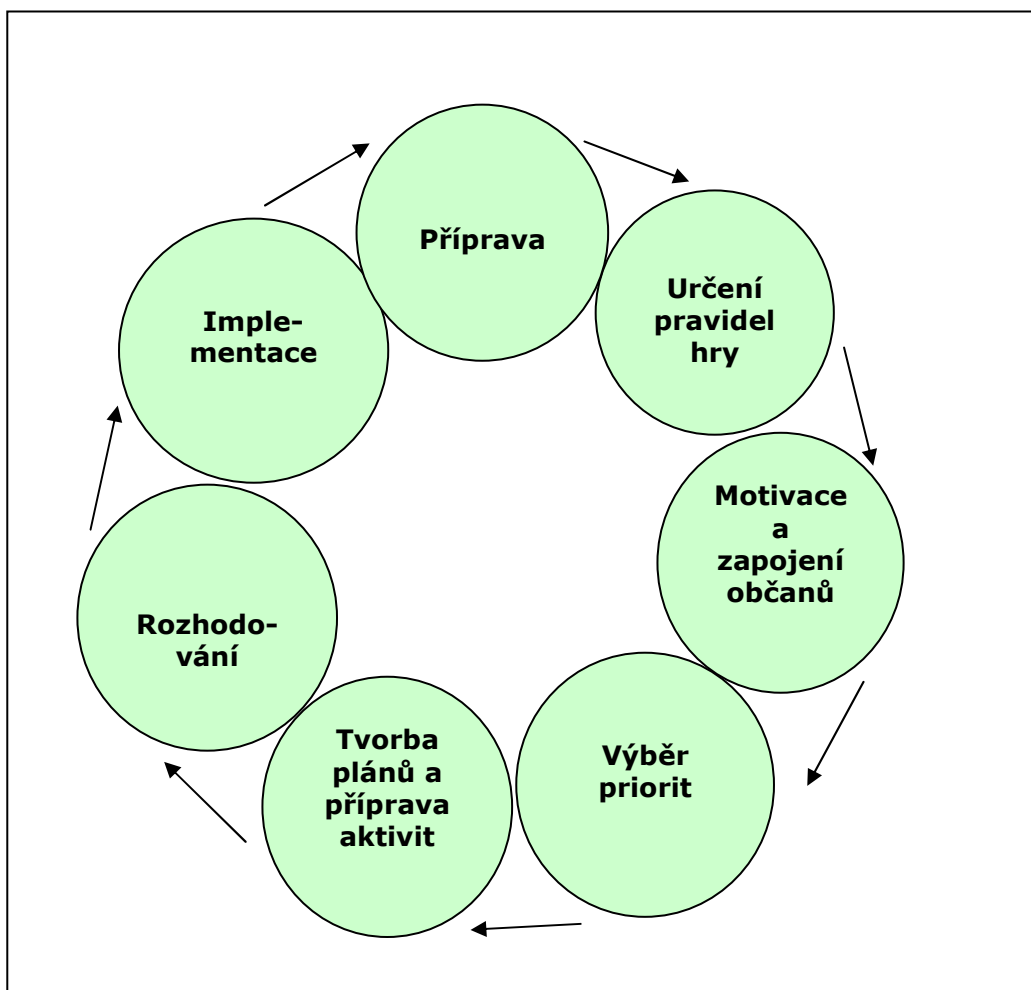
Důvodem pro zapojení veřejnosti do veřejně – politických procesů je zejména aktivní předcházení možným nedorozuměním a odporu veřejnosti proti nově navrhovaným záměrům, a omezení možnosti manipulace s veřejným míněním (ať již pro nebo proti projektu). Motivací rozhodovatele, který organizuje občanskou participaci mohou být sociálně - politické důvody⁴, ekonomické a pragmatické důvody nebo také právní důvody.

---

⁴ Jedním ze sociálně - politických důvodů pro zapojení veřejnosti je prevence tzv. NIMBY syndromu (zkratka anglického „not in my back yard“ – „ne na mém dvorku“; pojem se poprvé vyskytl v USA počátkem 80. let 20. století). Charakterizuje postoje lidí, odmítajících vznik veřejně prospěšných staveb nebo zařízení v blízkosti svého domova. Komunita trpící NIMBY syndromem a priority protestuje proti jakémukoliv navrhovanému rozhodnutí předkladatele záměru a kloní se k iracionální argumentaci proti němu. V případě nezvládnutí situace může vzniknout i skupinová hysterie. Syndrom NIMBY tak může mít za následek zamítnutí záměru bez ohledu na jeho soulad s platnými předpisy a normami, a bez ohledu na jeho technickou správnost. Podrobné studium průvodních projevů a společenského pozadí NIMBY syndromu přineslo jasný poznatek, že tento jev není vyvolán manipulací s občany, nýbrž jejich oprávněnou nedůvěrou v rozhodnutí, která nejsou dostatečným způsobem veřejně kontrolována. Zapojení veřejnosti a transparentní proces

Občanská společnost Agora Central Europe, zabývající se zlepšením komunikace mezi místní samosprávou, státní správou a občany, vymezila ve své publikaci „7 kroků k zapojení veřejnosti“ konkrétní postup zapojení veřejnosti. Fáze procesu jsou následující:

Schéma č. 3: 7 kroků k zapojení veřejnosti

Zdroj: Berman, Bursíková, Jeřábek, Mička, Slezáková, Voster, 2002, str. 26.

1. **Příprava spolupráce** – cílem této fáze je na základě jednání s místními zastupiteli a politiky definovat problémy komunity, které se stanou předmětem dalšího jednání. Během přípravy má také být ověřeno, zda lokální politici podporují účast občanů na rozhodování.

---

zajišťují veřejnou kontrolu, a tím omezují NIMBY syndrom (Kolektiv autorů, 2007, Informování a zapojování veřejnosti do procesu plánování sociálních služeb, str. 2).

2. **Určení pravidel hry** – pravidla by měla být přijata nejlépe prostřednictvím dokumentu, který schválí místní samospráva. Měl by obsahovat i definici konkrétních cílů a vymezení činností, které budou v rámci projektu prováděny. Pravidla musí přijmout každý, kdo chce participovat.
3. **Motivace a zapojení občanů** – jde o informování občanů, vzbuzení jejich zájmu a motivaci ke spoluúčasti (například vyplnění dotazníku). Během této fáze by také měl být zjištěn postoj občanů k danému tématu a jejich priority. Konkrétní metody zapojení občanů jsou dány řešeným problémem.
4. **Výběr priorit** – všichni, kdo se o dané téma zajímají jsou pozváni, aby se zúčastnili diskuse u kulatého stolu. Diskuse se nejdříve soustředí na výsledky z předcházející fáze. Cílem je sestavit seznam prioritních problémů a možných řešení. Na závěr setkání zájemci z řad přítomných vytvoří pracovní skupiny.
5. **Tvorba plánů a příprava aktivit** – pracovní skupiny na svých schůzkách konkretizují problémy v rámci svěřené oblasti a směřují k vypracování návrhů jejich řešení, takzvaných akčních plánů. Práci každé ze skupin vede nezávislý moderátor.
6. **Rozhodování** – zastupitelstvo obce svým usnesením rozhodne o tom, které části akčních plánů budou realizovány, vyčlení prostředky na zvolené projekty a sestaví časový plán realizace. Důvody, které je vedly k danému rozhodnutí, sdělí zastupitelé občanům.
7. **Implementace rozhodnutí** – proces občanské participace je často ukončen závěrečným rozhodnutím. Občané však očekávají konkrétní výsledky. Mnoho návrhů, vzniklých v procesu občanské participace, se týká zlepšení kvality veřejného sektoru a služeb veřejnosti. Závěrečná fáze, tedy vlastní realizace navrhovaných opatření, by měla být také považována za součást procesu. K tomu může napomoci další informování veřejnosti, pokračování činnosti pracovních skupin a také zapojení veřejných činitelů, kteří budou návrhy realizovat.

Jak v samotném procesu, tak zvláště po jeho ukončení je velmi důležité hodnocení. Přitom je třeba mít na mysli dva různé aspekty: proces a výstup. Pokud jde o proces, hlavní kritérium úspěšnosti představuje nejen počet zapojených lidí,

ale také to, do jaké míry účastníci cítí, že jsou bráni vážně a jaká je míra uspokojení participujících občanů, úředníků a politiků. Výstupem z procesu občanské participace je rozhodnutí, plán nebo činnost. V ideálním případě by participační komise jako jeden ze svých posledních činů měla pro městské zastupitelstvo vypracovat hodnotící zprávu, která by obsahovala závěry přecházejícího procesu a doporučení pro další snahy o posílení partnerství mezi občany a radnicí (Berman, Bursíková, Jeřábek, Mička, Slezáková, Voster, 2002, str. 23 – 57). Konkrétní metody a techniky zapojení veřejnosti jsou uvedeny v příloze č. 1.

Při utváření názoru na občanskou participaci a zvažování jejího začlenění do veřejně – politických procesů také hrají roli přetrvávající mýty, popsané v pramenu „Mýty o zapojování veřejnosti“:

1. mýtus: občanská participace je drahá: Je zřejmé, že na to, aby se mohlo uskutečnit například veřejné projednání je nutné vynaložit finanční prostředky. Na počátku se díky zapojení veřejnosti realizace významného rozhodnutí prodraží. Na druhou stranou jsou zvýšené počáteční náklady vyváženy úsporami v dalších fázích realizace. Díky zapojení veřejnosti se zpracuje projekt, který odpovídá místním podmínkám. Propagace, která je součástí zapojení veřejnosti, zvýší společenskou a politickou průchodnost navrhované akce. Pokud je veřejnost zapojena do přípravy významného rozhodnutí od počátku, nenastane situace, kdy zablokuje rozhodnutí těsně před jeho uskutečněním, a jsou ušetřeny případné náklady spojené se soudním řešením sporu.

2. mýtus: zapojení veřejnost trvá příliš dlouho: Je pravdou, že zapojování veřejnosti vyžaduje dostatečný čas pro informování občanů a sběr a vyhodnocování jejich připomínek. To způsobuje odklad v počáteční fázi rozhodovacího procesu. Mezinárodní i české zkušenosti však ukazují, že čím dříve je v rozhodovacím procesu se zapojováním veřejnosti započato, tím efektivnější proces probíhá. Včasné zapojení veřejnosti umožňuje investorovi získat další informace, které mohou být přímo použity v plánování záměru, a které by jinak získával jen se značnými obtížemi. Včasné informování veřejnosti o chystaném opatření pomáhá zajistit hladký průběh pozdějšího projednávání bez zbytečných emocí a včasná komunikace zamezuje pochybnostem o cílech projektu. Obecným argumentem prezentovaným Světovou bankou je, že kvalitní zapojení veřejnosti obvykle vyžaduje prodloužení přípravné fáze rozhodování

– veřejnost musí být informována, její připomínky analyzovány a zapracovány. Po počátečním zdržení však nastává zrychlení celého rozhodovacího procesu a vzniklé časové ztráty se vyrovnávají.

3. mýtus: občanská participace zvyšuje společenský odpor vůči plánovanému záměru: Třetím důvodem, pro který není zapojování veřejnosti do rozhodování obvykle používáno, je obava, že zvyšuje pravděpodobnost veřejného odporu vůči návrhu. Faktem je, že veřejné projednávání činí proces rozhodování transparentním. Otevření plánovacího procesu může zvýšit nebezpečí odmítnutí projektu kvalitně informovanou veřejností. Transparentnost také nutí investory přijmout rozhodnutí, které nevyhovuje nutně bezesbytku jejich záměrům. V demokratické společnosti ani uzavřené rozhodování neutají potenciálně kontroverzní opatření veřejné správy nebo investiční záměry. Vzhledem k existujícím požadavkům na pasivní i aktivní přístup k informacím je pravděpodobné, že kontroverzní opatření bude odhaleno například politickou opozicí, národními nebo lokálními nevládními organizacemi, případně médii (Mýty o zapojování veřejnosti).

Podle Gardnera může účast občanů na veřejném dění zlepšit například kultura komunity, občanská výchova, účast ve volbách, existence silných a aktivních občanských sdružení, vhodný vzdělávací systém nebo silná tradice dobrovolné práce ve prospěch druhých. Podstatné jsou podle něj také svobodné a zodpovědné sdělovací prostředky, stejně jako otevřené a citlivé politické mechanismy, které vytvářejí důvěru ve vládu (1999, str. 22, 23).

V oblasti občanské participace, stejně jako v ostatních oblastech veřejné politiky, je důležitým nástrojem právo. Legislativní proces, tedy navrhování, projednávání, schvalování a vyhlašování zákonů, determinuje možnosti zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů. Právní normy představují nejvyšší stupeň, v jehož rámci vznikají dokumenty nižší úrovně (například vyhlášky obcí, jednací řády zájmových uskupení nebo etické kodexy profesních organizací) a odehrávají se dílčí epizody občanské participace, tvořící základ fungujícího demokratického zřízení.

Relevantní jsou tyto zákony České republiky a mezinárodní smlouvy a deklarační:

Zákony České republiky

Současná česká legislativa definuje základní stupně a techniky pro informování a zapojení občanů do přípravy rozhodnutí v obci v těchto případech:

- informování o obecním úřadě, činnosti orgánů obce a o hospodaření obce (Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím),
- při poskytování informací na žádost (Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím),
- pokud má obec záměr prodat, směnit nebo darovat nemovitý majetek, pronajmout jej nebo poskytnout jako výpůjčku (Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích),
- v rámci územního plánování a stavebního řízení při informování, projednání a připomínkování základních dokumentů územně plánovací dokumentace (zadání, koncepce, návrh územního plánu) občany (Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu),
- při poskytování informací o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů (Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí),
- při plánování zásahů a při zahajování správních řízení, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny (Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny),
- při přípravě záměru staveb, činností a technologií, rozvojových koncepcí a programů, jejichž provedení by mohlo vážně poškodit životní prostředí (Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů),
- při řešení specifických problémů obce technikou místního referenda, včetně konkrétních problémů týkajících se územního a rozvojového plánu obce (Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., hlava druhá, čl. 21, Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu, Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze).

Mezinárodní smlouvy a deklarace

Občanská participace je v Evropské unii vysoce ceněna. Princip partnerství se všemi relevantními aktéry je přímo ze strany Evropské komise požadován při programování, realizaci, monitoringu a hodnocení projektů podpořených ze strukturálních fondů. Forma zapojení a výběr partnerů jsou však záležitostmi národních tradic a zvyků. Evropská legislativa přímo nenařizuje koho a jak zapojit. Zapojení veřejnosti je však v rámci Evropské unie podpořeno následujícími dokumenty:

Aarhuská úmluva: Aarhuská úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí je přelomovým dokumentem pro životní prostředí a demokracii, a zároveň nástrojem pro zapojování veřejnosti do rozhodovacího procesu. Byla připravována v 90. letech na půdě Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů a podepsána v červnu 1998 v dánském Aarhusu. Úmluva má 40 signatářů a vstoupila v platnost 30. října 2001. Česká republika ji ratifikovala na podzim roku 2004. Veřejnost je v pojetí Aarhuské úmluvy vnímána jako partner veřejné správy s právem získávat srozumitelné informace o životním prostředí, účastnit se rozhodování a mít zajištěnu právní ochranu.

Charta základních práv Evropské unie: Evropský parlament, Rada Evropské unie a Evropská komise v prosinci 2000 v Nice slavnostně vyhlásily Chartu základních práv a svobod Evropské unie. Návrh této Charty vypracoval konvent zabývající se základními právy Unie, tvořený poslanci národních parlamentů, poslanci Evropského parlamentu, zástupci vlád členských států a příslušným komisařem Evropské komise. Charta upřednostňuje lidskou důstojnost, stanoví základní práva občanů Unie, uvádí duchovní a právní základy Evropské unie, činí ní společenství založené na hodnotách a právu, je nejmodernějším prohlášením týkajícím se základních práv a zaručuje dodržování těchto základních práv všemi orgány a institucemi Unie. Charta začíná preambulí, která shrnuje její podstatu a uvádí hodnoty a zásady, na kterých se zakládá, a které jsou rovněž podstatou výstavby jednotné Evropy. Šest kapitol pojednávajících o důstojnosti, svobodách, rovnosti, solidaritě, občanství a spravedlnosti předchází kapitole VII, věnované obecným

ustanovením týkajícím se rozsahu zaručených práv, její působnosti, míry ochrany a zákazu zneužívání práv.

Evropská charta místní samosprávy: Je nejvýznamnějším smluvním počinem Rady Evropy v oblasti místní demokracie. Evropská charta místní samosprávy byla otevřena k podpisu v roce 1985, vstoupila v platnost 1. září 1988 a pro Českou republiku je závazná od 1. září 1999. Jde o mezinárodní úmluvu, která vytváří společný evropský standard pro zajištění a ochranu práv místní samosprávy, a zavazuje smluvní strany, aby aplikovaly její základní pravidla, zaručující politickou, správní a finanční nezávislost územní samosprávy.

Přijetím této úmluvy vyvrcholilo dlouholeté úsilí formulovat a právně zakotvit základní principy, na nichž spočívá místní samospráva v moderních demokratických státech. Již v preambuli jsou vyzdvíženy její základní teze, totiž že místní společenství jsou jedním ze základů jakéhokoli demokratického systému, a že právo občanů podílet se na řízení veřejných záležitostí je jedním z demokratických principů uznávaných všemi členskými státy Rady Evropy. Dále se uvádí, že právě na místní úrovni může být toto právo nejnázve vykonáváno, přičemž místní orgány, vybavené skutečnými pravomocemi, mohou zajistit výkon správy, který je efektivní a blízký občanům.

Vzhledem k právním a ústavním odlišnostem v různých členských státech Rady Evropy je stranám dovoleno vyhradit si některá ustanovení Charty, kterými se necítí být vázány. Naopak umožňuje kdykoliv závazky stran rozšířit, jakmile dojde k odstranění stávajících překážek.

Agenda 21: Dokument Organizace spojených národů, který byl přijat na konferenci o životním prostředí v Rio de Janeiru v roce 1992 (tzv. „Summit Země“). Jedná se o globální strategický a akční plán světového společenství pro 21. století, který stanovuje konkrétní kroky směrem k udržitelnému rozvoji. Agenda 21 obsahuje celkem 40 kapitol rozdělených do čtyř částí (sociální a ekonomické aspekty, ochrana zdrojů a hospodaření s nimi, posilování úlohy velkých skupin, finanční zdroje a mechanismy).

Místní Agenda 21 je pak nástrojem pro uplatnění principů udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni v praxi. Je prováděna v konkrétním čase, místě a v obci nebo regionu. Jde o proces, který prostřednictvím zkvalitňování

správy veřejných věcí, strategického plánování (řízení), zapojování veřejnosti a využívání všech dosažených poznatků o udržitelném rozvoji v jednotlivých oblastech zvyšuje kvalitu života ve všech jeho aspektech a směřuje k zodpovědnosti občanů za jejich životy i životy ostatních. Hierarchie uplatňování Místní Agendy 21 je uvedena v příloze č. 2.

Smlouva o Ústavě pro Evropu: Návrh nového základního dokumentu Evropské unie, jehož cílem je nahrazení složité struktury smluv jednotným právním předpisem⁵. Návrh smlouvy o Ústavě pro Evropu byl zveřejněn Konventem v červenci roku 2003 a poté schválen i Mezivládní konferencí. Ústavní smlouva byla podepsána 29. října 2004 v Římě. V některých členských zemích o návrhu rozhodovaly národní parlamenty, v jiných byla v zájmu rozhodnutí vypsána referenda. Proces ratifikace skončil poté, co ústavní smlouvu v referendu odmítla Francie a pak i Nizozemí. Německé předsednictví Evropské unii v roce 2007 přineslo návrh Reformní smlouvy.

Návrh evropské ústavní smlouvy se skládá z preambule a čtyř částí (celkem má 448 článků); obsahuje také protokoly, přílohy a prohlášení. Preambule poukazuje na společný kulturní, náboženský a humanistický odkaz a vyjadřuje přesvědčení o společné budoucnosti v rámci evropské integrace. Část I (Základní ustanovení) vyjmenovává hlavní hodnoty a cíle Evropské unie a zakotvuje její právní subjektivitu. Popisuje práva občanů, občanství, rozdělení kompetencí mezi Evropskou unií a členské státy, instituce Evropské unie a nástroje, umožňující výkon kompetencí. Dále se věnuje financování a shromažďuje články, týkající se demokracie v Evropské unii. Část II (Charta základních práv Evropské unie) se podrobněji zabývá právy, která musí Evropská unie ve vztahu ke svým občanům při svém činnosti respektovat, a také občanstvím jako takovým. Část III (Politiky Evropské unie) popisuje fungování Evropské unie jednak z hlediska unijních institucí, jednak z hlediska jednotlivých politik. Zabývá se například rovností, vnitřní politikou Evropské unie (vnitřní trh, měnová politika, sociální politika, životní prostředí,...), svobodou, bezpečností a právem, nebo vnější činností (společná zahraniční politika, humanitární

---

⁵ Pokud by byla Evropská ústava schválena Mezivládní konferencí (konala se od října 2003 do června 2004) a ratifikována ve všech členských státech Evropské unie, nahradila by Smlouvu o Evropské unii (tzv. maastrichtskou), Smlouvu o Evropských společenstvích a pozměňovací smlouvy z Amsterodamu a z Nice.

spolupráce,...). Část IV (Obecná a závěrečná ustanovení) popisuje právní kontinuitu Evropské unie při procesu přijímání ústavy, ruší některé dřívější smlouvy, definuje pravidla pro změnu ústavy a určuje dobu její platnosti.

Stulík upozorňuje na to, že evropská ústavní smlouva výrazně posouvá význam participační demokracie – obsahuje totiž několik ustanovení, která se nevyskytují v ústavách a ústavních dokumentech jednotlivých států. Tento významný posun je zahrnut v článku I-47, který je přímo nazván „Zásada participativní demokracie“ (2004).

Demokratické státní zřízení, podpořené možnostmi občanské participace, poskytuje prostor pro uplatnění metody komunitního plánování, která je tématem následující kapitoly.

4 Komunitní plánování

Existují různá pojetí komunity. Jedním z rozlišení může být komunita občanská a komunita terapeutická – tou se však v této práci zabývat nebudu. Obecně lze říci, že komunitu charakterizuje vzájemná interakce jejích členů, vycházející ze sdílených zájmů nebo potřeb. Velký sociologický slovník definuje komunitu jako sociální útvar, charakterizovaný

- a) zvláštním typem sociálních vazeb uvnitř, mezi členy,
- b) specifickým postavením navenek, v rámci širšího společenského prostředí (Kolektiv autorů, 1996, str. 512, 513).

Já sama pro účely této práce chápu komunitu jako sociální systém, jehož rozsah je vymezen individuální sounáležitostí jedince s ostatními obyvateli regionu.

Podle Gardnera mohou být komunitou zeměpisně vymezená místa, nebo místa společných aktivit (například pracoviště, kostely nebo vzdělávací zařízení). Existují podle něj i rozptýlené komunity, jejichž členové jsou geograficky roztroušeni, ale pojí je profesní, náboženské nebo jiné svazky. K seskupením, které mohou, ale nemusejí být komunitami, patří podle Gardnera například rodiny, pracoviště, zájmová sdružení, politické strany, dobrovolnické skupiny a další (1999, str. 12 – 14).

Jabůrková a Mátl uvádějí, že metody komunitního plánování vycházejí z teorie komunikativního plánování. *„Tato teorie spočívá v tom, že se za spolupráce a komunikace zainteresovaných stran hledá konsensus při řešení kontroverzních témat. Konsensus, který znamená společné vnímání řešených problémů, pak nahrazuje v politice činěná rozhodnutí „právem většiny“. Kritériem hodnocení zapojení občanů tedy může být, zda bylo či nebylo dosaženo konsensu a zda se tento konsensus odrazil v politických rozhodnutích“* (2007).

Podle Vaskové komunitní plánování umožňuje zpracovávat rozvojové materiály pro různé oblasti veřejného života na úrovni obce a kraje na základě aktivní spolupráce těch, kterých se daná oblast nebo téma dotýká (2002, str. 2). Komunitní plánování je metodou, použitelnou při řešení a plánování řady oblastí. Podstata komunitního plánování spočívá ve vzájemné a aktivní spolupráci těch, kterých se daná oblast či téma nějakým způsobem dotýká. Je tedy nutné, aby šlo

o živý proces – samotné použití metody není komunitním plánováním. Komunitní plánování je i způsobem uvažování o občanech a jejich problémech. Podobným pojmem je „komunitní práce“. Tu Průša definuje jako metodu řešení sociálních problémů, směřující k vyvolání a podporování změny v rámci místního společenství (1997, str. 173).

V rámci procesu komunitního plánování se dostávají do kontaktu jednotliví aktéři a jejich skupiny, a na základě diskuse docházejí ke společné představě o budoucím fungování své komunity (města, obce). Je to příležitost uplatnit principy participativní demokracie a také deliberativní politiky, která je na myšlenku diskuse nad konkrétními problémy založena.

Podle Úlehly lze komunitní plánování z hlediska obce pojmut jako souhrnný název pro aktivní úsilí o dlouhodobé a průběžné zapojování veřejnosti do řízení záležitostí komunity, rozhodování o nich a jejich plánování. Spojení pojmů obec a komunita však může být podle Úlehly zdrojem nedorozumění. Problematické je, že komunita není správním ani legislativním pojmem. Je to termín, který se váže především na aspekty sociálně psychologické, respektive sociologické. Na rozdíl od územně správního členění a na rozdíl od krajů, okresů, měst a obcí, které jsou legislativně definovány v hierarchii odshora dolů vymezením hranic, majetků, finančních toků, vyjmenovanými odpovědnými funkcemi, případně přenesenými zodpovědnostmi a podobně, komunita je definována mimo tyto hierarchie, zdola. Je (volně řečeno) vymezena individuálním přihlášením se, „sounáležitostí“ s určitým regionem a jeho spoluobyteli. Hranice komunity je možné zjistit nikoli ze zákonů, ale jedině dotazováním jednotlivých občanů a mapováním hranice podle jejich odpovědí. Od ostatních sociálních skupin se komunita liší tím, že sami její členové ji definují příslušností k určitému geografickému a správnímu místu. Právě tím vzniká podle Úlehly můstek, který může spojit legislativní uvažování samosprávních orgánů s legitimní subjektivitou komunity. V souvislostech komunitního plánování lze říci, že komunita je uzavřený sociální systém, jehož formálnímu zajištění (zastoupení) slouží obecní zastupitelstvo a úřad. Území komunity tedy „pokrývají“ obce (města) případně jejich sdružení na základě dohod. Avšak aby byla jednoznačně zdůrazněna intersubjektivita obce a komunity, je lepší mluvit o komunitním a nikoliv o obecním plánování (2002a, str. 6).

V počátku je tedy nezbytné stanovit, na jakém území bude komunitní plánování probíhat. Může to být pouze v obvodu města nebo ve správním okrsku obce s rozšířenou působností, případně i na jiném území (mikroregion, svazek obcí a podobně). Koordinaci procesu komunitního plánování může zajišťovat přímo zaměstnanec města či obce, nebo jí může být pověřena nestátní nezisková organizace.

4.1 Komunitní plánování ve Velké Británii

Od padesátých let minulého století probíhá ve Velké Británii decentralizace politické výkonné moci, doprovázená reformami regionálního uspořádání. Základem pro komunitní plánování byly zkušenosti se změnou centralistického plánování na regionální, a v důsledku toho rozvoj místní zodpovědnosti. Podle Úlehly byly hlavní důvody prosazování komunitního plánování, kterým se rozvinulo a v podstatě nahradilo již zavedené a fungující strategické rozvojové plánování, následující:

- existovala snaha vlády zapojit do rozhodování na úrovni komunity co nejvíce lidí, aktivizovat občany, aby se zajímali a sami účastnili rozhodovacích procesů o věcech, které se jich přímo dotýkají,
- od 60. let posílily organizace, spolky a sdružení uživatelů sociálních služeb do té míry, že přestalo být myslitelné, aby jakékoli rozhodování o sociálních službách bylo zahájeno bez jejich spoluúčasti,
- byl otevřen trh se sociálními službami, nabízející uplatnění pro nestátní, soukromé a nadnárodní poskytovatele sociálních služeb. Poskytovatelé se stali mocným společenstvím, které bylo do značné míry nekontrolovatelné. Vznikla tedy potřeba spolupracovat s poskytovateli na ochraně klientů a zajištění respektu vůči jejich potřebám a přáním (2001).

Proces komunitního plánování nabídl nový pohled na roli, postavení a cíle jednajících stran: zadavatelé, poskytovatelé a uživatelé jsou rovnocennými partnery, z nichž každý plánuje svými metodami. Cílem procesu je dohoda o tom, jak sladit odlišné zájmy těchto tří skupin účastníků.

Počátkem 90. let se stalo povinností místních administrativ, postupovat podle metodik komunitního plánování. Tato zákonná povinnost byla přirozeným vyústěním plynulého zavádění metody komunitního plánování a ponechala konkrétní formy realizace na místní správě, která rozhoduje o záležitostech komunity a rozvíjí ji. Vláda však jednotlivé procesy sleduje a v případě, že nesplňují určené parametry, zasahuje. Místní správy používají metodiku komunitního plánování v nejrůznějších oblastech. Od pracovníků místní administrativy se očekává vysoce samostatná, tvořivá a aktivní práce v naplňování povinností stanovených zákonem. Podstatná část zodpovědnosti za přijatá rozhodnutí je však přenesena na členy komunity a je tak zvýšena legitimita rozhodnutí.

Sociální služby, jejichž plánováním se budu zabývat níže, jsou v současnosti ve Velké Británii zpracovávány spolu se zdravotními službami a oblastí bydlení (cílem je zajištění celkové kvality života) jako základní součást Lokálních rozvojových plánů (Local Delivery Plans) a Společných plánů investic (Joint Investment Plans for Health and Social Services). Komunitní plánování je ve zdravotní a sociální oblasti základem procesu plánování investic.

Ve Velké Británii, odkud ministerstvo práce a sociálních věcí čerpalo při zavádění komunitního plánování v Čechách know-how, se ukazuje, že úspěšné samosprávy se v rámci komunitního plánování vyznačují následujícími rysy:

- důrazem na procesy a metody plánování mu dávají vyšší důležitost než konečné podobě plánu,
- důrazem na místní podmínky a konkrétní přání zúčastněných stran, kterým dávají vyšší prioritu než osvědčeným metodologiím,
- soustavným a aktivním informováním veřejnosti o procesech probíhajících v komunitním plánování.

Na rozdíl od Velké Británie jsou sociální služby v České republice pojaty úžeji, a princip komunitního plánování zde nemá tradici a přirozené zázemí. Britský model vyjednávání zainteresovaných stran je v postrakousko-uherském i posttotalitním světě zatím jen obtížně pochopitelný a v praxi aplikovatelný. Jak uvádí Potůček, do roku 1989 byl v České republice charakteristikou sociální politiky státní paternalismus – stát financoval a poskytoval sociální služby, a také rozhodoval například o množství zdrojů pro sociální oblast nebo formách sociálního zabezpečení. Po roce 1989 došlo podle Potůčka z významné změně tím,

že kromě spotřeby sociálních služeb poskytovaných veřejným sektorem jsou občanům dostupné i sociální služby, které si může koupit na trhu. Autor však podotýká, že tato dostupnost je limitována finančními zdroji, které má konkrétní občan k dispozici, pokud nejsou i zde využívány prostředky z veřejných zdrojů (1999, str. 155 – 158).

4.2 Komunitní plánování sociálních služeb

Doposud jsem se zabývala komunitním plánováním jako obecnou metodou. Nyní se však zaměřím na užší oblast komunitního plánování sociálních služeb. Za tímto účelem považuji za nutné alespoň obecně sociální služby vymezit.

V evropském kontextu je těžké sociální službu definovat, zejména z důvodu nejednotnosti používané terminologie a odlišnosti definic základních pojmů, vycházejících z pojetí sociální péče v dané zemi. Toto pojetí je determinováno různými modely sociálního státu. Bjalkovski a Frühbauer proto vymezují pojem „sociální služba“ obecně jako aktivitu týkající se potřeb a těžkostí, inhibujících optimální sociální funkčnost jedince. Zmiňují také pojetí Esping-Andersena, podle kterého principy sociálních služeb vycházejí z předpokládaného zrušení tržního charakteru pracovní síly, tedy odstranění závislosti příjemců mzdy na tržním klimatu (2000, str. 4). Obecně jsou v zemích Evropské unie sociální služby (social services) spolu se sociální pomocí (social assistance) a sociálním zabezpečením (social security) zahrnuty do systému sociální ochrany (social protection). Průša charakterizuje trendy, prosazující se při rozvoji sociálních služeb ve vyspělých Evropských zemích:

1. potřeby rozvoje činností v sociální oblasti jsou zajišťovány s využitím dynamizujících schopností trhu,
2. financování sociálních služeb je založeno na participaci více subjektů, neboť k tomu, aby zákonitosti trhu mohly fungovat, je nutné vytvořit koupěschopnou poptávku – proto je potřebné určit, kdo rostoucí náklady na služby zaplatí,

3. k ekonomické i sociální stránce se přistupuje racionálněji, dochází tedy ke hledání optimální varianty zabezpečení sociálních potřeb jak z humánního, tak technického, technologického, a tedy i ekonomického pohledu,
4. v návaznosti na to probíhá proces deinstitutionalizace v oblasti sociálních a zdravotních služeb (především pro seniory), který je doprovázen stíráním resortních rozdílů mezi službami zdravotního a sociálního charakteru; služby obojího typu jsou přitom poskytovány zpravidla jednou organizací,
5. roste význam sociálního poradenství a aktivit směřujících ke koordinaci péče o osoby v sociální nouzi (2007, str. 2).

Bareš pro český kontext v úvodu své práce „Přiměřenost sociálních služeb aktuálním potřebám“ přejímá definici ministerstva práce a sociálních věcí, která říká, že

„sociální službou se rozumí činnost nebo souhrn činností v nepříznivé sociální situaci⁶, tzn. pomoc osobám při ztrátě jejich soběstačnosti a ochranu před sociálním vyloučením s cílem umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti a využívat obvyklým způsobem jiných systémů (např. bydlení, školství, služby zaměstnanosti atd.). Sociální služba je službou ve veřejném zájmu“ (Bareš, 2006, str. 7). Cílem poskytování sociální služby nebo služeb je zejména podpora rozvoje, nebo alespoň zachování stávající soběstačnosti uživatele, rozvoj schopností uživatelů služeb za účelem samostatnosti, a také snižování zdravotních a sociálních rizik, plynoucích ze způsobu života těch, kterým je služba poskytována. Pro zvýšení kvality života občanů je však vedle přiměřenosti sociálních služeb podstatná i dostupnost služeb souvisejících.

Podle Bareše jsou základními druhy sociálních služeb:

- a) služby sociální péče – denní a týdenní pobyty pro seniory a osoby se zdravotním postižením, centra denních služeb pro seniory a osoby

---

⁶ Pro účely Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se nepříznivou sociální situací rozumí oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů (§ 3).

se zdravotním postižením, pečovatelská služba, osobní asistence, odlehčovací služby, chráněné bydlení, podporované bydlení, pobyty v domovech sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením, pobyty v domovech sociálních služeb se speciálním režimem péče pro seniory a osoby se zdravotním postižením, u kterých je nezbytná speciální péče s ohledem na jejich duševní onemocnění či závislost na návykových látkách, služby ošetrovatelské péče,

- a) služby sociální prevence – azylové služby, služby pro osoby opouštějící ústavní péči, služby přechodného přenocování, krizová pomoc, pobytové služby pro osoby závislé na návykových látkách, služby následné péče a doléčování, terénní programy pro marginální skupiny a sociálně vyloučené komunity, nízkoprahové služby pro děti a mládež, služby v kontaktních centrech pro uživatele drog, denní služby pro osoby bez přístřeší, služby sociální rehabilitace, služby ranné péče a poradenství (2006, str. 265).

V Zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jsou tyto služby podle § 32 rozděleny na sociální poradenství (základní nebo odborné), služby sociální péče a služby sociální prevence. V § 33 jsou pak sociální služby členěny podle formy poskytování na pobytové (spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb), ambulantní (osoba za nimi dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování) a terénní (jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném sociálním prostředí). Poskytovateli pak mohou být (při splnění podmínek stanovených tímto zákonem) územně samosprávné celky, jimi zřizované právnické osoby, další právnické osoby, fyzické osoby nebo ministerstvo a jím zřízené organizační složky státu.

Hlavním cílem tohoto relativně nového zákona o sociálních službách (platný od 1. ledna 2007) je vytvoření podmínek pro uspokojování přirozených potřeb lidí, a to formou podpory a pomoci při zvládnání péče o vlastní osobu, v soběstačnosti nezbytné pro plnohodnotný život a v životních situacích, které mohou člověka vyřazovat z běžného života společnosti. Proto každému člověku garantuje bezplatné sociální poradenství, lidem, kteří jsou závislí na pomoci jiného člověka ve zvládnání péče o sebe a v soběstačnosti, zaručuje státem poskytovanou sociální dávku „příspěvek na péči“, a lidem, kteří nezvládají svou situaci samostatně nebo s pomocí rodiny a jiných blízkých, nabízí velmi pestrou

nabídku sociálních služeb, ze které si mohou svobodně vybírat podle svého uvážení, finančních možností či dalších individuálních preferencí. Zákon současně garantuje, že poskytované služby budou pro uživatele bezpečné, profesionální a přizpůsobené potřebám lidí, a to vždy tak, aby v první řadě zachovávaly lidskou důstojnost uživatelů a podporovaly je v aktivním přístupu k životu. Tento zákon také vytváří prostor pro spoluúčast lidí na procesech rozhodování o rozsahu, druzích a dostupnosti sociálních služeb v jejich obci či kraji.

Sociální služby jsou občanům poskytovány bez úhrady nákladů nebo za částečnou nebo plnou úhradu nákladů. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách přinesl výrazné změny způsobu jejich financování. Před 1. lednem 2007 plynuly do systému sociálních služeb finanční prostředky především z dotací z veřejných rozpočtů. V současné době mohou poskytovatelé sociálních služeb získat finanční prostředky nutné k zajištění sociální služby z několika různých zdrojů. V první řadě se na financování sociální služby, která je poskytována za úhradu, podílejí sami její klienti. Ti k tomu mohou využít příspěvek na péči (pokud ho pobírají), nebo jiné příjmy. Další možností je získání finančních prostředků ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu obce či kraje. Tyto prostředky mají podobu účelové dotace a jsou přiznány těm poskytovatelům, kteří jsou zapsáni v registru poskytovatelů sociálních služeb, a to na základě zpracovaného střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb. Poskytovatelé sociálních služeb mohou čerpat finanční zdroje také ze Strukturálních fondů Evropské unie nebo od sponzorů. Podrobnější popis financování sociálních služeb je tématem, přesahujícím rozsah této práce.

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách také ošetřuje plánování sociálních služeb a role jednotlivých aktérů, kteří se na něm podílejí (§ 92 - 96). Plán rozvoje sociálních služeb je pro účely tohoto zákona vymezen jako *„výsledek procesu aktivního zjišťování potřeb osob ve stanoveném území a hledání způsobů jejich uspokojování s využitím dostupných zdrojů, jehož obsahem je popis a analýza existujících zdrojů a potřeb, včetně ekonomického vyhodnocení, strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb, povinnosti zúčastněných subjektů, způsob sledování a vyhodnocování plnění plánu a způsob, jakým lze provést změny v poskytování sociálních služeb“* (§ 3).

Na tomto místě považuji za nutné vymezit vztah pojmu „komunitní plánování sociálních služeb“ užívaného v praxi pro označení probíhajících

procesů plánování, a pojmu „střednědobý plán rozvoje sociálních služeb“ užitého v Zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Oba pojmy jsou shodné, respektive oběma je mině postup před vznikem zákona o sociálních službách označovány jako komunitní plánování sociálních služeb. V zákoně je použit pojem odlišný, neboť nelze pro účely zákona uspokojivě definovat, co je to komunita. Exner na toto téma uvádí: *„Nový zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, účinný od letošního 1. ledna, zavádí a procesně i obsahově definuje nový pojem - střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, a to na úrovni obcí i krajů. Zákon dává obcím možnost zpracovat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, které jsou v zákoně vyjmenovány, a průlomově zakotvuje povinnost takovýto plán (přistoupí-li obec k jeho zpracování) sestavovat ve spolupráci s krajem, poskytovateli sociálních služeb na území obce a za účasti osob, kterým jsou poskytovány sociální služby. Krajům zákon zpracování střednědobých plánů ukládá...“* (2007b, str. 38). Střednědobý plán definuje Materová jako plán na období přibližně 3 až 5 let (u krátkodobého plánu trvá plánovací období 1 až 2 roky, u dlouhodobého plánu 10 až 20 let) (2007, str. 5).

Komunitní plánování sociálních služeb je metoda, kterou lze na úrovni obcí nebo krajů plánovat sociální služby tak, aby odpovídaly místním specifickým i potřebám jednotlivých občanů. Jedná se o otevřený proces zjišťování potřeb a zdrojů a hledání nejlepších řešení v oblasti sociálních služeb. Lze ho vnímat i jako nástroj, který napomáhá zajišťovat územní dostupnost sociálních služeb v jednotlivých obcích nebo regionech. Cílem komunitního plánování sociálních služeb je nejen posilovat soudržnost komunity, ale i podporovat sociální začleňování a předcházet sociálnímu vyloučení jednotlivců a skupin. Výsledkem procesu je zejména systém sociálních služeb na místní úrovni, který odpovídá zjištěným místním potřebám, reaguje na lokální odlišnosti a zajišťuje, že finanční prostředky vynakládané na služby jsou efektivně využívány. Při plánování sociálních služeb se vychází zejména z porovnání existující nabídky sociálních služeb se zjištěnými potřebami (potenciálních) uživatelů služeb. Výsledek provedeného srovnání slouží jako jeden z klíčových podkladů pro zformulování priorit v oblasti sociálních služeb.

Primárními aktéry⁷ procesu komunitního plánování jsou zástupci triády, tedy zadavatelů (poskytují zdroje na naplňování potřeb komunity), poskytovatelů (mohou pomoci naplnit konkrétní potřeby komunity) a uživatelů dané služby⁸. Vedle nich však důležitou roli v procesu hraje i ostatní veřejnost a další organizace (zájmové skupiny, místní organizace, občanské iniciativy). Sekundárním aktérem je také odbor sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky a dále pak obecní zastupitelstva a rady, zákonodárci, neziskové organizace působící na území daného regionu, lokální média a v neposlední řadě profesionální organizace, zabývající se komunitním plánováním sociálních služeb. Úloha jednotlivých aktérů při tvorbě koncepce rozvoje sociálních služeb formou komunitního plánování je obecně popsána níže a jejich role v konkrétních procesech bude posuzována v kapitole „Praxe komunitního plánování v České republice“.

Zadavatele sociální služby definují Metodiky pro plánování sociálních služeb jako subjekt zodpovědný za zajištění sociálních služeb na daném území (Kolektiv autorů, 2007, Klíč k publikaci, str. 2). Je jím tedy ten, kdo je odpovědný za zajištění sociálních služeb, které odpovídají místním potřebám, tedy obec nebo kraj. Je důležité, aby obec usnesením zastupitelstva deklarovala své odhodlání rozvíjet sociální služby. Územní samosprávné celky zejména vytvářejí příležitosti pro dlouhodobé zapojování a spolupráci občanů, vyvíjejí aktivitu v oblasti rozšiřování řady metod řízení a plánování sociálních služeb a jejich koordinace s ostatními veřejnými službami, podporují spoluúčast občanů na rozhodovacím procesu o sociálních službách, zveřejňují všechny podstatné informace o procesu i v výsledcích procesu a stanovují jasná pravidla financování sociálních služeb.

Poskytovatel sociální služby je subjekt, poskytující sociální služby při splnění podmínek stanovených zákonem (Kolektiv autorů, 2007, Klíč k publikaci, str. 2). Poskytovatelem sociálních služeb může být fyzická osoba,

---

⁷ Primární aktéři jsou ovlivněni naplňováním opatření, stanovených v rámci komunitního plánování sociálních služeb. Sekundárními aktéry jsou ti, kteří se na procesu tvorby výsledného plánu podílejí, ale výsledky procesu ovlivnění nejsou.

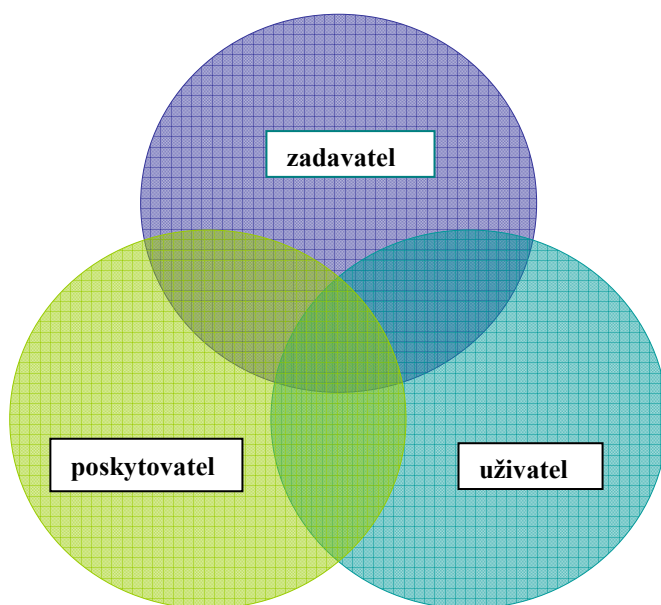
⁸ Pojem „triáda“ byl v počátcích uplatňování metody komunitního plánování v České republice používán pro tři jednotlivce – zástupce poskytovatelů, uživatelů a zadavatelů služeb. V současné době se obsah pojmu v praxi mění – jsou jím stále označovány reprezentanti těchto tří skupin, avšak v početnějším zastoupení, jako skupiny. Než bude toto nové pojetí ustáleno, je v zájmu vzájemného porozumění vhodné označovat tyto aktéry přímo jako poskytovatele, uživatele a zadavatele sociálních služeb, případně jejich roli v procesu specifikovat (například obyvatelé domu s pečovatelskou službou nebo zastupitelstvo obce).

nestátní nezisková organizace, organizace zřízená obcí, organizace zřízená krajem nebo organizace zřízená státem. Všichni poskytovatelé mají při komunitním plánování sociálních služeb rovné postavení.

Uživatelem sociálních služeb je člověk v nepříznivé sociální situaci, kterému jsou služby určeny. Cíle a záměry uživatelů mají při komunitním plánování stejnou váhu jako cíle a záměry zadavatelů a poskytovatelů. Vyhledávání, oslovování a zapojování uživatelů do práce na komunitním plánu je příležitostí, jak zjistit potřeby v oblasti sociálních služeb, získat informace o kvalitě poskytovaných služeb a jak objevit existující mezery v jejich nabídce.

Schéma č. 4: Triáda aktérů komunitního plánování

Zdroj: Autorka

Vedle zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů se procesu mohou zúčastnit i zástupci dalších organizací (například veřejné instituce, nemocnice, úřadu práce, školy, nestátní neziskové organizace, policie) a veřejnost (musí být průběžně seznamována se záměry, výsledky a cíli komunitního plánu; je žádoucí, aby se procesu komunitního plánování sociálních služeb zúčastnila od počátku). Uvedené skupiny, respektive jejich zástupci, v rámci společné práce, jednání a setkávání vytvářejí efektivní systém spolupráce, navrhuji podobu sociálních služeb a podílejí se na realizaci jednotlivých konkrétních opatření, která jsou popsána v komunitním plánu. Proces komunitního plánování je cyklický a hlavní kroky se v určitých intervalech opakují. Součástí procesu je i sledování toho, nakolik je komunitní plán sociálních služeb naplňován, co se již podařilo realizovat nebo ve kterých oblastech je nutné navržený způsob řešení změnit.

Podle Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky je komunitní plánování metoda, která umožňuje zpracovávat rozvojové materiály pro různé oblasti veřejného života na úrovni obce i kraje, a která výrazně posiluje principy zastupitelské demokracie. Charakteristickým znakem metody je důraz kladený na zapojování všech, kterých se zpracovávaná oblast týká, na dialog a vyjednávání, a na dosažení výsledku, který je přijat a podporován většinou účastníků (Vasková, 2002).

Komunitní plánování je v České republice zaváděno ministerstvem práce a sociálních věcí podle britských zkušeností již od roku 1999. Do současné doby bylo v tomto procesu postupně zapojeno několik desítek měst ve všech krajích České republiky. Komunitní plánování sociálních služeb však bylo na různých místech prováděno různým způsobem a odlišnými metodami, tudíž i s různými výsledky a v rozdílné kvalitě.

Pro úspěšnost plánování je nutná podpora ze strany politické reprezentace, a to jak při zahajování plánování, tak i v jeho průběhu a při uskutečňování reálných činností směřujících například k rozšíření nabídky služeb, zvyšování jejich efektivity a spolupráci různých subjektů při zajišťování potřebných služeb. Jde o formálně vyjádřený souhlas politických představitelů regionu s plánováním sociálních služeb a metodou jejich plánování. Doporučenou formou vyjádření tohoto souhlasu je usnesení zastupitelstva. Při získávání a dojednávání politické podpory je možné vycházet z oficiálních dokumentů a zákonných norem.

Takto formálně vyjádřený souhlas je dále nutné provázat s konkrétní odpovědností stanovených osob, tzn. je nutné stanovit a formálně jmenovat garanta z řad představitelů samosprávy, a také určit jeho kompetence a odpovědnost, včetně podílu na práci v procesu.

Neméně významné je zabezpečení koordinace celého procesu – může ji provádět vybraná nestátní nezisková organizace nebo přímo pracovník dané obce. Pracovní struktury v podobě pracovních, konzultačních nebo vyjednávacích skupin se skládají ze zástupců všech zainteresovaných stran. Po vytvoření komunitního plánu následuje přechod od plánovací k realizační fázi, kdy dochází k faktickému naplňování priorit, respektive jednotlivých opatření. Součástí této etapy je také sledování postupu a míry plnění stanovených úkolů. Plán je zpracováván obvykle na rozmezí několika let a po uplynutí tohoto období se celý plánovací cyklus opět opakuje.

Kvalitní a dlouhodobě udržitelný proces vyžaduje jasnou organizační strukturu, do které se mohou jednotliví účastníci zapojovat, a ve které existují pravidla a systém pro horizontální i vertikální spolupráci. Jasná organizační struktura znamená, že u všech částí a subjektů (řídící, pracovní, úkolové skupiny, atd.), které ji tvoří, jsou stanoveny kompetence (je určeno o čem může daný subjekt v rámci procesu samostatně rozhodovat, co může schvalovat), je zřejmá odpovědnost (jsou stanoveny osoby, skupiny, týmy, které zodpovídají například za koordinaci, řízení, přenos a sdílení informací) a jasně stanovené úkoly, náplň práce a zadání (každý subjekt v organizační struktuře má svůj účel a smysl prakticky vyjádřen v zadaných úkolech, plánech práce, náplni práce atd.). Kvalita a dlouhodobá udržitelnost procesu komunitního plánování sociálních služeb může být podpořena i uplatněním principů, které jsou uvedeny a popsány v následující kapitole.

4.3 Principy komunitního plánování sociálních služeb

Principy komunitního plánování vyjadřují hodnoty, které tato metoda přináší, a ke kterým je třeba vztahovat praxi. Hodnoty zachycené v principech také odlišují metodu komunitního plánování od jiných plánovacích postupů.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, které se komunitním plánováním prakticky zabývá, vymezilo následující principy tohoto procesu:

Princip triády - V rámci metody komunitního plánování sociálních služeb spolu plánují a spolupracují minimálně tři strany: uživatelé, zadavatelé a poskytovatelé.

Princip rovnosti - Každý má právo starat se o věci veřejné a společné – metoda komunitního plánování propojuje aktivitu občanů s rozhodováním na úřadě. Každý má právo se vyjádřit a každý má právo mluvit (je legitimní mluvit za sebe samotného i bez pověření, funkce či mandátu od zájmové skupiny). Nikdo nesmí být vylučován a diskriminován (organizace a procesy plánování musí zajistit všem účastníkům rovnost postavení a hlasu v průběhu všech jednání).

Princip skutečných potřeb – Měly by být aktivně zjišťovány skutečné (ne domnělé) potřeby všech zúčastněných stran⁹.

Princip dohody - Výsledný plán je ve své podstatě smlouvou, ve které se (přinejmenším) tři strany (viz princip triády) navzájem zavazují. Svobodný a informovaný souhlas musí být výsledkem rozpravy a demokratické spolupráce. Dohoda musí být nejen o záměrech, ale také o způsobu a postupu realizace odsouhlasených aktivit. V komunitním plánování má přednost souhlasné rozhodnutí – tedy „dokud nesouhlasí všichni, není odsouhlaseno nic“. Případně může být využito hlasování.

Princip „Vše je veřejné“ – Komunitní plánování se zabývá věcmi veřejnými. Informace o dění v něm jsou veřejně dostupné a jednání jsou otevřená. Informace o průběhu a výstupech plánování jsou veřejnosti aktivně předávány.

Princip dosažitelnosti řešení – Komunitní plánování je zaměřeno na jeden nebo více problémů konkrétní komunity. Šíře záběru musí být přiměřená místnímu společenství, jeho podmínkám, přání lidí a lidským i materiálním zdrojům.

Princip cyklického opakování - Komunitní plánování tvoří spirálu, v níž se fáze, témata a mnohé problémy cyklicky opakují a je nutné se jimi znovu zabývat a vyhodnocovat je na nové úrovni vývoje.

Princip kompetence účastníků - V procesu komunitního plánování je nutná profesionalita a kompetentnost konkrétních lidí, kteří mají jasně vymezenou zodpovědnost a pozici. Demokratické spolupráci, efektivní rozpravě a uzavírání

---

⁹ Metody zjišťování potřeb mohou být následující: metoda hodnocení stávajících programů, metoda tzv. „klíčových informantů“, veřejné setkání, řízený skupinový rozhovor, případová studie, studium písemných pramenů, rozhovor, dotazník (Kolektiv autorů, 2007, Zjišťování potřeb uživatelů sociálních služeb včetně uživatelských výzkumů, str. 7 - 11).

dohod účinně napomáhá dobrá koordinace, mediace a řízení, stejně jako dovednost budovat týmy, projektově řídit a plánovat.

Princip přímé úměry - Kvalitně probíhající proces plánování je pro komunitu a její občany stejně přínosný jako výstup plánování – konkrétní plán. Kvalita výstupů plánování je přímo úměrná kvalitě jeho průběhu. (Kolektiv autorů, 2007, *Obecná metodika*, str. 3, 4).

4.4 Kritéria kvality plánování sociálních služeb

Kritéria kvality plánování sociálních služeb vznikla v rámci veřejné zakázky Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“, která byla vyhlášena 15. února 2005.¹⁰ Obecným cílem této veřejné zakázky je zajistit metodicky jednotný přístup k plánování sociálních služeb na místní a regionální úrovni, a také vytvořit jednotný systém vzdělávání a metodické podpory pro plánování sociálních služeb. Dílčím cílem je vytvoření metodik pro plánování sociálních služeb na lokální/regionální úrovni, podporujících spolupráci zástupců uživatelů, zadavatelů, poskytovatelů sociálních služeb a veřejnosti, vytvoření vzdělávacích programů pro plánování sociálních služeb, podporujících spolupráci zástupců uživatelů, zadavatelů, poskytovatelů sociálních služeb a veřejnosti, vyškolení "krajských vzdělavatelů" připravených poskytovat pro potřeby obce/regionu vzdělávací programy a zabezpečení následné metodické podpory při plánování sociálních služeb. Posledním dílčím cílem je zpracování návrhů na další metodické vedení systému plánování sociálních služeb a následné ukončení projektu. (Vedle Kritérií kvality plánování sociálních služeb jsou výstupem veřejné zakázky „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“ také Metodiky plánování sociálních služeb. Tyto dvě publikace se navzájem doplňují. Dalším základním výstupem této zakázky je Vzdělávací program pro plánování rozvoje sociálních služeb.¹¹)

---

¹⁰ Projekt je spolufinancován Evropskou unií z Evropského sociálního fondu v rámci opatření 2.1 operačního programu Rozvoje lidských zdrojů a vládou České republiky.

¹¹ Vzdělávací program kombinuje teorii a praxi, a je nástrojem pro vzdělávání zájemců o komunitní plánování sociálních služeb. Je určen pro vyučující (krajské metodiky nebo jiné vzdělavatele) i pro vyučované - účastníky procesů komunitního plánování, kteří se věnují přípravě a zpracování plánů rozvoje sociálních služeb (zejména zastupitele, úředníky, poskytovatele

Kritéria kvality plánování jsou nástrojem k dosažení kvality sociálních služeb. Byla za tímto účelem vytvořena pracovní skupinou složenou z odborníků v oblasti plánování sociálních služeb na všech úrovních (obce, kraje, ministerstvo práce a sociálních věcí, nestátní neziskové organizace) a ještě před zveřejněním ověřena v praxi.¹² Podle Sudy by celý proces tvorby kritérií a jejich následného uplatňování v praxi měl být v souladu s cíli národní sociální politiky, která je v současnosti určována cíli a strategiemi Evropské unie, například Evropským sociálním programem (vytvořeným na základě smlouvy z Nice v roce 200) nebo prioritami formulovanými revidovanou Evropskou sociální chartou rady Evropy. V obou zmíněných dokumentech jsou jmenovány sociální služby, které mají být takzvaně šité na míru konkrétnímu uživateli, a to nejen ve smyslu dohody o poskytování konkrétní služby, ale také zajištění efektivního systému služeb v regionu. Autor se domnívá, že Kritéria kvality plánování sociálních služeb k naplnění uvedených cílů napomohou (2007, str. 31).

Každá oblast sestává kromě jejího stručného popisu a předmětu hodnocení z několika kritérií a způsobu jejich evaluace, a u každé oblasti jsou také uvedeny komentáře či doporučení. Popsané členění umožňuje snadnou orientaci a pro ty, kteří plánování sociálních služeb v praxi realizují, může být vhodnou pomůckou pro zlepšování a zkvalitňování plánování sociálních služeb.

Kritéria jsou zaměřena na tyto klíčové oblasti konkrétních procesů komunitního plánování sociálních služeb a jejich výstupů:

1. Legitimita

- 1.1 Samospráva schválila usnesením vytvoření Plánu rozvoje sociálních služeb.
- 1.2 Je schválen záměr tvorby Plánu rozvoje sociálních služeb a obsahuje prvky obsažené v popisu kritéria.
- 1.3 Plán rozvoje sociálních služeb je schválen samosprávou .

2. Popis aktuální situace

- 2.1 Analýza existujících zdrojů pro zajištění sociálních služeb obsahuje všechny potřebné údaje.

---

a uživatele sociálních služeb) a ostatní zájemce, kteří jsou schopni přispět k vytvoření plánu a jeho realizaci (program je doporučen zvláště pro základní skupinu podle principu triády).

¹² Ověřování proběhlo formou rozhovorů s pracovníky zodpovědnými za plánování sociálních služeb v lokalitách Havlíčkův Brod, Hradec Králové, Kostelec nad Orlicí, Jindřichův Hradec, Olomouc, Praha 12, Tábor a Ústí nad Labem.

2.2 Zjišťování potřeb existuje, je kvalitní, opakovatelné a kontrolovatelné.

2.3 Analýza zdrojů pro zajištění sociálních služeb je vztažena ke zjištěným potřebám .

3. Kvalifikace a kompetentnost

3.1 Jsou stanoveny požadavky na kvalifikaci a kompetentnost osob v organizační struktuře procesu.

3.2 Je zajištěno vzdělávání účastníků procesu.

4. Řízení procesu plánování

4.1 Je definována organizační struktura procesu plánování, popis činností, rozhodovací pravomoci a zodpovědnosti jednotlivých pozic.

4.2 Jsou zpracována a schválena pravidla upravující postavení a způsoby jednání skupin podílejících se na plánování sociálních služeb.

4.3 Členové pracovních skupin jsou obeznámeni s postupy práce a s formou výstupů pracovní skupiny a zda podle toho postupují.

4.4 Při jednání skupin podílejících se na plánování sociálních služeb je upřednostňováno konsensuální rozhodování.

4.5 Je zajištěna obousměrná informovanost uvnitř systému.

5. Zapojování

5.1 Je doložen postup zapojování.

5.2 Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé jsou zastoupeni v organizační struktuře a podílejí se na rozhodování.

5.3 Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé jsou zapojeni do přípravy a zpracování Plánu rozvoje sociálních služeb a veřejnost má možnost připomínkovat priority, opatření a aktivity.

6. Plán rozvoje sociálních služeb

6.1 Plán obsahuje uvedené náležitosti.

6.2 Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s jeho záměrem.

6.3 Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s dokumenty nižší a vyšší úrovně.

6.4 V Plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb.

6.5 Existují vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami.

7. Informovanost

7.1 Existuje písemný postup informování občanů v území, který obsahuje uvedené oblasti a je naplňován.

7.2 Jsou doloženy způsoby, četnost a aktuálnost informování.

8. Zvyšování kvality procesu

8.1 Existují postupy pro monitorování a vyhodnocování klíčových oblastí v procesu plánování sociálních služeb a implementace Plánu.

8.2 Postupy jsou realizovány v praxi a zjištění z nich jsou využívána ke zlepšování kvality procesu.

8.3 V procesu je využívána externí podpora (Kritéria kvality plánování sociálních služeb, str. 6 – 16).

Plné znění kritérií kvality sociálních služeb je uvedeno v příloze č. 3.

Kritéria by měla podle ministerstva práce a sociálních věcí být za finanční podpory Evropského sociálního fondu dále rozpracována a zpřesňována. Rovněž se předpokládá vytvoření metodiky, která by podrobněji popisovala způsoby hodnocení jednotlivých kritérií (Vasková, 2007, str. 35).

5 Praxe komunitního plánování sociálních služeb v České republice

V další části své diplomové práce se zaměřím na zhodnocení konkrétních komunitních plánů z hlediska uplatnění výše popsaných principů komunitního plánování sociálních služeb, a dále pak z hlediska kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“ a kritéria č. 7 „Informovanost“.

Hodnoceným plány budou:

- Komunitní plán sociálních služeb Písek, na jehož tvorbě se podílelo Centrum pro komunitní práci,
- Komunitní plánování sociálních služeb Města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013, na jehož tvorbě se podílela Agora Central Europe,
- 1. Komunitní plán sociálních služeb města Kadaně a obcí ve spádové oblasti pověřeného obecního úřadu na období 2006 – 2010, na jehož tvorbě se podílelo Centrum komunitní práce Ústí nad Labem.

Tento výběr vychází primárně z původního záměru porovnat přístupy jednotlivých profesionálních organizací ke komunitnímu plánování sociálních služeb. Na základě odborné konzultace s PhDr. Vladanou Vaskovou z odboru sociálních služeb ministerstva práce a sociálních věcí jsem pak z těchto organizací vybrala tři hlavní (Centrum pro komunitní práci, Agora Central Europe, Centrum komunitní práce Ústí nad Labem), které praxi komunitního plánování sociálních služeb v České republice ovlivňují nejvýrazněji. Zároveň je komunitní plánování jednou z jejich hlavních činností¹³.

Pro srovnání jsem si nejprve vybrala města Písek a Žďár nad Sázavou, neboť se jedná o obce s rozšířenou působností (bývalé okresy), které sociální služby plánovaly i pro svůj spádový obvod, který zahrnuje srovnatelný počet obyvatel (Žďár nad Sázavou 43 875, Písek 51 090 obyvatel). Nepodařilo se mi však nalézt komunitní plán sociálních služeb srovnatelného města, na jehož tvorbě by se podílelo Centrum komunitní práce Ústí nad Labem. Z důvodu zachování původně zamýšleného rozsahu srovnání jsem tedy do výběru zařadila Kadaň,

---

¹³ Čtvrtou významnou organizací v oblasti komunitního plánování sociálních služeb je Komunitní plánování o.p.s. – tato nezisková organizace se však zaměřuje zejména na informovanost a metodické vedení.

kteřá je také obcím s rozšířenou působností (III. stupně), komunitní plán sociálních služeb však vytvářela pouze pro území spádového obvodu obce s přenesenou působností (II. stupně), tedy zhruba pro 22 000 obyvatel. Kritériem, kterému vyhověly všechny tři komunitní plány sociálních služeb, bylo přibližně stejné časové období, ve kterém vznikaly. K uplatnění níže popsaných nástrojů hodnocení byl nutný časový odstup od dokončení plánu (Komunitní plán sociálních služeb Písek byl zastupitelstvem města vzat na vědomí v červnu roku 2007, Komunitní plánování sociálních služeb Města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013 bylo zastupitelstvem schváleno v září roku 2007 a 1. Komunitní plán sociálních služeb města Kadaně a obcí ve spádové oblasti pověřeného obecního úřadu na období 2006 – 2010 získal politickou podporu zastupitelů města v červnu roku 2006.)

Jako nástroj evaluace jsem po konzultaci s vedoucím práce PhDr. Mičkou zvolila výše zmíněné principy komunitního plánování a dvě z Kritérií kvality plánování sociálních služeb. Původním záměrem mé práce nebylo hodnotit procesy komunitního plánování sociálních služeb jako takové, ale jejich výstupy – budu proto aplikovat kritérium „Plán rozvoje sociálních služeb“, zaměřující se na výsledný písemný materiál. Druhým zvoleným kritériem je pak „Informovanost“. V rámci jeho aplikace se zaměřím na to, zda jsou občanům Písku, Žďáru nad Sázavou a Kadaně dostupné informace o plánování a poskytování sociálních služeb. Pro hodnocení naplněnosti konkrétních kritérií jsem zvolila bodovou škálu¹⁴: 2 body – kritérium je naplněno, 1 bod – kritérium je naplněno částečně, 0 bodů – kritérium není naplněno. Výstup hodnocení jednotlivých komunitních plánů je uveden v příloze č. 4.

Považuji však za vhodné věnovat se v úvodu této kapitoly alespoň obecně všem organizacím, které se komunitním plánováním sociálních služeb zabývají a také obcím, které tuto metodu prakticky uplatňují.

---

¹⁴ Dalšími možnými variantami byla rozšířená bodová škála (0 – 5 bodů), procentuální vyhodnocení nebo vyjádření splněno/nesplněno.

5.1 Organizace, zabývající se komunitním plánováním sociálních služeb

V České republice se komunitním plánováním sociálních služeb podle průběžně aktualizovaných internetových stránek Komunitní plánování sociálních služeb, (<http://www.kpss.cz>), na které je jako na informační zdroj odkazováno v oficiálním materiálu ministerstva práce a sociálních věcí Metodiky pro plánování sociálních služeb (Kolektiv autorů, 2007), zabývají tyto profesionální organizace:

- **Komunitní plánování o.p.s.** – nezisková organizace, jejímž posláním je šířit a prosazovat metody a principy komunitního plánování, kterým se zabývá od roku 2000. Zaměřuje se na oblast plánování sociálních služeb. Provozuje internetový informační a poradenský server o komunitním plánování a v této oblasti také poskytuje výcviky, školení, supervizi a konzultace.
- **Agora Central Europe** – toto občanské sdružení bylo založeno v roce 1998 s cílem přispět ke zlepšení komunikace mezi místní samosprávou, státní správou a občany. Jeho zakladatel Eric Berman při tom vycházel ze zkušeností se zapojováním veřejnosti v Nizozemí. Obecným posláním Agory Central Europe je podpora demokratických procesů, konkrétními cíli pak zlepšení komunikace a spolupráce mezi občany a radnicemi, rozšíření možnosti místních samospráv otevřeně plánovat a rozhodovat o věcech za účasti občanů, vzbuzení zájmu občanů o problémy komunity, podpora rozvoje místní demokracie v České republice a přispění ke zvýšení politické kultury.
- **Centrum pro komunitní práci** – nestátní nezisková organizace, která svými programy zapojuje občany do rozvoje měst, obcí a regionů a přispívá tak k rozvoji občanské společnosti vznikla v roce 1996. Centrum pro komunitní práci poskytuje informační a poradenské služby všem zájemcům z řad zástupců veřejné správy, občanských organizací a soukromého sektoru. Oblastmi jejího působení jsou: zapojování veřejnosti, místní udržitelný rozvoj, životní prostředí, regionální politika Evropské unie a regionální rozvoj České republiky, a také vzdělávání, podpora a posilování nestátních neziskových organizací. Centrální organizace má místní zastoupení pro jižní Čechy, střední Čechy, východní Čechy, střední Moravu a východní Moravu.

- **Centrum komunitní práce Ústí nad Labem** – nevládní nezisková organizace, která stála u zrodu komunitního plánování v České republice. Během devíti let své existence rozšířila svou působnost o poradenství a vzdělávání v této oblasti. Posláním Centra komunitní práce je rozvíjet neziskový sektor a posilovat jeho konkurenceschopnost na evropském sociálním trhu. Společnost je zaměřena zejména na komunitní plánování, zpracování projektových žádostí o finance ze Strukturálních fondů Evropské unie, rozvoj lidských zdrojů, integraci znevýhodněných skupin na trh práce a podporu neziskového sektoru.
- **Občanské poradenské středisko o.p.s.** – tato obecně prospěšná společnost vznikla v roce 2000, původně jako dobrovolnická iniciativa. Struktura a náplň činnosti organizace jsou tvořeny na základě dlouhodobých programů, které jsou naplňovány na základě konkrétních projektů. V současnosti jsou těmito programy vedle komunitního plánování sociálních služeb ještě občanská poradna, dobrovolnická informační kancelář a centrum pro neziskové organizace. Občanské poradenské středisko sídlí v Hradci Králové a má tři detašovaná pracoviště (Jičín, Náchod, Trutnov).
- **Regionální rozvojová agentura Pardubického kraje** – byla založena v roce 1999 jako nevládní, nepolitické, nezávislé zájmové sdružení právnických osob. Jejím úkolem je podporovat celkový rozvoj Pardubického kraje. V zájmu dosažení tohoto cíle úzce spolupracuje s veřejnou správou regionu, zejména s místními samosprávami měst a obcí. Úkolem regionální rozvojové agentury Pardubického kraje je zastupovat zájmy místní správy v regionálních institucích, koordinovat problémy spojené s rozvojem měst a obcí, a spolupracovat s centrálními orgány státu a krajskou správou. Angažuje se také v komunitním plánování sociálních služeb v rámci svého kraje.
- **Občanská poradna Brno – Jihomoravský kraj** – nestátní neziskové občanské sdružení. Vedle poskytování informací, rad a pomoci osobám, které se nacházejí v obtížné životní situaci se zabývá také komunitním plánováním sociálních služeb. Během roku 2004 probíhal projekt „Zahájení komunitního plánování na území jihomoravského regionu“, zaměřený na sběr informací o komunitním plánování, zajištění vzdělávacího programu pro triády a zahájení informační kampaně. V současnosti podporuje komunitní plánování v některých jihomoravských městech a také v této oblasti poskytuje poradenství nestátním neziskovým organizacím.

5.2 Obce s rozšířenou působností, zabývající se komunitním plánováním sociálních služeb

Podle zákona o obcích (č. 128/2000 Sb.) je obec základním územním samosprávným společenstvím občanů (§ 1). Tomeš ji definuje jako veřejnoprávní korporaci, která má vlastní majetek a pečuje o všestranný rozvoj svého území i o potřeby svých občanů. Obec také při plnění svých úkolů chrání veřejný zájem, vyjádřený v zákonech a jiných právních předpisech. Každá obec má právo na samosprávu – podle konkrétních zákonů a v souladu s vlastními potřebami plní úkoly, které patří do její samostatné nebo přenesené působnosti (2002, str. 258).

Podle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je jedním z úkolů obce zjišťování potřeby poskytování sociálních služeb osob na vlastním území. Vedle toho musí obec zajistit dostupnost informací o sociálních službách, a ve spolupráci s dalšími obcemi, kraji a s poskytovateli těchto služeb zprostředkovat osobám pomoc, popřípadě kontakt mezi poskytovatelem služby a potřebnou osobou. Obec podle tohoto zákona také může ve spolupráci s krajem, poskytovateli sociálních služeb na území obce a za účasti osob, kterým jsou tyto služby poskytovány, zpracovat střednědobý plán (komunitní plán) rozvoje sociálních služeb (§ 94).

Existence obcí s rozšířenou působností je důsledkem reformy územní veřejné správy, která fakticky započala v roce 2000 (byl přijat její právní rámec). Probíhala na několika úrovních:

- reforma územní veřejné správy (I. fáze – vznik krajských samospráv a II. fáze – zánik okresních úřadů),
- reforma ústřední státní správy,
- modernizace způsobu výkonu veřejné správy (informatizace veřejné správy, vzdělávání ve veřejné správě, veřejné a občanské kontroly, dostupnost a kvalita veřejných služeb a řízení veřejného sektoru).

Obce s rozšířenou působností, které zahájily svou činnost 1. ledna 2003 představují typ obecního zřízení, které vykonává většinu státní správy v přenesené působnosti. Státní správu převzalo od 73 okresních úřadů (které k 31. prosinci 2002 ukončily svoji činnost) a 3 statutárních měst 205 obcí s rozšířenou

působností. Ty vykonávají státní správu v přenesené působnosti ve svém správním obvodu.

V příloze č. 5 je uveden přehled obcí s rozšířenou působností, které se zabývají plánováním sociálních služeb. Vznikl na základě dotazníkového šetření realizovaného ministerstvem práce a sociálních věcí za spolupráce s krajskými úřady, a také díky využití informací o plánování sociálních služeb uveřejněných na internetových stránkách úřadů obcí s rozšířenou působností. Přehled má pouze informativní charakter a neklade si za cíl být vyčerpávajícím seznamem. Je průběžně aktualizován. Slouží jako jeden ze zdrojů informací o plánování sociálních služeb a nabízí kontakty na osoby odpovědné za proces plánování rozvoje sociálních služeb v jednotlivých obcích s rozšířenou působností.

Jiný seznam obcí, zabývajících se komunitním plánováním je uveden na internetových stránkách Informačního portálu a databáze služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením¹⁵ (<<http://sluzbyprevence.mpsv.cz>>). Není však zřejmé, zda se jedná o komunitní plánování sociálních služeb, nebo komunitní plánování zaměřené na jinou oblast. Přesto však tento informační portál poskytuje zajímavé informace: vedle existence pracovní skupiny pro osoby ohrožené sociálním vyloučením a stanovení cílů, vztahujícím se k těmto osobám se zabývá také komunitním plánováním obecně, a to z pohledu počtu obcí, komunitě plánujících v jednotlivých krajích, počtu procesů komunitního plánování v obci, roku zahájení prvního procesu a fáze, ve které se konkrétní procesy aktuálně nacházejí.

Další výčet obcí, zabývajících se komunitním plánováním sociálních služeb nabízejí internetové stránky Komunitní plánování sociálních služeb (<<http://www.kpss.cz>>). Seznam je členěn podle krajů a zahrnuje jak obce s rozšířenou působností (III. typu), tak i obce s pověřeným obecním úřadem (II. typu). Tato databáze má informativní charakter a je průběžně doplňována a upřesňována.

---

¹⁵ Právě na osoby ohrožené sociálním vyloučením se mohou komunitní plány sociálních služeb zaměřit. V některých městech a obcích vznikají specifické pracovní skupiny, hájící zájmy těchto osob.

5.3 Komunitní plánování sociálních služeb v Písku - Centrum pro komunitní práci

Jak je uvedeno v Komunitním plánu sociálních služeb Písek, na konci roku 2005 se město rozhodlo navázat na výstupy z projektu MOLSA¹⁶ a zahájilo přípravy na zpracování aktuálního komunitního plánu sociálních služeb pro celý správní obvod, který zahrnuje 49 obcí. Toto rozhodnutí bylo schváleno Radou města Písek, Zastupitelstvem města Písek a valnou hromadou Dobrovolného svazku obcí severního Písecka. Rada města Písek schválila předfinancování akce a vybrala jako partnera projektu Centrum pro komunitní práci jižní Čechy. Záměrem bylo zavedení efektivního procesu plánování rozvoje sociálních služeb (Komunitní plán sociálních služeb Písek, str. 4).

Komunitní plánování probíhalo otevřeným způsobem - spolupracovali při něm zadavatelé, poskytovatelé a uživatelé sociálních služeb a do akce byla zapojena i široká veřejnost. Proces vedla řídicí skupina, která připomínkovala a schvalovala výstupy z činnosti realizačního týmu a pracovních skupin, a také definovala priority v sociálních službách. Poradními orgány byly sociální a zdravotní komise Rady města Písek, Sociální komise Rady města Protivín a sociální komise Čimelice.

Členové realizačního týmu byli zapojeni do celostátního projektu ministerstva práce a sociálních věcí „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“ a výstupy z tohoto projektu průběžně aplikovali do procesu komunitního plánování sociálních služeb v Písku. Absolvovali také vzdělávací semináře realizované v rámci tohoto projektu.

Sedm pracovních skupin navrhlo strategii rozvoje sociálních a doprovodných služeb v regionu. Vzhledem k rozsáhlosti území byly vytvořeny pracovní skupiny zaměřené na řešení problematiky jednotlivých cílových oblastí

---

¹⁶ MOLSA je zkratkou anglického Ministry of Labour and Social Affairs. Toto ministerstvo Velké Británie realizovalo ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky pilotní projekt, jehož cílem byla podpora české sociální sféry. Projekt zahrnoval tři moduly – definování úlohy ministerstva práce a sociálních věcí v sociální sféře, zjišťování standardů sociálních služeb na a vzdělávání odborníků (Olomoucko) a komunitní plánování sociálních služeb (Písecko). To se uskutečnilo v letech 2000 – 2002 a jeho výstupem se staly čtyři verze návrhu Komunitního plánu okresu Písek. Tyto materiály přestaly být aktuální po reformě státní správy v roce 2003, kdy se okres Písek rozdělil na dva správní obvody: Písek a Milevsko.

(v Písku) a pracovní skupiny místní (Mirovice, Mirovice, Protivín). Činnost oborových a lokálních pracovních skupin byla navzájem provázána.

V roce 2007 byl vypracován první kompletní výstup z procesu – Komunitní plán sociálních služeb Písek, jehož cílem je zajistit dostupnost a kvalitu sociální pomoci pro lidi v nepříznivé životní situaci. Komunitní plán je otevřeným materiálem, který je možné průběžně doplňovat a aktualizovat. Popisuje organizaci a průběh akce, obsahuje analytickou část (socio-demografická analýza regionu Písek, průzkum názorů veřejnosti na sociální oblast, popis aktuální sociální situace, analýza finančních toků, SWOT analýzy prioritních oblastí) a strategickou část. Její součástí je vize, která říká „*V regionu Písek bude v roce 2010 fungovat ucelený systém kvalitních sociálních služeb. Služby budou odpovídat poptávce uživatelů, budou fungovat efektivně a budou dostupné pro lidi z měst i z venkova. Zajištění služeb bude rozložené, budou je poskytovat nestátní neziskové organizace, organizace zřizované krajem nebo městem a fyzické osoby. Organizace poskytující sociální služby budou navzájem spolupracovat, při zajišťování dostupnosti služeb bude fungovat také spolupráce mezi jednotlivými obcemi. Rozvoj služeb bude podporován procesem komunitního plánování, založeným na spolupráci uživatelů, poskytovatelů a zadavatelů služeb. Pomoc poskytovaná prostřednictvím sociálních služeb v regionu Písek bude vycházet z individuálních potřeb uživatelů. Sociální služby budou podporovat rozvoj samostatnosti uživatelů a budou je motivovat k činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace. Služby budou posilovat sociální začleňování uživatelů*“ (Komunitní plán sociálních služeb Písek, str. 93).

V rámci sedmi priorit¹⁷ (Rozvoj služeb Protivínsko, Rozvoj služeb Miroticko, Rozvoj služeb Mirovicko, Písek - podpora seniorů, Písek - podpora osob se zdravotním postižením, Písek - podpora rodin s dětmi, Písek – podpora ostatních skupin ohrožených sociálním vyloučením) bylo rozpracováno 35 konkrétních opatření, která obsahují 117 aktivit směřujících k udržení a zkvalitnění sociálních služeb v regionu. Dokument obsahuje také popis

---

¹⁷ Priority podle publikace „Metodiky pro plánování sociálních služeb“ vymezují oblasti, témata a problémy, relevantní pro daný cyklus plánovacího procesu. Stanovují základní směry, které jsou dále naplňovány opatřeními (určují konkrétní cíle a způsoby řešení; vycházejí z dostupnosti zdrojů) a aktivitami (popisují dílčí úkoly, včetně personálního zajištění a časového horizontu) (Kolektiv autorů, 2007, Klíč k publikaci, str. 2).

budoucího monitorování, vyhodnocování a aktualizace Komunitního plánu sociálních služeb Písek. Jeho součástí je i katalog „Poskytovatelé sociálních, doplňkových a navazujících služeb v píseckém regionu“.

5.3.1 Uplatnění principů komunitního plánování

Princip triády – Na princip triády byl v Písku kladen důraz již při realizaci výše zmíněného projektu MOLSA v letech 2000 až 2002. Proces byl iniciován samotnými uživateli služeb, kteří chtěli spolurozhodovat o formě, a zejména o kvalitě poskytovaných služeb. Do procesu plánování byli zapojeni zadavatelé, poskytovatelé a uživatelé sociálních služeb z různých lokalit regionu.

Princip triády byl v rámci komunitního plánování v regionu Písek respektován i při procesu v letech 2006 až 2007. Primárními cílovými skupinami byli uživatelé sociálních služeb z řad seniorů, lidí se zdravotním postižením, ostatních skupin osob ohrožených sociálním vyloučením, poskytovatelé sociálních služeb pro výše jmenované skupiny uživatelů služeb a zadavatelé sociálních služeb.

Uživatelé sociálních služeb poskytovali informace týkající se vlastních potřeb, účastnili se jednání pracovních skupin nebo dodávali podněty pro jednání a připomínkovali strategické části plánu (návrhy opatření a aktivit). Všichni poskytovatelé sociálních služeb byli členy pracovních skupin, spolupracovali při přípravě analýz i strategie rozvoje sociálních služeb. Starostové jednotlivých obcí regionu podávali informace o lokální sociální situaci a pomáhali zjišťovat potřeby občanů. Někteří členové místních samospráv byli rovněž zapojeni do činnosti pracovních skupin. Princip triády byl uplatněn i ve složení řídicí skupiny, která proces plánování koordinovala.

Do činnosti pracovních skupin se však nepodařilo zapojit uživatele z takzvaných ostatních skupin ohrožených sociálním vyloučením (jiný handicap než stáří nebo zdravotní postižení – osoby ohrožené závislostmi, osoby bez přístřeší, příslušníci etnických menšin, osoby vracející se z výkonu trestu atd.)

Princip rovnosti – Tento princip byl podpořen zejména širokou informační kampaní, která vyzývala všechny občany k zapojení se do procesu

plánování, a také k podávání podnětů a připomínek. Realizátoři procesu oslovili poskytovatele služeb (formou dopisů a osobních setkání), starosty jednotlivých obcí regionu (dopisy, prezentace na jednání valné hromady svazku obcí) i uživatele (prezentace na jednáních svazů, výzvy přes poskytovatele, osobní oslovení některých uživatelů). Široká veřejnost byla vyzývána ke spolupráci především prostřednictvím místních médií. Každý měl možnost stát se členem některé z pracovních skupin. Jednání skupin byla moderována nezávislým facilitátorem a každý účastník měl možnost vyjadřovat své názory. Rozhodování probíhalo formou konsensu.

K naplnění principu rovnosti přispělo i definování sekundárních cílových skupin, kterými byli ostatní uživatelé sociálních služeb, ostatní poskytovatelé sociálních služeb, nejširší veřejnost, rodiny uživatelů, organizace a instituce působící v oblasti lidských zdrojů.

Princip skutečných potřeb – Potřeby uživatelů byly zjišťovány prostřednictvím dotazníků, vypracovaných pro jednotlivé oblasti spektra sociálních služeb. Dotazníkové šetření zjišťovalo spokojenost uživatelů s využívanými službami a s lokální nabídkou sociálních služeb. Některé názory respondentů se staly podkladem pro uskutečnění změn v zařízeních poskytujících sociální služby.

Byli osloveni klienti domů s pečovatelskou službou v Mirovicích, Protivíně a Písku, klienti domova pro seniory v Písku a klienti terénní pečovatelské služby v Protivíně a Písku. Dále byli osloveni klienti některých neziskových organizací, působících na území regionu.

Potřeby poskytovatelů sociálních služeb byly zmapovány při řízených rozhovorech se zástupci jednotlivých zařízení a s představiteli organizací, které nabízejí takzvané doprovodné služby.

Potřeby uživatelů, zadavatelů a poskytovatelů služeb byly v daném období zjišťovány také realizátory krajského střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb a účastníkům komunitního plánování sociálních služeb Písek byly dostupné.

Princip dohody – Všechna rozhodnutí na jednání pracovních skupin i v řídicí skupině proběhla formou konsensu. Mezi účastníky procesu nebylo

vyjasněno, jak by se řešila situace, kdyby konsenzus nebyl možný (nebyly vypracovány jednací řady pracovních skupin a řídicí skupiny).

Návrh komunitního plánu byl poskytnut k připomínkování široké veřejnosti. Konečné projednání plánu proběhlo na konferenci, určené pro všechny přímé účastníky plánování (členy pracovních skupin, zástupce organizací).

Do procesu připomínkování návrhu plánu rozvoje sociálních služeb se nepodařilo dostatečně zapojit občany malých obcí regionu.

Princip „Vše je veřejné“ – Zjišťování názorů veřejnosti se uskutečnilo prostřednictvím dotazníkového šetření. Dotazníky byly distribuovány do většiny domácností v regionu Písek. Dotazník zjišťoval zejména informovanost občanů, spokojenost se systémem sociálních služeb v regionu, názory na chybějící služby v regionu, na preference důležitosti sociálních problémů a na využívání sociálních služeb. Dotazníky také napomohly zapojit občany do aktivní spolupráce na plánování – součástí každého dotazníku byly informace o komunitním plánování sociálních služeb v Písku, kontakt na koordinátora akce a výzva k zapojení se do činnosti pracovních skupin.

K předávání informací veřejnosti byla využita místní média (zejména Zpravodaj města Písku, internetové stránky jednotlivých obcí). Do menších obcí byly zaslány letáky, určené k zveřejnění na obecních vývěškách¹⁸.

Princip dosažitelnosti řešení – Při komunitní plánování v regionu Písek byla zformulována vize a bylo definováno sedm priorit. Ty byly rozpracovány na 35 opatření a 117 aktivit. Aktivity jsou zaměřeny na udržení stávajících efektivních a potřebných sociálních služeb a jejich další zkvalitnění. Část aktivit se týká zajištění dostupnosti služeb chybějících, a další aktuálních problémů (například špatná informovanost široké veřejnosti o sociálních službách).

---

¹⁸ Informačními zdroji mohou být inzeráty v regionálním a místním tisku, televizní vysílání, internetové stránky obce nebo realizátora procesu, katalogy poskytovatelů sociálních služeb, setkání veřejnosti, semináře a konference konané v rámci procesu komunitního plánování. K méně častým metodám informování veřejnosti patří využití rozhlasového vysílání, tiskových zpráv, pravidelných tiskových konferencí úřadů, distribuce letáků do poštovních schránek a na veřejná místa, plakáty vyvěšované na obecní vývěsky, vzdělávání studentů o komunitním plánování a sociálních službách na školách, osobní informování v infocentrech, osobní informování během pravidelného setkávání starosty s obyvateli města a informování v rámci aktivit a setkání konaných za jiným účelem než pro potřeby komunitního plánování sociálních služeb.

Naplňování strategie komunitního plánu je a bude pravidelně monitorováno. Cílem monitorování je zjištění shody nebo neshody mezi probíhající realizací (stávajícím stavem) a původním plánem. Každý rok bude vypracována monitorovací zpráva. Hodnocení plnění komunitního plánu bude probíhat v rámci stávající řídicí skupiny vždy nejméně jednou ročně. V případě neplnění některých aktivit budou hledány jeho důvody a možnosti nápravy.

Princip cyklického opakování – Jak je uvedeno výše, v regionu Písek již proběhly dva cykly plánování – vedle aktuálního komunitního plánování sociálních služeb již dříve projekt MOLSA.

U současného cyklu je udržitelnost zajištěna prostřednictvím trvání místního partnerství (pracovní skupiny), a také pravidelným monitorováním a vyhodnocováním realizace strategie. Udržení procesu plánování a pravidelná aktualizace dokumentu umožňují přizpůsobení plánu novým podmínkám a trendům.

Aktualizace bude probíhat pravidelně (minimálně 1x za 3 roky) v těchto krocích:

- aktualizace sociálně demografické analýzy,
- stanovení prioritních oblastí pro nové období,
- dopracování podrobných analýz pro prioritní oblasti,
- návrh priorit a projektů.

Princip kompetence účastníků – Do procesu komunitního plánování byli vedle místních profesionálů zapojeni i externí odborníci. Byla sestavena organizační struktura a byly definovány kompetence a zodpovědnost jednotlivých skupin v organizační struktuře:

- Řídící skupina - vede proces komunitního plánování, připomínkuje a schvaluje výstupy z činnosti realizačního týmu a pracovních skupin, definuje priority v sociálních službách.
- Poradní orgány (Sociální a zdravotní komise Rady města Písek, Sociální komise Rady města Protivín, sociální komise Čimelice) – připomínkují postup komunitního plánování a návrhy dokumentů.

- Realizační tým - v rámci akce „Komunitní plánování sociálních služeb Písek“ bylo partnerem města Písek Centrum pro komunitní práci jižní Čechy, které zajišťovalo aktivity spojené s průběhem projektu.
- Pracovní skupiny - spolupráce na přípravě analýz, hodnocení sociální situace v regionu, návrh strategie rozvoje sociálních a doprovodných služeb v regionu, podpora realizace aktivit.

Princip přímé úměry – Kladem procesu komunitního plánování v regionu Písek byla především skutečnost, že se podařilo vytvořit „venkovské“ pracovní skupiny – vedle čtyř pracovních skupin fungujících v Písku (centrum regionu) aktivně pracovaly také skupiny v Protivíně, Miroticích a Mirovicích. Tato přednost procesu se projevila i ve výsledném dokumentu – velká část aktivit je zaměřena právě na zkvalitnění služeb ve venkovských oblastech.

Nedostatkem je malá míra zapojení zástupců některých skupin uživatelů do činnosti pracovních skupin. Některé aktivity strategie jsou tak opřeny především o názory poskytovatelů.

5.3.2 Aplikace kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“

Plán obsahuje uvedené náležitosti – 2 body: Plán rozvoje sociálních služeb je písemně zpracován a obsahuje tyto náležitosti:

- Popis stávajícího stavu a analýzu existujících zdrojů a potřeb v území, včetně ekonomického vyhodnocení – ekonomické vyhodnocení obsahuje náklady jednotlivých obcí na sociální služby a zdroje, ze kterých čerpají finance poskytovatelé služeb. Ve strategii je u každé aktivity uvedena předpokládaná částka, potřebná na její realizaci a je zřejmé, zda jde o náklady investiční nebo neinvestiční.
- Strategie a postupy zajištění a rozvoje sociálních služeb v území – jsou uvedeny v popisu jednotlivých aktivit strategie.
- Způsob financování systému sociálních služeb v území – u každé aktivity jsou uvedeny předpokládané zdroje, ze kterých bude realizována.

- Sledování a vyhodnocování plnění plánu a způsob, jakým lze v plánu provést změny – je popsán způsob monitorování a vyhodnocování plnění plánu, ale není uvedeno, jakým způsobem v něm lze provádět změny.
- Povinnosti a odpovědnosti zúčastněných (subjektů, osob, organizací) za realizaci plánu a jeho dílčích částí – je definována povinnost a odpovědnost řídicí skupiny, poradních orgánů, realizačního týmu a pracovních skupin v době trvání procesu. Dále jsou definovány povinnosti místostarostky města Písku a Odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu Písek při monitorování a hodnocení plnění plánu, a také při zajištění jeho aktualizace.

Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s jeho záměrem – Nelze hodnotit: Příslušný dokument neexistuje. Jako záměr lze vnímat pouze část textu z projektové dokumentace.

Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s dokumenty nižší a vyšší úrovně – 2 body: Plán je v souladu se Střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje. Plány rozvoje sociálních služeb na nižší úrovni neexistují.

V Plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb – 1 bod: Je jasně odděleno pouze v analytické části. Ve strategii není u seznamu aktivit zřejmé, zda se týkají sociálních služeb nebo oblastí souvisejících – to lze vysledovat až při podrobném studiu popisu aktivit.

Existují vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami – 2 body: V komunitním plánu sociálních služeb Písek jsou zřejmé logické vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami.

5.3.3 Aplikace kritéria č. 7 „Informovanost“

Existuje písemný postup informování občanů v území, který obsahuje uvedené oblasti a je naplňován - 1 bod: Postup informování není písemně zpracován. Ze zpětného hodnocení průběhu informační kampaně je ale zřejmé,

že informování probíhalo organizovaně a plánovitě. Z konzultací s účastníky plánování vyplynulo, že písemný postup informování byl pouze v podobě pracovního materiálu a nebyl uchován jako dokument.

V postupu nebyly uvedeny formy informování osob se specifickými potřebami komunikace. Nebyla vyhodnocovaná srozumitelnost a dostupnost informací.

Jsou doloženy způsoby, četnost a aktuálnost informování - 1 bod: Není zpracován přehledný materiál, který by uvedené dokumentoval. Jsou však archivovány písemné materiály (články z tisku, dopisy, plakáty) a jsou archivovány materiály, které byly průběžně zveřejňovány na internetových stránkách města Písku.

Celkem **9 bodů**.

5.4 Komunitní plánování sociálních služeb ve Žďáře nad Sázavou - Agora Central Europe

Město Žďár nad Sázavou se zapojilo do procesu komunitního plánování sociálních služeb v prosinci roku 2005. Jako cíl si stanovilo zmapovat současný stav poskytovaných sociálních služeb a vyhodnotit je. Dalším záměrem pak byla konfrontace nabídky těchto služeb s poptávkou obyvatel jako uživatelů, a také vznik veřejně dostupného materiálu, obsahujícího vedle nabídky služeb i plán rozvoje sociálních služeb celého správního území. Samo město bylo a je v tomto procesu zadavatelem.

Žďár nad Sázavou, stejně jako téměř celý kraj Vysočina spolupracoval na komunitním plánování sociálních služeb s občanským sdružením Agora Central Europe. To také pomáhalo městu a kraji celý projekt za využití prostředků z fondů Evropské unie financovat. Hlavní zodpovědnost za proces komunitního plánování nesl jeho koordinátor, metodicky vedený Agorou Central Europe (zasílal této organizaci průběžné měsíční a etapové zprávy). Veřejnost byla o zapojení města

do procesu komunitního plánování informována článkem v Novinách Žďárské radnice v březnu 2006, besedou v kabelové televizi a prostřednictvím sociálních pracovníků v přímé péči.

Jak je uvedeno v komunitním plánu, samotný proces byl zahájen na základě usnesení (č. 86) rady města z března roku 2006 a byl rozdělen do tří etap:

1. příprava a navržení způsobu zajištění celkového procesu komunitního plánování – schválení zapojení města Žďáru nad Sázavou do projektu plánování sociálních služeb, jmenování koordinátora komunitního plánování sociálních služeb, ustanovení triády, ustanovení řídicí skupiny, zapojení členů triády do krajského vzdělávacího projektu „Komunitní plánování sociálních služeb v kraji Vysočina“,
2. zpracování analýzy poskytovatelů a uživatelů, SWOT analýzy a demografické studie – zpracování socio-demografické analýzy, zpracování analýzy poskytovatelů sociálních služeb, zpracování analýzy uživatelů sociálních služeb, zpracování SWOT analýzy, ustanovení pracovních skupin,
3. uvádění komunitního plánu sociálních služeb do praxe – uskutečnění veřejného setkání, připomínkování plánu, zpracování návrhu střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb (Komunitní plánování sociálních služeb města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013, str. 1 - 3).

Vedle řídicí skupiny byly vytvořeny pracovní skupiny pro oblast senioři a lidé se zdravotním postižením, osoby s mentálním onemocněním a osoby trpící duševní poruchou a pro oblast rodina, děti, osoby ohrožené sociálním vyloučením a osoby nepřizpůsobivé.

Společná vize všech aktérů, zapojených do procesu komunitního plánování sociálních služeb ve Žďáře nad Sázavou zní: *„Optimálním rozložením spektra sociálních a souvisejících služeb chceme zlepšit kvalitu života obyvatel a uživatelů sociálních služeb v regionu Žďár nad Sázavou.“* (Komunitní plánování sociálních služeb města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013, str. 4).

5.4.1 Uplatnění principů komunitního plánování

Princip triády – Ve Žďáře nad Sázavou byl komunitní plán pojat jako dohoda o zajištění sociálních služeb mezi jejich uživateli, poskytovateli a zadavateli. „*Prvotní snahou bylo zapojení všech, kterých se určitým způsobem týká sociální oblast*“ (Komunitní plánování sociálních služeb města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013, str. 1). Město jako zadavatel oslovilo všechny poskytovatele sociálních služeb, působící na jeho území, a v celém procesu komunitního plánování sociálních služeb angažovalo i širokou veřejnost. Do tohoto procesu byly zapojeny také jednotlivé obce regionu, s jejichž starosty bylo jednáno. Procesu se jako partner realizace zúčastnilo občanské sdružení Agora Central Europe.

Princip rovnosti – Vedle zástupců zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb byla do komunitního plánování sociálních služeb ve Žďáře nad Sázavou zapojena i široká veřejnost. Projekt získal politickou podporu zastupitelů města a byl schválen radou města, díky čemuž byly konkrétní aktivity občanů propojeny s činností městského úřadu. Naplněním principu rovnosti je i jednání se starosty jednotlivých obcí regionu.

Princip skutečných potřeb – Byly zpracovány, distribuovány, sebrány a vyhodnoceny dotazníky pro jednotlivé skupiny uživatelů sociálních služeb: seniory a občany se zdravotním postižením, osoby s mentálním onemocněním a osoby trpící duševní chorobou a skupinu rodina, děti, občané ohrožení sociálním vyloučením a osoby nepřizpůsobivé. Tyto dotazníky byly vytvořeny pracovními skupinami, zaměřenými na jednotlivé kategorie. „*Analýzou byly získány informace o potřebách a zájmech jednotlivých občanů a skupin a z toho vyplývající doporučený rozvoj sociálních služeb.*“ (Komunitní plánování sociálních služeb města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013, str. 3).

Formou dotazníkového šetření byla také provedena analýza poskytovatelů, která se stala základem pro zpracování adresáře poskytovatelů sociálních služeb, působících na území regionu Žďár nad Sázavou. Poskytovatelům proces

komunitního plánování také umožnil získat zpětnou vazbu o potřebnosti a kvalitě jimi nabízených služeb.

Princip dohody – Během celého procesu komunitního plánování probíhal živý dialog jak mezi zástupci triády, tedy zadavatele, poskytovatelů a uživatelů služeb, tak i s dalšími aktéry (například se starosty obcí v regionu). Přispělo k tomu i vytvoření pozice koordinátora. Během tvorby plánu, i při jeho zavádění do praxe se konala veřejná setkání a kdokoliv měl možnost sdělit své připomínky, náměty a požadavky. Jednotliví poskytovatelé sociálních služeb se v průběhu plánování vzájemně poznali a začali spolupracovat. Ze samotného plánu je zřejmé, že se zúčastněné strany na základě dialogu shodly nejen na účelu a formě celého procesu, ale i na formě realizace konkrétních aktivit.

Princip „Vše je veřejné“ – Tento princip může být naplňován zejména dostupností informací. O procesu komunitního plánování a o sociálních službách byli občané průběžně informováni v médiích. Nejprve byla veřejnost se zapojením města do procesu komunitního plánování seznámena článkem v Novinách Žďárské radnice (v březnu 2006), prostřednictvím kabelové televize a zprostředkovaně také sociálními pracovníky v přímé péči. Zmíněné noviny a kabelová televize sloužily jako informační zdroje během celého procesu komunitního plánování sociálních služeb. Proběhlo veřejné setkání s poskytovateli, několik veřejných setkání poskytovatelů, uživatelů a široké veřejnosti, včetně setkání závěrečného. Veřejnost včetně uživatelů sociálních služeb měla možnost vyjádřit se prostřednictvím dotazníkového šetření (z 1400 rozeslaných dotazníků jich bylo 359 vyplněno a zpracováno). Nedílnou součástí realizace komunitního plánování sociálních služeb bylo také přijímání připomínek občanů a jejich průběžné zapracovávání do výsledného materiálu.

Princip dosažitelnosti řešení – Naplnění tohoto principu se projevuje relevancí stanovených cílů, určených na základě místních specifik, ale také například dostupných zdrojů, ať už lidských nebo finančních. V případě komunitního plánování sociálních služeb ve Žďáře nad Sázavou byly konkrétní cíle stanovovány zejména na základě provedeného dotazníkového šetření, jehož výsledky vyhodnotila partnerská organizace Agora Central Europe, a pracovní

skupiny z něj při své plánovací činnosti vycházely. Komunita se v oblasti sociálních služeb zaměřila na problematiku seniorů a občanů se zdravotním postižením, mentálně a duševně nemocné osoby, rodiny, děti, a také na občany, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením nebo jsou nepřizpůsobiví. Jednotlivé priority, rozpracované do opatření a dílčích aktivit, směřují k naplnění vizí a tvoří podstatnou část Komunitního plánování sociálních služeb Města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013.

Konkrétní finanční zajištění jednotlivých opatření v komunitním plánu není uvedeno. Vzhledem ke získané politické podpoře představitelů města a spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi lze ale předpokládat finanční zajištěnost uvedených opatření. K dosažitelnosti navržených řešení přispívá také v plánu určená zodpovědnost jednotlivých osob za konkrétní aktivity.

Princip cyklického opakování – Výstupní materiál procesu komunitního plánování, tedy dokument Komunitní plánování sociálních služeb Města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013 byl zastupitelstvem města schválen 6. září 2007. Plán je však koncipován pro období 2008 – 2013 a proto nelze zhodnotit, zda bude princip cyklického opakování dodržen.

Princip kompetence účastníků – Celý projekt byl profesionálně veden občanským sdružením Agora Central Europe. Konkrétní zodpovědnost za postupy v rámci komunitního plánování sociálních služeb nesl jeho koordinátor, a také vedoucí sociálního odboru Městského úřadu Žďár nad Sázavou. Jednotlivé pracovní skupiny měly jasně vymezenou oblast působnosti a byly zaštitěny skupinou pracovní. Profesionalita členů triády byla zvyšována účastí na krajském vzdělávacím projektu „Komunitní plánování sociálních služeb v kraji Vysočina“ – celý projekt probíhal systémem tematických školení před realizací jeho konkrétních fází¹⁹. Postup komunitního plánování byl konzultován s krajským metodikem.

Celý proces odpovídal výše popsané účastnické demokracii i demokracii jako takové – kompetentnost občanů byla dána jejich občanstvím, bez dalších

---

¹⁹ Tento postup byl stejný u 14 z 15 obcí z rozšířenou působností v kraji Vysočina; odborným konzultantem byla Agora Central Europe (jedna obec tvořila komunitní plán sociálních služeb samostatně, mimo rámec projektu). Cílem bylo získání jednotných podkladů pro tvorbu krajského plánu.

podmínek a omezení. Kdokoliv mohl do procesu během celého jeho průběhu zasáhnout, aniž by k tomu měl pověření nebo mandát.

Princip přímé úměry – Kvalitní výstupní dokument (viz hodnocení níže) je důkazem fungujícího procesu komunitního plánování ve Žďáru nad Sázavou a jeho regionu, a odráží jeho přínosy. Proces byl přínosný jak pro komunitu jako celek, tak i její jednotlivé občany a projevila se na něm účinná spolupráce městského úřadu a občanského sdružení Agora Centrální Evropy.

5.4.2 Aplikace kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“

Plán obsahuje uvedené náležitosti – 1 bod: Toto kritérium komunitní plán Žďáru nad Sázavou a jeho regionu splňuje částečně. Obsahuje popis stávajícího stavu a analýzu existujících zdrojů a potřeb v území, včetně ekonomického vyhodnocení, stejně jako strategie a postupy zajištění a rozvoje sociálních služeb. Jeho součástí je také rozdělení povinností a odpovědnosti zúčastněných subjektů za realizaci dílčích aktivit. Neobsahuje však způsob financování systému sociálních služeb v území. V plánu také není uvedeno, jakým způsobem bude jeho plnění sledováno a vyhodnocováno, a jak v něm lze provést změny²⁰.

Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s jeho záměrem – Nelze hodnotit: Nebyl vytvořen a místní samosprávou schválen záměr, obsahující minimálně poslání a cíl procesu, územní dosah (vymezení spolupráce), harmonogram časového a finančního určení procesu a organizační strukturu. Díky politické podpoře ze strany představitelů města byl však celý proces komunitního plánování sociálních služeb legitimní.

Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s dokumenty nižší a vyšší úrovně – 2 body: Proces komunitního plánování sociálních služeb obcí s rozšířenou působností byl v téměř celém kraji Vysočina jednotný a komunitní

---

²⁰ Součástí názvu výsledného dokumentu však není slovo „plán“, ale slovo „plánování“, což evokuje otevřenost a přístupnost průběžným změnám.

plán sociálních služeb Žďáru nad Sázavou a jeho regionu je tedy v souladu s dokumentem vyšší úrovně, respektive je částečně jeho podkladem. Dokumenty nižší úrovně v území regionu neexistují.

V Plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb – 2 body:

V plánu jsou jednotlivé priority rozpracovány do opatření a dílčích aktivit. V opatřeních, uvádějících činnosti, nutné k naplnění vize, je vždy výslovně uvedeno, jedná-li se o sociální službu, nebo službu související. V případě, že jde o sociální službu, je uveden odkaz na konkrétní paragraf nebo část Zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách.

Existují vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami – 2 body:

Z plánu jsou naprosto zřejmé logické a obsahové vazby mezi prioritami, opatřeními a dílčími aktivitami. Například: priorita „Podpora informovanosti“ → opatření „Vydání katalogu sociálních služeb“ → aktivita „Vydání katalogu sociálních služeb v nákladu cca 3000 výtisků; zajistí koordinátor komunitního plánování sociálních služeb“ (Komunitní plánování sociálních služeb města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013, str. 11).

5.4.3 Aplikace kritéria č. 7 „Informovanost“

Existuje písemný postup informování občanů v území, který obsahuje uvedené oblasti a je naplňován - 1 bod: Písemný postup informování občanů není zpracován. Ze samotného komunitního plánu je však zřejmé, že informování probíhalo systematicky a po celou dobu průběhu procesu.

V Novinách Žďárské radnice byly průběžně uváděny informace o komunitním plánování a také informace o veřejných setkáních. Dalším informačním zdrojem byla kabelová televize – v té proběhly dva živé diskusní pořady, které se potom pravidelně opakovaly celý týden 4x denně. Jeden z pořadů byl tématicky zaměřen na výsledky zpracovaných analýz (s pozvánkou na veřejné setkání) a druhý pořad měl téma „schválený komunitní plán a vize, priority a opatření s konkrétními příklady“. Dalším informačním zdrojem je katalog poskytovatelů sociálních služeb. Ten je pojat nejen jako seznam zařízení,

poskytujících sociální služby, ale obsahuje i nejčastější otázky, které si občané v těžkých životních situacích pokládají a odpovědi na ně, včetně odkazu na stránku katalogu, na níž občan najde nabídku konkrétní pomoci.

Jsou doloženy způsoby, četnost a aktuálnost informování – 1 bod: Toto kritérium bylo během procesu komunitního plánování sociálních služeb ve Žďáru nad Sázavou naplněno pouze částečně.

Celkem **9 bodů**.

5.5 Komunitní plánování sociálních služeb v Kadani – centrum komunitní práce Ústí nad Labem

Tvorba komunitního plánu sociálních služeb pro město Kadaň a jeho spádovou oblast na období let 2006 až 2010 byla zahájena v listopadu roku 2004 prostřednictvím usnesení zastupitelstva města (č. 1082/2004). Tentýž orgán místní samosprávy pak na základě doporučení rady města v červnu roku 2006 dokument schválil.

Na procesu komunitního plánování se významně podílelo Centrum komunitní práce Ústí nad Labem – zajišťovalo metodické vedení, pořádalo semináře pro poskytovatele, uživatele i zadavatele sociálních služeb, a také organizovalo pravidelná setkávání s členy manažerského týmu. Kadaňský komunitní plán vznikl podle metodiky 10-ti kroků (10 steps of CP), kterou vytvořilo právě Centrum komunitní práce Ústí nad Labem a podle Metodik pro plánování sociálních služeb, které vytvořilo ministerstvo práce a sociálních věcí. Vznik komunitního plánu byl finančně podpořen Evropským strukturálním fondem (Společný regionální operační program, opatření 3.2 Podpora sociální integrace v regionu Ústeckého kraje).

Zpracovatelský tým byl utvořen ze zástupců zadavatele, z členů manažerského týmu a z členů jednotlivých pracovních skupin. Ty byly vytvořeny pro následující oblasti:

- péče o seniory,

- péče o zdravotně postižené,
- péče o osoby se závislostí a o etnické menšiny,
- péče o občany v přechodné sociální krizi a o občany společensky nepřizpůsobené,
- péče o rodinu a dítě.

Pro každou z uvedených oblastí byla zpracována SWOT analýza a navržen optimální model sociální sítě.

Komunitní plán sociálních služeb města Kadaně v sobě spojuje odborné názory a požadavky poskytovatelů služeb, názory uživatelů služeb a data ze vstupních analýz, zpracovaných pro potřeby tohoto plánu. Jeho dlouhodobým cílem je *„rozvíjet síť sociálních služeb tak, aby lépe vyhovovala občanům města a citlivěji reagovala na jejich potřeby“* (Komunitního plánu sociálních služeb pro město Kadaň a jeho spádovou oblast na období let 2006 až 2010, str. 7). V rámci naplňování tohoto cíle je naplánován vznik několika nových služeb, které pomohou obyvatelům města s řešením jejich sociálních obtíží.

5.5.1 Uplatnění principů komunitního plánování

Princip triády – Na procesu tvorby komunitního plánu města Kadaně se podíleli zástupci zadavatele, členové manažerského týmu a členů jednotlivých pracovních skupin. Názory občanů byly zjišťovány prostřednictvím ankety. Bylo také realizováno dotazníkové šetření mezi poskytovateli a uživateli sociálních služeb (5 variant dotazníku podle cílových skupin – senioři, zdravotně postižení, osoby se závislostí a etnické menšiny, občané v přechodné sociální krizi a společensky nepřizpůsobení, občané v kategorii péče o rodinu a dítě). Poradenskou institucí bylo Centrum komunitní práce Ústí nad Labem a na projektu se podílela také organizace Sociofond Praha.

Princip rovnosti – Celý proces komunitního plánování v Kadani byl otevřený a propojoval aktivitu občanů s rozhodováním na městském úřadě. Občanům byla poskytnuta možnost konzultací a kladení dotazů, a to buď osobně ve stanovených hodinách na městském úřadě, nebo telefonicky.

Po zpracování návrhu komunitního plánu byl tento materiál rozmístěn na distribuční místa, spolu s připomínkovacím dotazníkem. Zároveň bylo obojí k dispozici na internetových stránkách města. Připomínkový proces trval od 2. do 28. dubna 2006 a následně byly během měsíce května připomínky projednány a zapracovány do komunitního plánu sociálních služeb. Celkem bylo zaevidováno 25 připomínek, které byly rozděleny do čtyř skupin:

- připomínky, které navrhují změnu formulace (projednávaly pracovní skupiny),
- připomínky, které navrhují dílčí změnu opatření (projednávaly pracovní skupiny),
- připomínky zásadního charakteru, které navrhují nové opatření nebo změnu cíle (projednával manažerský tým),
- připomínky, které nelze akceptovat pro zapracování.

Do výsledného komunitního plánu sociálních služeb města Kadaně bylo zapracováno 20 připomínek.

Princip skutečných potřeb – Prvotním předpokladem naplnění tohoto principu bylo zpracování vstupních socio-demografických analýz speciálně za účelem tvorby komunitního plánu sociálních služeb.

Formou dotazníkového šetření byly zjišťovány názory a potřeby poskytovatelů sociálních služeb. Dále byly distribuovány dotazníky pro skupiny uživatelů sociálních služeb. Získaná data následně měly k dispozici jednotlivé pracovní skupiny a stala se spolu s výsledky ankety pro veřejnost podkladem pro tvorbu konkrétních cílů a opatření.

Naplnění principu skutečných potřeb během procesu plánování sociálních služeb se odráží také ve vzniku Sociální komise. Ten je jedním z výsledků komunitního plánování. Sociální komise je poradním a iniciativním orgánem Rady města Kadaně a jejím úkolem je rozvíjet spolupráci zařízení poskytujících sociální služby, a také projednávat aktuální otázky, týkajících se sociální oblasti.

Princip dohody – Celý proces fungoval demokraticky a plán další činnosti byl určován na základě dialogu, a to na všech úrovních (například o místě a čase dalších setkáních pracovních skupin bylo rozhodováno formou dohody jejich členů, neurčovala je jedna osoba). Komunitní plánování bylo otevřené, o čemž svědčí například výše zmíněný proces připomínkování. K dohodě

poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb se připojilo město Kadaň, které prostřednictvím svého zastupitelstva komunitní plán sociálních služeb schválilo (usnesení č. 1194/2006).

Princip „Vše je veřejné“ – Tento princip byl během komunitního plánování sociálních služeb v Kadani naplňován, a to především prostřednictvím dostupnosti informací:

- na internetových stránkách města byl vytvořen odkaz „Komunitní plánování“ nabízející základní informace o něm, znění komunitního plánu, složení pracovních skupin, aktuální informace o akcích konaných v rámci procesu, zápisy z jednání pracovních skupin, a také odkaz na Katalog poskytovatelů sociálních služeb (vznikl v rámci komunitního plánování),
- občané měli možnost konzultací s odborníky o komunitním plánování,
- byla vytvořena informační a propagační strategie, do které byla zapojena regionální média,
- konala se prezentační akce „Týden sociálních služeb“,
- konaly se dny otevřených dveří sociálních institucí,
- vznikl Katalog sociálních služeb obce s rozšířenou působností Kadaň (obsahuje stručný přehled nejdůležitějších informací o poskytovatelích sociálních služeb pro několik cílových skupin klientů; v elektronické podobě je umístěn na internetových stránkách města Kadaně, v tištěné podobě je k dispozici v informačním centru),
- na městském úřadě byla instalována speciální informační nástěnka.

Vedle dostupnosti informací byl princip „Vše je veřejné“ naplňován také otevřeností realizátorů komunitního plánování vůči názorům ostatních aktérů.

Princip dosažitelnosti řešení – V rámci pracovních skupin, specializovaných na klíčové oblasti, byly pod vedením manažerského týmu vytvořeny konkrétní cíle a opatření, odpovídající specifikům místního společenství. Dosažení navrhovaných řešení je reálné zejména díky uvedené předpokládané výši finančních nákladů na naplnění jednotlivých opatření, a díky jasným zdrojům kapitálu.

Komunita si zvolila úroveň a rozsah plánování, odpovídající jejím lidským zdrojům, určenému časovému horizontu, finančním prostředkům a dostupnosti informací.

Princip cyklického opakování – I po dokončení tvorby výstupního dokumentu a schválení komunitního plánu sociálních služeb zastupitelstvem města (na doporučení Rady města Kadaně) se nadále uskutečňovala setkání manažerského týmu a pracovních skupin, na kterých bylo monitorováno plnění opatření, stanovených v plánu. Členové pracovních skupin se zaměřili na míru naplňování komunitního plánu (co se již podařilo realizovat), ale také na to, ve kterých oblastech je nutné navrhovaný způsob řešení změnit.

Z pracovních skupin se stala fungující společenství odborníků, projednávající na svých setkáních záležitosti (problémy, novinky,...) týkající se dané oblasti, ale i původní témata, v jejich aktuální fázi vývoje. Přetrvávala také spolupráce se Sociální komisí.

Princip kompetence účastníků – Profesionální metodické vedení celého procesu zajišťovala nezisková organizace Centrum komunitní práce Ústí nad Labem. Vedle toho za účelem zvýšení kompetentnosti účastníků probíhaly odborné semináře na téma komunitní plánování.

K profesionalitě celého procesu přispělo vytvoření organizačních a jednacích řádů pracovních skupin i manažerského týmu a uzavírání smluv s partnery projektu.

Kompetence byly jasně určeny, například za činnost jednotlivých pracovních skupin odpovídali jejich vedoucí.

Princip přímé úměry – 1. Komunitní plán sociálních služeb města Kadaně a obcí ve spádové oblasti pověřeného obecního úřadu na období 2006 - 2010 je propracovaným dokumentem, v němž se odráží úsilí členů manažerského týmu i jednotlivých pracovních skupin, zájem veřejnosti a profesionalita poradenské organizace. I po dokončení samotného plánu přetrvávala místní partnerství a proces komunitního plánování pokračuje, s cílem zajistit členům komunity co nejkvalitnější sociální služby.

5.5.2 Aplikace kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“

Plán obsahuje uvedené náležitosti – 1 bod: Výsledný dokument neobsahuje formu sledování a vyhodnocování jeho plnění a není také zřejmé, jakým způsobem lze v plánu provést změny. Obsahuje však popis stávajícího stavu a analýzu existujících zdrojů a potřeb v území (včetně ekonomického vyhodnocení), strategie a postupy zajištění a rozvoje sociálních služeb, podrobný způsob financování systému sociálních služeb, a také konkrétní zodpovědnost organizací za naplnění dílčích opatření.

Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s jeho záměrem – Nelze hodnotit: Nebyl vytvořen a místní samosprávou schválen záměr komunitního plánu sociálních služeb a nelze tedy provést srovnání.

Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s dokumenty nižší a vyšší úrovně – 2 body: Plán je v souladu s Konceptí rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje i se Střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2008 – 2011. Dokumenty nižší úrovně na území Kadaně jako obce s přenesenou působností neexistují.

V Plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb – 0 bodů: V 1. komunitním plánu sociálních služeb města Kadaně a obcí ve spádové oblasti pověřeného obecního úřadu na období 2006 – 2010 nejsou odděleny sociální služby od služeb ostatních. Přesto, že součástí názvu dokumentu je „plán sociálních služeb“, zahrnuje i jiné služby, například plavání kojenců a rodičů s dětmi do 4 let, nebo změnu jízdního řádu městské hromadné dopravy.

Existují vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami – 2 body: Z plánu jsou naprosto zřejmé logické a obsahové vazby mezi prioritami (v plánu jsou uváděny jako cíle), opatřeními která vedou k jejich naplnění a dílčími aktivitami. Obecné cíle jsou podrobněji popsány a u konkrétních opatření je vždy uvedeno, kdo se bude na jeho naplnění podílet, jaké jsou předpokládané finanční náklady, odkud budou tyto finance čerpány a v jakém časovém horizontu bude opatření uskutečněno.

5.5.3 Aplikace kritéria č. 7 „Informovanost“

Existuje písemný postup informování občanů v území, který obsahuje uvedené oblasti a je naplňován – 1 bod: Za účelem zvýšení informovanosti byla vytvořena informační a propagační strategie, nevznikl však písemný dokument, obsahující všechny oblasti, nutné pro naplnění tohoto kritéria (účel poskytování informací, způsob poskytování informací, formy informování osob se specifickými potřebami komunikace, osoby odpovědné za poskytování informací, jak často jsou informace poskytovány, kde jsou informace dostupné, postup vyhodnocení srozumitelnosti a dostupnosti informací). Zajištění informovanosti je však jedním z opatření v rámci průřezového cíle (zřízení občanské poradny).

Jsou doloženy způsoby, četnost a aktuálnost informování – 1 bod: V území byly dostupné informace o poslání, cílech a principech plánování sítě sociálních služeb, informace o průběhu procesu a jeho výstupech, informace o možnosti zapojení do procesu a informace o stávajícím stavu sítě sociálních služeb. Základní dokumenty, například záměr plánu, veřejnost k dispozici neměla. Nebylo možné doložit, že osoby zodpovědné za systém informování zveřejňují informace v souladu s písemným postupem.

Celkem **7 bodů**.

5.6 Hodnocení

Bodové ohodnocení naplněnosti kritérií komunitními plány Písku (celkem 9 bodů), Žďáru nad Sázavou (celkem 9 bodů) a Kadaně (celkem 7 bodů) je uvedeno v příloze č. 4.

Z výše uvedeného posouzení tří vybraných plánů pomocí hodnocení míry uplatnění principů komunitního plánování sociálních služeb vyplývá, že je zkoumaná metoda v české praxi správně aplikována – ve všech procesech byly dodrženy všechny principy, i když v každém z měst k tomuto cíli došli účastníci procesu jinou cestou. Uplatněním principů se také procesy komunitního plánování

odlišily od jiných plánovacích postupů. Závěry vyplývající z posouzení toho velmi úzkého výběru však samozřejmě nelze zobecňovat.

Co se týká naplněnosti vybraných kritérií „Plán sociálních služeb“ a „Informovanost“, byla také relativně dobrá. Hodnocení nula bodů (tedy kritérium není naplněno), bylo uděleno pouze jednou. Komunitní plány sociálních služeb měst Písku a Žďáru nad Sázavou měly pohledem tohoto hodnocení stejnou úroveň, plán Kadaně úroveň o něco nižší. Stejného bodového hodnocení jednotlivé plány dosáhly v případě kritéria souladu s dokumenty vyšší a nižší úrovně, logické provázanosti priorit, opatření a aktivit (obojí dva body), a také v případě klíčové oblasti „Informovanost“, kde však byla úroveň naplněnosti kritéria nižší (u obou dílčích požadavků 1 bod). Nízké nebo nulové bodové hodnocení však není indikátorem nedostatečné kvality plánů, neboť všechny tři vznikaly ještě v době před zveřejněním kritérií. Na tomto místě bych ještě ráda podotkla, že jsem kritéria kvality aplikovala jako laik a nejsem si jistá tím, zda moje pojetí bylo správné. Pojala jsem kritéria po svém, aniž bych znala kontext vzniku klíčových oblastí a dílčích požadavků. Pro uplatnění v praxi bych doporučila proškolení hodnotitelů, nejlépe samotnými tvůrci kritérií, kteří jsou s nimi ztotožnění.

Vzhledem k tomu, že mnou vybrané komunitní plány a k nim vedoucí procesy prokázaly přibližně stejné znaky a byly i podobně hodnoceny, předpokládám, že plánování rozvoje sociálních služeb komunitní metodou funguje podobně i v dalších městech České republiky, a považuji tedy za užitečné podrobněji se zabývat výsledky, ke kterým jsem došla.

Za pozornost stojí nemožnost hodnotit u zkoumaných plánů kritérium souladu se záměrem plánu, neboť v rámci procesů ani v jednom z měst tento záměr nevznikl. Kritéria kvality plánování sociálních služeb tedy v tomto případě neodrážejí praxi komunitního plánování v České republice a dalo by se kriticky uvažovat o vhodnosti začlenění tohoto konkrétního kritéria do souboru ostatních. Lze však předpokládat, že po zavedení používání Kritérií kvality se v praxi vypracování záměru a jeho následné sledování rozšíří.

Jedinou oblastí, ve které každý z mnou hodnocených plánů získal jiný počet bodů (Písek 1 bod, Žďár nad Sázavou 2 body, Kadaň 0 bodů) bylo oddělení sociálních služeb od služeb ostatních. Všechna tři města přitom plánovala jak sociální tak související služby, což považuji za vhodné, přestože se jedná o plány sociálních služeb. (Problematickým však může být, že související služby nejsou

právně vymezeny.) Odlišnost jednotlivých výsledků evaluace je podle mého názoru ukazatelem rozmanitosti pojetí komunitního plánu sociálních služeb, a zároveň varováním a upozorněním, na co je nutné se při metodickém vedení na všech úrovních zaměřit.

Výsledky aplikace kritéria „Informovanost“ pro mne byly překvapující. Při podrobném studiu všech tří plánů jsem nabyla dojmu, že občané byli dobře informováni. Všechny plány však získaly pouze 1 bod když předmětem hodnocení bylo zda existuje písemný postup informování občanů v území, obsahuje uvedené oblasti a je naplňován, i když jsem se zaměřila na to, zda jsou doloženy způsoby, četnost a aktuálnost informování. Je možné, že informovanost byla z pohledu občanů dostatečná, pouze nevyhovovala měřítkům, nastaveným v popisu kritéria?

Předmětem jednoho z dílčích kritérií informovanosti je „písemný postup“, druhé vyžaduje „doložení způsobů“. Tedy administrativní úkony. Neochuzuje nutnost jejich výkonu samotný proces informování? Další otázkou, vyvstávající v souvislosti s tímto tématem je, co všechno je možné po účastnících procesu komunitního plánování sociálních služeb požadovat. Nutnost písemných postupů a vykazování činnosti považuji za vhodnou, pokud je součástí pracovní náplně pověřeného zaměstnance (profesionála ze zastřešující organizace, koordinátora, zaměstnance městského úřadu,...). V praxi se však většina občanů účastní procesu komunitního plánování dobrovolně, a neexistuje tedy legitimní nástroj, jak je přimět k vyžadovaným úkonům. Jejich motivací může být snaha podílet se na co nejefektivnějším procesu a vytvořit co možná nejhodnotnější výstupní dokument, ale záleží na nich, jaké měřítko si pro naplnění těchto hodnot zvolí. Kritéria kvality plánování sociálních služeb mohou posloužit jako nástroj evaluace.

Při psaní práce jsem dále zjistila, že každé z měst si za metodického vedení jiné profesionální organizace vytvářelo vlastní dotazník pro uživatele sociálních služeb – tyto dotazníky však byly ve výsledku velmi podobné. To pro mne bylo při zaměření se na jednotlivé procesy překvapující a utvrdilo mne to v dojmu, že komunitní plánování je širokou cestou, která však dokáže zadavatele, poskytovatele a uživatele sociálních služeb jako laiky dovést k předem zamýšlenému cíli.

Lze shrnout, že hodnocené komunitní plány splnily svůj účel, tedy vytvořit strategii rozvoje sociálních služeb a informovat občany o probíhajících procesech.

To jsou však pouze dva z aspektů hodnocení – kritéria kvality plánování sociálních služeb nabízejí mnohem širší paletu. Ostatní kritéria se zaměřují na průběh procesu, vedoucího k tvorbě samotného plánu, a klíčová oblast č. 8 je zaměřena na zvyšování kvality celého procesu. Budoucnost ukáže, jak budou kritéria využívána. Mohou se stát nástrojem sebehodnocení ze strany realizátorů, nástrojem hodnocení ze strany inspektorů kvality (pokud bude komunitní plánování sociálních služeb pro obce povinností), nebo alespoň užitečnou pomůckou pro zpracování komunitního plánu.

6 Závěr

Během doby, kdy se o problematiku komunitního plánování zajímám, jsem došla k názoru, že tato metoda je v České republice živým a dynamickým procesem a během psaní diplomové práce se tento můj názor upevnil. Právě děj komunitního plánování naplňuje jeho podstatu a definici – samotná metoda komunitním plánováním není. Pod termínem komunitní plánování se však v praxi většinou skrývá komunitní plánování sociálních služeb, což pojem zkrusluje.

Pokusila jsem se vyhodnotit tři komunitní plány sociálních služeb a ukázalo se, že všechny stanovená měřítka naplňují. To však může být dáno i širokým prostorem, který metoda komunitního plánování poskytuje. Na druhou stranu je však nutné podotknout, že pokud existuje snaha komunity plánovat, a naplnění této vize se nepodaří, nemusí to nutně znamenat, že uskutečněný proces má negativní dopad – může být pro komunitu přínosný, i pokud jeho průběh nesplní principy a kritéria komunitního plánování, nebo jiné definované požadavky.

Než jsem začala tuto práci psát, položila jsem si několik otázek. Na většinu z nich jsem v textu odpověděla, zbývá však zamyslet se nad tím, do jaké míry je metoda komunitního plánování pro obce při rozvoji sociálních služeb závazná. Snahou ministerstva práce a sociálních věcí je docílit toho, aby v budoucnosti byly finanční dotace sociální oblasti podmíněny právě existencí komunitního plánu sociálních služeb. V tom případě by byly nutné jasné indikátory kvality (splnění Kritérií kvality plánování sociálních služeb), při jejichž nenaplnění by mohly následovat finanční sankce. Záměr udělat z plánování rozvoje sociálních služeb zákonnou povinnost však nezískal politickou podporu. Zástupci místních samospráv jsou si ale vědomi, že toto téma je aktuální, což může vést ke skutečnosti, že procesy komunitního plánování jsou zahajovány na základě přesvědčení o nutnosti tohoto kroku, nikoliv spontánně a z vlastního přesvědčení, které je podle mého názoru základem kvality budoucího plánu.

V souvislosti s předešlou otázkou mne napadá další: „Je snaha ministerstva práce a sociálních věcí zajistit na celém území republiky jednotu a profesionální vedení procesů komunitního plánování sociálních služeb správná?“. Po úvaze docházím k závěru, že je, avšak pouze za jistých okolností. Pozitivem je jistě

zajištěná profesionalita, vyvažující bezhlavé nadšení. Existuje ale velmi jemná hranice, za kterou se již ze zvyšování úrovně procesů stává formalizace a byrokratizace. Hrozbou je vytlačení občanů a jejich zájmů z procesu, a také sklouznutí k příkrému postupu podle vytvořených metodik a doporučení, bez dialogu a zájmu o věc. Takovýto přístup by byl ohrožením demokratické podstaty komunitního plánování. Na druhou stranu však ministerstvo práce a sociálních věcí klade na zapojování veřejnosti důraz a pojímá ho jako nezbytnou podmínku komunitního plánování sociálních služeb (Vasková, 2002). Směr dalšího vývoje jednotlivých procesů i pojetí celé metody v následujících letech zůstává otázkou...

Shrnutí

Tato práce, nazvaná „Analýza koncepcí komunitního plánování v České republice na příkladu sociálních služeb“ se zabývá komunitním plánováním jako u nás poměrně novou metodou rozvoje sociálních služeb a vyhodnocuje konkrétní komunitní plány sociálních služeb.

Vychází z teoretických konceptů demokracie, sociálního kapitálu, občanské společnosti a občanské participace. Demokracii obecně vymezuje, a podrobněji se zaměřuje na účastnickou demokracii, deliberativní politiku a politickou kulturu. Kapitola o občanské participaci mimo jiné popisuje konkrétní postupy zapojení veřejnosti, a zaměřuje se na relevantní legislativu.

Práce se dále zabývá praxí komunitního plánování ve Velké Británii, a také obecně vymezuje sociální služby. Podrobněji popisuje komunitní plánování sociálních služeb v České republice, zejména pak jeho principy a kritéria sloužící k vyhodnocení kvality konkrétních procesů.

Praktická část se zaměřuje na přístup tří vybraných profesionálních organizací (Centrum pro komunitní práci, Agora Central Europe, Centrum komunitní práce Ústí nad Labem), zabývajících se komunitním plánováním sociálních služeb. Jejich přístup porovnává na příkladu jednotlivých měst – Písku, Žďáru nad Sázavou a Kadaně. Komunitní plány jsou srovnány s principy plánování sociálních služeb, a také s dvěma vybranými kritérii: „Plán rozvoje sociálních služeb“ a „Informovanost“.

Klíčová slova: demokracie, občanská participace, komunitní plánování, sociální služby, komunitní plánování sociálních služeb

Summary

This dissertation is called “Analysis of the Conceptual Models of Community Planning in the Czech Republic using Social Services as an Example.” It analyses community planning as a relatively new method for the development of social services in our country.

The underlying work stems from the theoretical concepts of democracy, social capital, civic society, and citizens’ activism. The analysis defines democracy in general, and further elaborates on participatory democracy, deliberative politics and political culture. The chapter on citizens’ activism describes, among other things, specific methods of involving the public in civic life and reviews relevant legislation.

The dissertation further analyzes community planning in Great Britain and in general terms defines social services. Detailed analysis is provided of community planning in social services in the Czech Republic, especially its principles and criteria used to evaluate the quality of certain processes.

The empirical part of the work concentrates on the approach of three selected professional organisations that are engaged in community planning in social services (Centre for Community Work, Agora Central Europe, and Community Work Centre in Ústí nad Labem). The individual approaches are analysed based on the example of three cities: Písek, Žďár nad Sázavou, and Kadaň. The individual community plans are compared with the planning principles of social services and further with two selected criteria: “Social services development plan,” and “Awareness.”

Keywords: Democracy, citizens’ activism, community planning, social services, community planning in social services.

Seznam schémat

Schéma č. 1: Strom cílů

Schéma č. 2: Participační žebřík Sherry Arnstein

Schéma č. 3: 7 kroků k zapojení veřejnosti

Schéma č. 4: Triáda aktérů komunitního plánování

Seznam použité literatury

Primární

- *1. Komunitní plán sociálních služeb města Kadaně a obcí ve spádové oblasti pověřeného obecního úřadu na období 2006 – 2010.* [online] <http://www.mesto-kadan.cz/user_data/zpravodajstvi/obrazky/File/pdf/kp/kp_plan.pdf> [cit. 2007-12-6]
- ADAMOVIČ, K. A KOLEKTIV. 2001. *Politologický slovník*. Praha : C. H. Beck. ISBN 80-7179-469-4.
- ARNSTEIN, S. 1969. *A Ladder of Citizen Participation*. [online] <<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>> [cit. 2007-10-10]
- BAREŠ, P. 2006. *Přiměřenost sociálních služeb aktuálním potřebám*. [online] <http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_200.pdf> [cit. 2007-11-16]
- BERMAN, E., BURSÍKOVÁ, I., JEŘÁBEK, H., MIČKA, P., SLEZÁKOVÁ, V., VOSTER, M. 2002. *Sedm kroků k zapojení veřejnosti*. Měchenice : Agora Central Europe. [online] <http://www.agora-ce.cz/dokumenty/publikace/sedm_kroku.pdf> [cit. 2007-10-27]
- BJALKOVSKI, CH., FRÜHBAUER, O. 2000. *Sociální služby v zemích Evropské unie*. [online] <<http://www.vupsv.cz/fulltext/Bjalk.pdf>> [cit. 2007-11-22]
- DAHL, R. 2001. *O demokracii*. Praha : Portál. ISBN 80-7178-422-2.
- EXNER, J. 2007a. Jak účelně uplatnit průběžnou evaluaci v komunitním plánování. *Moderní obec*, roč. 13, č. 7, str. 30, 31. ISSN 1211-0507.
- EXNER, J. 2007b. Komunitní plánování po účinnosti zákona o sociálních službách I. *Moderní obec*, roč. 13, č. 1, str. 38 – 39. ISSN 1211-0507.
- GARDNER, J. W. 1999. *Budování komunity*. Praha : Nadace VIA.
- GEIST, B. 1992. *Sociologický slovník*. Praha : Victoria Publishing. ISBN 80-85605-28-7.
- GIDDENS, A. 2000. *Unikající svět*. Praha : Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-91-5.

- JABŮRKOVÁ, M., MÁTL, O. 2007. *Může být komunitní plánování sociálních služeb skutečně věc veřejná?* [online] <<http://www.mpsv.cz/cs/3820>> [cit. 2007-12-30]
- JANDOUREK, J. 2007. *Sociologický slovník*. Praha : Portál. ISBN 978-80-7367-269-0.
- KAPR, J. 1991. *Co je to demokracie*. Praha : Sociologické nakladatelství. ISBN 80-901059-2-0.
- KOLEKTIV AUTORŮ. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum. ISBN 80-7184-311-3.
- KOLEKTIV AUTORŮ. 2007. *Metodiky pro plánování sociálních služeb*. [online] <<http://www.mpsv.cz/cs/4161>> [cit. 2007-11-26]
- *Komunitní plánování sociálních služeb města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 – 2013*. [online] <<http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/KPSS.pdf>> [cit. 2007-12-2]
- *Komunitní plán sociálních služeb Písek*. [online] <<http://www.mesto-pisek.cz/mestsky-urad/komunitni-planovani/komunitni-planovani.html>> [cit. 2007-12-12]
- *Kritéria kvality plánování sociálních služeb*. [online] <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/4860/brozura.pdf>> [cit. 2007-12-5]
- KRŽIŽKOVSKÝ, L., ADAMOVÁ, K. 1991. *Politologie : stručný přehled : politický systém, proces, kultura a morálka*. Nový Bydžov : Čechos.
- MATEROVÁ, J. 2007. *Praktický průvodce tvorbou komunitního plánu sociálních služeb jako střednědobého plánu rozvoje*. Praha : Agora Central Europe.
- MÜLLER, K. 2002. *Češi a občanská společnost. Pojem, problémy, východiska*. Praha : Triton. ISBN 80-7254-232-X.
- *Mýty o zapojování veřejnosti*. [online] <<http://zapojeni-verejnosti.cpkp.cz/myty.php>> [cit. 2007-12-1]
- PECKA, E. A KOLEKTIV. 2000. *Politická kultura v ČR*. Praha : Vysoká škola ekonomická. ISBN 80-245-0017-5.
- POTŮČEK, M. 1999. *Křižovatky české sociální reformy*. Praha : Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-70-2.
- POTŮČEK, M. (Ed.) 2005. *Veřejná politika*. Praha : Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-50-4.

- PRŮŠA, L. (Ed.) 1997. *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha : Socioklub – sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky. ISBN 80-902260-1-9.
- PRŮŠA, L. 2007. Odpovídají sociální služby v ČR současným evropským trendům? *Fórum sociální politiky*, roč. 1, č. 2, str. 2 – 4. ISSN 1802-5854.
- PUTNAM, R. D. 1993. *Making Democracy Work : Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton : Princeton University Press. ISBN 0-691-03738-8.
- REITSCHMIEDOVÁ, A. 2003. *Metodika pro místní Agendy 21 v České republice – strategie, postupy a techniky uplatnění MA21 na místní a regionální úrovni v České republice*. [online]
<[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFL5ZKH1](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFL5ZKH1)>
[cit. 2007-12-16]
- SHAPIRO, I., HABERMAS, J. 2002. *Teorie demokracie dnes*. Praha : Filosofía. ISBN 80-7007-156-7.
- SKOVAJSA, M. 2006. *Politická kultura : přístupy, kritiky, uplatnění ve zkoumání politiky*. Praha : Karolinum. ISBN 80-246-1136-8.
- STACHOVÁ, J. 2005. *Občanská společnost v regionech České republiky*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN 80-7330-080-X.
- STULÍK, D. 2004. *Participativní demokracie v evropské ústavní smlouvě*. [online]
<http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=744&cid=0&nolang=0&page=9&type=0> [cit. 2007-12-16]
- SUDA, R. 2007. Kritéria kvality by měla napomoci plánování sociálních služeb. *Moderní obec*, roč. 13, č. 3, str. 31. ISSN 1211-0507.
- ŠAMALÍK, F. 1995. *Občanská společnost v moderním státě*. Brno : Doplněk. ISBN 80-85765-45-4.
- *Techniky zapojení veřejnosti*. [online]
<http://www.komplan.cz/soubory/prvni_kroky.pdf> [cit. 2007-10-3]
- TOMEŠ, I. A KOLEKTIV. 2002. *Sociální správa*. Praha : Portál. ISBN 80-7178-560-1.
- ÚLEHLA, I. 2001. *První kroky komunitního plánování*. [online]
<http://www.komplan.cz/soubory/prvni_kroky.pdf> [cit. 2007-11-18]

- ÚLEHLA, I. 2002a. Sociálně psychologické aspekty komunitního plánování obcí. *Sociální politika*, roč. 28, č. 12, str. 6 - 8. ISSN 0049-0961.
- VAJDOVÁ, Z. 1996. Politická kultura – teoretický koncept a výzkum. *Sociologický časopis*, roč. 38, č. 3, str. 339 – 351. ISSN 0038-0288.
- VASKOVÁ, V. 2002. *Komunitní plánování – věc veřejná*. [online] <<http://www.mpsv.cz/cs/847>> [cit. 2007-12-28]
- VASKOVÁ, V. 2007. První verze Kritérií kvality plánování sociálních služeb je hotová. *Moderní obec*, roč. 13, č. 10, str. 35. ISSN 1211-0507.
- VESELÝ, A. 2005. *Metody a metodologie vymezení problému : Strukturace, definice, modelování a formulace problému v policy analysis*. [online] <http://www.ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-sesit05_05-vesely.pdf> [cit. 2007-10-8]
- VESELÝ, A. 2006. *Teorie mnohačetných forem kapitálů*. Praha : Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. ISSN 1801-5999.
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.*
- *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.*
- ZNOJ, M. 2004. Meze veřejného rozumu v Rawlsově podání. In Hrubec, M. (Ed.): *Demokracie, veřejnost a občanská společnost*. Praha : Filosofia. ISBN 80-7007-211-3.
- ZNOJ, M. 2005. Deliberativní – a co dál? *Listy – Časopis pro politickou kulturu a občanský dialog*. [online] <<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=054&clanek=040531>> [cit. 2007-10-24]

Sekundární

- *10 steps of CP*. [online]
<http://komunitniplanovani.com/pdfdoc/03_base_conference_10_steps_of_CP.pdf>
- ALAN, J. 1995. *Dialogy o občanské společnosti*. Praha : Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-07-9.
- BĚLOHRADSKÝ, V. 1992. *Kapitalismus a občanské ctnosti*. Praha : Český spisovatel. ISBN 80-202-0368-0.
- COX, F. M. 1974. *Community – Action, Planning, Development : A Casebook*. Itasca, Illinois : F. E. Peacock Publishers.
- ČAPEK, K. 1991. *O věcech obecných čili zóon politikon*. Praha : Melantrich. ISBN 80-7023-090-8.
- ČERVENÁ, V. A KOLEKTIV. 2006. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha : Academia. ISBN 80-200-1446-2.
- ESTER, J. 1999. *Deliberative Democracy*. Cambridge : Cambridge University Press. ISBN 0-521-59696-3.
- EVROPSKÁ UNIE. 2000. *Charta základních práv Evropské unie*. [online]
<<http://www.euroskop.cz/45099/121100/clanek/zakladni-dokumenty-evropske-unie/charta-zakladnich-prav-eu>>
- EVROPSKÁ UNIE. 2004. *Smlouva o Ústavě pro Evropu*. [online]
<<http://www.euroskop.cz/files/19/D76E8536-54F3-43CC-8939-3AA24DB08F24.pdf>>
- EXNER, J. 2007c. Komunitní plánování po účinnosti zákona o sociálních službách II. *Moderní obec*, roč. 13, č. 2, str. 40 - 41. ISSN 1211-0507.
- GREEN, A. T. 1997. Občanská společnost, ideje a utváření politiky. *Sociologický časopis*, roč. 33, č. 3, str. 309 – 320. ISSN 0038-0288.
- HALPERN, D. 2005. *Social capital*. Cambridge : Polity. ISBN 0-7456-2547-9.
- HARTL, P. 1997. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha : Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-45-1.
- HLOUŠEK, V. 2003. *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno : Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-85850-45-1.

- JENÍK, Z. (Ed.) 2003. *Česká občanská společnost a modely demokracie v 21. století*. Opava : Literature & Science. ISBN 80-902981-4-1.
- JOHNOVÁ, M. (Ed.) 2002. *Standardy kvality sociálních služeb*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. ISBN 80-86552-23-3.
- KOZLOVÁ, L. 2005. *Sociální služby*. Praha : Triton. ISBN 80-7254-662-7.
- LENDA - CHALOUPKOVÁ, H. 2000. *Moje obec, moje město – věc veřejná. Techniky k zapojování veřejnosti do místních plánovacích procesů*. Praha : Nadace VIA.
- LIŠKA, J. 1994. *Labyrint světa a historie : dvě knihy o demokracii*. Praha : Prostor – multimédia. ISBN 80-85190-07-9.
- MABILEAU, G. 1990. *Local Politics and Participation in France and Britain*. Cambridge : Cambridge University Press. ISBN 0-521-34576-6.
- MATHEWS, D. 1998. *Politics for People : Finding a Responsible Public Voice*. Urbana : University of Illinois. ISBN 0-252-06763-0.
- MAYER, S. E. 1999. *Community Philanthropy in Central/Eastern Europe*. Flint : Mott Foundation.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2003. *Bílá kniha v sociálních službách*. [online] <http://www.mpsv.cz/files/clanky/736/bila_kniha.pdf>
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2006. *Národní zpráva o strategiích sociální ochrany a sociálního začleňování na léta 2006 - 2008*. [online] <http://www.mpsv.cz/files/clanky/3002/Narodni_zprava_2006-8.pdf>
- NOVÁK, M. 2002. *Jakou demokracii pro nové demokracie? : konsensuální model, efektivita a kulturně homogenní země*. Brno : Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2742-8.
- ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. 1992. *Agenda 21*. [online] <<http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.htm>>
- ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. 2001. *Aarhuská úmluva*. [online] <<http://www.ucastverejnosti.cz/cz/aarhuska-umluva/text-umluvy.html>>
- ORINIAKOVÁ, P., PELCL, P., ROSECKÝ, D. 2002. *Zapojování občanů do rozvoje měst a obcí. Starosta a občané*. Praha : Nakladatelství Dr. Josef Raabe s.r.o. ISBN 80-86307-10-7.

- PATEMAN, C. 1970. *Participation and Democratic Theory*. Cambridge : Cambridge University Press. ISBN 0-521-29004-X.
- PATTON, C. V., SAWICKI, D. S. 1993. *Basic Methods of Policy Analysis and Planning*. New Persey : Prentice - Hall. ISBN 0-13-060948-X.
- PETERSEN, J. C. (Ed.) 1984. *Citizen Participation in Science Policy*. Amherst : University of Massachusetts. ISBN 0-87023-434-X.
- POLIÁN, M. 2001. *Organizace a činnost veřejné správy*. Praha : Prospektrum. ISBN 80-7175-098-0.
- *Political Studies Association News*. Vol. 18, No. 3. ISSN 0955-6281.
- POMAHAČ, R. 1999. *Průvodce veřejnou správou*. Praha : ISV nakladatelství. ISBN 80-85866-42-0.
- POTŮČEK, M. (Ed.) 2006. *Manuál prognostických metod*. Praha : Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-55-5.
- PRŮŠA, L. (Ed.) 2003. *Ekonomie sociálních služeb*. Praha : ASPI Publishing. ISBN 80-86395-69-3.
- PŘIB, L. 2007. Přehled změn v sociální oblasti od roku 2008. *Fórum sociální politiky*, roč. 1, č. 3, str. 23 – 26. ISSN 1802-5854.
- PURKRÁBEK, M. 1997. *Rozhodování, financování a komunikace ve veřejné politice v České republice : přípravné studie k 2. etapě analýzy veřejné politiky v období let 1997 – 1999*. Praha : Institut sociologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-238-2459-7.
- PURKRÁBEK, M., KŘÍŽOVÁ, E. 1999. *Občané a centrální politické rozhodování v České republice*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. ISBN 80-238-4331-1.
- RADA EVROPY. 1961. *Evropská sociální charta*. [online] <<http://www.euroskop.cz/files/10/A68A972D-F156-4666-BC5D-3EF7FEB00A48.pdf>>
- RADA EVROPY. 1985. *Evropská charta místní samosprávy*. [online] <<http://www.podnikame.cz/zakony99/index.php3?co=Z1999181>>
- RAKUŠANOVÁ, P. 2006. *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN 80-7330-091-5.
- RAWLS, J. 1995. *Teorie spravedlnosti*. Praha : Victoria Publishing. ISBN 80-85605-89-9.

- ROSECKÝ, D., ORNIAKOVÁ, P. 2003. *Komunitní plánování sociálních služeb*. [online]
<http://zapojeni-verejnosti.cpkp.cz/metodika2_2.php>
- SHARP, L. 2002. Public Participation and Policy : Unpeaking Connections in one UK Local Agenda 21. *Local Environment*, roč. 7, č. 1, str. 7 – 22. ISSN 1354-9839.
- SIP, D., JINDROVÁ, P. 1998. *Komunitní organizování na Slovensku a v Čechách*. Přerov : Centrum pro komunitní práci.
- TOMEŠ, I. 2001. *Sociální politika : teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha : Socioklub. ISBN 80-86484-00-9.
- TOPOLOVSKÝ, M. A KOLEKTIV. 2004. *Průvodce procesem komunitního plánování sociálních služeb*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. ISBN 80-86878-03-1.
- *Typologie komunitních projektů*. 2001. Praha: Nadace Open Society Fund.
- ÚLEHLA, I. 2002b. Předpoklady komunitního plánování. *Sociální politika*, roč. 28, č. 3, str. 8 – 9. ISSN 0049-0961.
- VASKOVÁ, V., ÚLEHLA, I., KOVÁŘ, M. 2001. Komunitní plánování jako součást reformy sociálních služeb. *Sociální politika*, roč. 27, č. 11, s. 8 – 9. ISSN 0049-0961.
- WATES, N. 1999. *Akční plánování*. Brno : Nadace Partnerství.
- WILCOX, D. 1994. *The Guide to Effective Participation*. [online]
<<http://www.partnerships.org.uk/guide/index.htm>>
- *Zákon č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení*.
- *Zákon č. 114/1988 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně Zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a Zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů*.
- *Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny*.
- *Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky*.
- *Zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*.

- *Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.*
- *Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.*
- *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.*
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích.*
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.*
- *Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.*
- *Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů.*
- *Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí.*
- *Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu.*
- *Zákon č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách.*
- *Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.*
- *Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.*
- *ZÁVITKOVSKÝ, A. 2003. Nové úkoly pro obce s rozšířenou působností. Veřejná správa, roč. 14, č. 18, str. 12, 21-22. ISSN 0027-8009.*

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Metody a techniky zapojení veřejnosti
- Příloha č. 2: Hierarchie uplatňování Místní Agendy 21
- Příloha č. 3: Kritéria kvality plánování sociálních služeb
- Příloha č. 4: Bodové hodnocení komunitních plánů z hlediska naplnění kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“ a kritéria č. 7 „Informovanost“
- Příloha č. 5: Regiony a obce s rozšířenou působností, zabývající se komunitním plánováním sociálních služeb

Příloha č. 1: Metody a techniky zapojení veřejnosti

Techniky zapojení veřejnosti jsou zde rozděleny podle toho, zda je záměrem pouze informování veřejnosti nebo intenzivnější práce s veřejností:

1. informování veřejnosti,
2. sběr reakcí a připomínek občanů,
3. oficiální konzultace s veřejností,
4. společné rozhodování s dotčenými občany,
5. přímá demokracie.

1. Informování veřejnosti

Technika	Popis a použití	Výhody	Nevýhody
Úřední deska	Základní nástroj informování občanů o rozhodování obce.	Shrnuje závěry rozhodování obce, upozorňuje na jednání a řízení. Dostupnost pro občany.	Pokud je v budově úřadu, není vždy dostupná. Občané se neseznamují s informacemi na desce pravidelně. Pro obyvatele místních částí a osad je velmi omezeně použitelná.
Letáky/Brožury	Písemné materiály zajišťující základní informace o daném problému či projektu. Péče musí být věnována zejména omezením při distribuci.	Má vysoký potenciál oslovit širokou skupinu obyvatel, nebo naopak může být směřována jen na určité cílové skupiny.	Informace nemusí být vždy srozumitelné. Přebytek podobných informačních letáků ve schránkách snižuje jejich účinnost.
Zpravodaje	Písemné materiály zajišťující informace, jejichž vydávání se může opakovat. Péče musí být věnována zejména omezením při distribuci.	Trvající kontakt, informace mohou být aktualizovány. Flexibilní forma informování, která může být měněna. Možnost využití pro zpětnou vazbu.	Ne každý občan bude zpravodaj číst. Metoda je poměrně nákladná.
Výstavy bez přítomnosti pracovníků	Výstavy nebo informační tabule vystavené na veřejných místech za účelem rozšíření informací.	Lidé mohou navštívit výstavu v jim příhodném čase. Grafické prezentace, pokud jsou použity, mohou lidem pomoci vizualizovat si navrhovaný záměr.	Informace mohou být špatně interpretovány. Není zde přítomen žádný pracovník, aby odpovídal na otázky občanů. Není umožněn sběr připomínek.
Reklamy/Inzeráty	Inzeráty umístěné v denním tisku za účelem oznámení záměru, data a místa veřejných projednání nebo jiných aktivit.	V závislosti na použitých periodikách existuje potenciál zasáhnout velké množství lidí.	Informaci dostanou pouze ti, kteří čtou vybraný tisk. Tímto způsobem může být rozšířeno pouze limitované množství informací.

Místní a regionální tisk	Článek publikovaný v místním/regionálním tisku za účelem rozšíření informací o navrhovaných aktivitách.	Potenciálně levná forma informování s dosahem na místní veřejnost.	Oběh může být omezen. Mohou se vyskytnout problémy s nedostatečnou kontrolou editora a špatnou interpretací některých informací novináři.
Národní tisk	Článek publikovaný v národním tisku za účelem rozšíření informací o navrhovaných aktivitách.	Potenciál oslovit velmi širokou veřejnost.	Přesto, že aktivita může mít národní rozměr, zájem národních médií publikovat informace může být omezený.
Televize a rádio	Použití televize nebo rozhlasu za účelem rozšíření informací.	Televize a rozhlas mají potenciálně velký dosah. Lidé mohou být více ochotni získat informace z vysílání než číst letáky nebo brožury.	Samotné vysílání je pro kvalitní rozšíření nedostatečné. Musí být umožněny i jiné, rozsáhlejší a obsažnější zdroje informací k tématu. Poměrně nákladné.

2. Sběr reakcí a připomínek občanů

Technika	Popis a použití	Výhody	Nevýhody
Interaktivní výstava	Jsou souborem grafických panelů s doprovodným textem, fotografiemi a dalšími materiály, které přesně popisují navrhovaný záměr. Součástí může být také prezentace alternativních řešení. Je vhodné, aby výstava byla umístěna na veřejně přístupném frekventovaném místě. Na interaktivní výstavě může být přítomen odborník na danou problematiku, který podává doplňující informace, odpoví na případné dotazy a přijímá komentáře a připomínky.	Lidé mohou navštívit výstavu v jim příhodném čase. Grafické prezentace mohou občanům pomoci vizualizovat navrhovaný záměr. Lze se zaměřit na konkrétní cílovou skupinu a přizpůsobit jí umístění výstavy. Inicjuje občany k předání podnětů, názorů a připomínek. Vzhledem k tomu, že se výstava nachází na frekventovaných veřejných místech, není nutné organizovat příliš velkou informační kampaň. Může oslovit občany, kteří ještě nebyli identifikováni jako zainteresovaní.	Vyžaduje velké nasazení organizátora, jedná se o časově náročnou metodu. Může přitáhnout pozornost jen příznivců nebo odpůrců návrhu a nikoliv třetích stran, čemuž lze do jisté míry zabránit vhodným umístěním výstavy. Je potřeba kombinovat tuto techniku s dalšími metodami. Jedná se o poměrně nákladnou metodu (aby byla interaktivní výstava účinná, musí být materiály vhodně graficky zpracovány).
Telefonní linka	Jednoduše zapamatovatelné telefonní číslo, které je zveřejněno různými informačními prostředky. Veřejnost má možnost získávat informace, klást otázky nebo podávat připomínky ke konkrétnímu problému. Může být zřízena jako telefonní servis zdarma. Může být obsluhována jedním pracovníkem, jehož úkolem je zodpovídat dotazy, přijímat připomínky a poskytovat dodatečné informace, aby uspokojil občana, který telefonuje.	Je zajištěna anonymita volajícího občana - někteří občané mohou tuto metodu upřednostňovat před osobními rozhovory nebo setkáními malých pracovních skupin. Poskytuje pohodlný a levný způsob pro velký počet obyvatel k vyjádření jejich názorů a stanovisek na daný problém. Telefonní linka může občana nasměrovat na vhodnou osobu, která je schopná zodpovědět podrobnější dotazy a shromáždit připomínky.	Diskuse po telefonu nemusí být tak kvalitní jako osobní rozhovor. Přítomný pracovník nemusí mít znalosti nutné pro podávání odborných informací. Komunikační dovednosti pracovníka musí být na výborné úrovni. Telefonní linka musí být obsluhována pracovníkem, který je schopný a ochotný jednat s veřejností.

<p>Veřejné projednání</p>	<p>Tato metoda může být uskutečněna formou veřejného jednání zastupitelstva obce, nebo může být přímo za účelem projednání svoláno setkání občanů. Je důležité, aby byli lidé o místě a času konání veřejného projednání dobře a včas informováni. Zúčastnit by se měli co nejvyšší představitelé obce, ale také nezávislý mediátor, jehož úlohou je předcházet konfliktům, nebo je případně řešit.</p>	<p>Možnost poskytnutí základních informací o jasně vymezeném problému. Získání názoru veřejnosti a příležitost ke sběru připomínek.</p>	<p>Riziko malé účasti občanů. Během veřejného projednání může být nedostatek času na diskusi o problému. Nevýhodou je i možnost účasti dobře zorganizovaných nátlakových skupin.</p>
<p>Sociologické dotazování (ankety, průzkumy)</p>	<p>Jedná se o tzv. reaktivní metody, kdy je v procesu sběru informací vyvolávána reakce, která bude analyzována. Podle cíle techniky je možné vybrané techniky dotazování rozdělit na průzkumy a ankety.</p>	<p>Osloví velký počet respondentů na velkém územním prostoru. Je získáno velké množství údajů, které jsou logicky uspořádané. Dotazníky se poměrně snadno zpracovávají.</p>	<p>Dotazníková metoda je nepružná vzhledem k různým situacím, které mohou nastat (omezující je například formulace otázek). Sociologické průzkumy mají extenzivní charakter – nelze jít příliš do hloubky. Obtížné je ověření platnosti údajů.</p>

3. Oficiální konzultace s veřejností

Technika	Popis a použití	Výhody	Nevýhody
Pracovní semináře (workshopy)	Jedná se o setkání pro limitovaný počet účastníků, které je využito k rozšíření informací, případně získávání dodatečných analýz, detailní diskusi nad tématy a řešení problémů.	Může zajistit otevřenější výměnu myšlenek. Užitečná metoda pro projednávání komplexních technických témat. Umožňuje hlubší rozbor otázek. Může být zaměřeno na specifickou cílovou skupinu.	V případě opakovaného setkávání pracovních skupin je tato technika časově i organizačně poměrně náročná. Aby byl seminář maximálně efektivní, musí být počet účastníků omezen, a proto je obtížné zajistit reprezentativnost.
Diskusní fóra	Pracovní semináře lze modifikovat na diskusní fóra. Diskusního fóra se obvykle účastní více lidí a je zaměřeno spíše na vyjasnění pozic a testování reakce veřejnosti.	Diskusní fóra předběžně odhalí reakci veřejnosti.	Obvykle velmi náročné na vedení. Nezbytnost zajistit profesionálního facilitátora zvyšuje náklady na jejich pořádání.
Informační centrum spojené s připomínkováním	Informační centrum spojené s možností podávání připomínek k určitému problému. Je umístěné ve vhodné lokalitě v rámci místní komunity. Na rozdíl od interaktivní výstavy se jedná o trvalé místo, kde je možné získat informace, a je přítomen pracovník, který je schopen zajímavou formou poskytovat relevantní informace.	Efektivní způsob informování veřejnosti a dalších zainteresovaných skupin. Otevírací hodiny jsou přizpůsobené vybrané cílové skupině (například víkend, večer,...).	Časová a finanční náročnost.

4. Společné rozhodování s dotčenými občany

Technika	Popis a použití	Výhody	Nevýhody
Občanská poradní komise	Jedná se o poradní komisi složenou ze zástupců laické a odborné veřejnosti, neziskových organizací, sdělovacích prostředků a dalších zainteresovaných skupin, které se organizují za účelem objektivního posouzení specifického záměru.	Může se zabývat tématy detailně a pomáhá účastnícím se občanům lépe porozumět rozhodovacímu procesu.	Nemusí reprezentovat všechny zájmy. Klade vysoké nároky na čas a úsilí jednotlivých členů.
Akční plánování	Akční plánování je celým komplexem metod a nástrojů, jak zapojit občany, zástupce veřejné správy, odborníky a další zainteresované strany do společné práce nad řešením nějaké problematiky nebo prostoru.	Pružný přístup pro řešení lokálních problémů. Umožňuje diskutovat o více problémech a hlouběji rozpracovat vzešlé náměty.	Časově a finančně náročná metoda. Je nutné s několikaměsíčním časovým předstihem připravit intenzivní 1-2denní setkání s veřejností. Náročná práce pro organizátory a facilitátory setkání.
Účast veřejnosti v pracovních skupinách	Do oficiálně ustanovených pracovních skupin připravujících rozhodnutí jsou pozváni i odborníci a laici z řad veřejnosti.	Názory veřejnosti jsou projednány již v pracovních skupinách a případně zapracovány do podkladů, které skupina připravuje.	Problematickou může být otázka výběru zástupců z řad veřejnosti, pokud tito nejsou delegováni. Nemusí být reprezentovány všechny názorové skupiny. Je vhodné doplnit navíc ještě další technikou pro sběr připomínek od široké veřejnosti.
Občanské poroty	Skupina občanů je vybrána, aby posoudila určitou otázku. Jsou vyslyšáni svědci, podávány expertízy. Je vypracována zpráva, která zohledňuje i odlišné pozice.	Může projednat otázky relativně detailně a v relativně krátké době.	Nemusí být reprezentovány všechny názorové skupiny. Omezený čas může způsobit, že nebudou členy poroty dostatečně posouzeny všechny získané informace.

5. Přímá demokracie

Technika	Popis a použití	Výhody	Nevýhody
Referendum	Technika nejvyššího zapojení veřejnosti, kdy je rozhodovací proces cele svěřen veřejnosti.	Transparentnost rozhodnutí, zapojení veřejnosti.	Velmi snadno manipulovatelné z hlediska formulování otázky. Velmi časově a finančně nákladná metoda.

Zdroj: Autorka podle Techniky zapojení veřejnosti

Potůček však k referendu namítá: „*Samotná formulace otázky (např. to, zda dotaz je formulován jako odmítnutí něčeho nebo jako přitakání něčemu) může ovlivnit výsledek hlasování. Je obtížné formulovat otázku jednoduše a přitom tak, aby zahrnovala všechny důležité okolnosti rozhodnutí. Samotná realizace rozhodnutí učiněného referendem se může výrazně odlišovat od skutečného přání většiny voličů*“ (2005, str. 101).

Příloha č. 2: Hierarchie uplatňování Místní Agendy 21

Zdroj: Reitschmiedová, 2003, str. 23.

Jednotlivé úrovně popisuje Reitschmiedová následovně:

Základní hodnoty – jsou hodnoty, které účastníci vyznávají a uznávají, a pro které se činností účastní. Jsou po celou dobu práce na projektu pojistkou a testem, který hodnotí, zda práce probíhá způsobem odrážejícím tyto hodnoty. V případě nesrovnalostí, odbočení ze základního směru nebo konfliktů se k nim lze vrátit a demonstrovat, na čem se účastníci na začátku procesu shodli.

Vize – určuje dlouhodobý cíl snažení. Vize odpovídá na otázku „Čeho chceme dosáhnout?“.

Účel – odpovídá na otázky „Proč chceme proces zahájit a realizovat?“, „Co děláme a jak to děláme?“.

Stanovení prioritních oblastí – nejprve je třeba určit všechny oblasti práce, které je nutné řešit, aby účastníci dospěli k vizi. Poté jsou stanoveny priority (klíčové oblasti práce).

Záměry jsou obecná prohlášení o úmyslu v jednotlivých prioritních oblastech. Měly by být stručné. **Specifické cíle** rozdělují záměry na zvládnutelné bloky, slouží k upřesnění záměrů.

Akce - ke každé z vybraných prioritních oblastí je sestaven Akční plán – seznam konkrétních aktivit (projektů), které je třeba udělat, aby bylo dosaženo specifických cílů (Reitschmiedová, 2003, str. 23).

Příloha č. 3: Kritéria kvality plánování sociálních služeb

Klíčová oblast č. 1	LEGITIMITA
Popis: Proces plánování sociálních služeb je v území legitimní pokud je schválen samosprávou.	
Předmětem hodnocení je, zda:	
1.1 Samospráva schválila usnesením vytvoření Plánu rozvoje sociálních služeb.	
1.2 Je schválen záměr tvorby Plánu rozvoje sociálních služeb a obsahuje prvky obsažené v popisu kritéria	
1.3 Plán rozvoje sociálních služeb je schválen samosprávou	

1.1	Samospráva schválila usnesením vytvoření plánu rozvoje sociálních služeb
Kritérium, požadavek kvality	Vytvoření Plánu rozvoje sociálních služeb je schváleno samosprávou
Důkaz, indikátor kvality	Je předloženo písemné usnesení samosprávy, které schvaluje vytvoření Plánu rozvoje sociálních služeb.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Důkaz je kompletní
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Není doložen žádný důkaz o schválení
Komentáře a doporučení	Slovo schválen je definováno jako ochota nebo odhodlání něco udělat, podpořit, atd. Není nutné, aby existovalo pouze jedno usnesení.

1.2	Je schválen záměr tvorby Plánu rozvoje sociálních služeb a obsahuje prvky obsažené v popisu kritéria
Kritérium, požadavek kvality	Záměr je schválen samosprávou a obsahuje minimálně <ul style="list-style-type: none"> • poslání a cíl procesu • územní dosah (vymezení spolupráce) • harmonogram časového a finančního určení procesu • organizační struktura - personální zajištění včetně vymezení pravomocí definované výstupy procesu
Důkaz, indikátor kvality	Je předloženo písemné usnesení samosprávy, které schvaluje záměr vytvoření Plánu rozvoje sociálních služeb, nebo existuje více usnesení samosprávy, která schvalují jeho části.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Důkaz je kompletní

Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Nejsou doloženy všechny části záměru
Komentáře a doporučení	Není nutné, aby existoval pouze jeden shrnující dokument. Kritérium může být naplňováno postupně v průběhu procesu plánování. Nehodnotíme historii, ale aktuální stav procesu. Některá kritéria pochopitelně nebude možné v určitých fázích tvorby Plánu rozvoje sociálních služeb hodnotit.

1.3	Plán rozvoje sociálních služeb je schválen samosprávou
Kritérium, požadavek kvality	Střednědobý Plán rozvoje sociálních služeb je schválen samosprávou
Důkaz, indikátor kvality	Je předloženo písemné usnesení samosprávy, které schvaluje Plán rozvoje sociálních služeb
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Je doložen úplný důkaz (podklady pro zjišťování jsou srozumitelné a jsou archivovány)
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Není doložen žádný důkaz o schválení
Komentáře a doporučení	Plán rozvoje sociálních služeb se může v konkrétním místě jmenovat i jinak. Plán rozvoje sociálních služeb může být součástí strategického dokumentu se širším záběrem, než je definován v zákoně. Není nutné, aby existovalo pouze jedno usnesení.

Klíčová oblast č. 2	POPIS AKTUÁLNÍ SITUACE
Popis: popis aktuální situace zahrnuje údaje o současných sociálních službách, analýzu existujících zdrojů pro zajištění sociálních služeb a analýzu potřeb.	
Předmětem hodnocení je, zda:	
2.1 Analýza existujících zdrojů pro zajištění sociálních služeb obsahuje všechny potřebné údaje	
2.2 Zjišťování potřeb existuje, je kvalitní, opakovatelné a kontrolovatelné	
2.3 Analýza zdrojů pro zajištění sociálních služeb je vztažena ke zjištěným potřebám	

2.1	Analýza existujících zdrojů pro zajištění sociálních služeb obsahuje všechny potřebné údaje
Kritérium, požadavek kvality	Analýza existujících zdrojů pro zajištění sociálních služeb obsahuje zejména: <ul style="list-style-type: none"> • přehled sociálních služeb v obci/ regionu • analýzu finančních toků v sociálních a službách • údaje ze stávajících Plánů sociálních služeb z vyšší a nižší úrovně, pokud existují
Důkaz, indikátor kvality	Přehled sociálních služeb v obci/ regionu obsahuje alespoň údaje z veřejné části registru poskytovatelů sociálních služeb existuje popis finančních toků na poskytování sociálních služeb v daném území jsou využita data ze stávajících Plánů sociálních služeb z vyšší a nižší úrovně, pokud existují.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Důkaz existuje v písemné podobě a obsahuje všechny uvedené části
Kritérium je naplněno částečně	Důkaz existuje v písemné podobě a obsahuje pouze některé části
Kritérium není naplněno	Není doložen žádný důkaz (není zpracována žádná analýza).
Komentáře a doporučení	Zjišťování potřeb je obvykle zajištěno více metodami a postupy, které jsou vzájemně provázané.

2.2	Zjišťování potřeb existuje, je kvalitní, opakovatelné a kontrolovatelné
Kritérium, požadavek kvality	Zjišťování potřeb existuje, je kvalitní, opakovatelné a kontrolovatelné.
Důkaz, indikátor kvality	Existuje analýza potřeb, které mohou být vyřešeny prostřednictvím sociálních služeb. Zvolená metodologie zjišťování potřeb je vhodná a použitelná vzhledem k předem stanoveným cílům a cílové skupině Jsou k dispozici zdroje dat zjišťování (například dotazníky, osnovy otázek)
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Je doložen úplný důkaz (zjišťování probíhalo podle předem stanovené metodologie, která odpovídá stanoveným cílům a cílové skupině, jsou k dispozici zdroje dat)
Kritérium je naplněno částečně	Je doložen částečný důkaz (nejsou k dispozici zdroje dat, nebo metodologie je vhodná pouze částečně, apod.)

Kritérium není naplněno	Důkazy nejsou k dispozici
Komentáře a doporučení	

2.3	Analýza zdrojů pro zajištění sociálních služeb je vztažena ke zjištěným potřebám
Kritérium, požadavek kvality	Analýza zdrojů pro zajištění sociálních služeb je vztažena ke zjištěným potřebám
Důkaz, indikátor kvality	Lze doložit, že existující zdroje byly porovnány se zjištěnými potřebami. To vedlo k definování chybějících či přebytečných zdrojů.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Porovnání zdrojů a potřeb existuje v písemné podobě, nebo mohlo proběhnout pouze v diskusi a důkaz je pak zjištěn pomocí rozhovoru. Ten musí proběhnout s lidmi z různých názorových skupin.
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Srovnání neproběhlo
Komentáře a doporučení	

Klíčová oblast č. 3

KVALIFIKACE A KOMPETENTNOST

Popis: Osoby podílející se na koordinačních, metodických, konzultačních, facilitačních, analytických a vzdělávacích činnostech v rámci procesu plánování sociálních služeb (dále jen odborné činnosti) mají potřebnou kvalifikaci, znalosti a dovednosti.

Předmětem hodnocení je, zda:

3.1 Jsou stanoveny požadavky na kvalifikaci a kompetentnost osob v organizační struktuře procesu.

3.2 Je zajištěno vzdělávání účastníků procesu.

3.1	Jsou stanoveny požadavky na kvalifikaci a kompetentnost osob v organizační struktuře procesu
Kritérium, požadavek kvality	Jsou stanoveny minimální požadavky na kvalifikaci a kompetentnost pozic v organizační struktuře procesu plánování sociálních služeb. Tyto požadavky odpovídají vykonávaným činnostem na konkrétních pozicích.
Důkaz, indikátor kvality	Je k dispozici organizační struktura s požadavky na kvalifikaci a kompetentnost osob, vykonávajících odborné činnosti na stanovených pozicích, jejichž naplnění lze doložit. Zjištěno rozhovory s účastníky procesu, popř. studiem dokumentů.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Každá odborná pozice uvedená v organizační struktuře má stanoveny požadavky na kvalifikaci a kompetentnost, jejichž naplnění je doloženo
Kritérium je naplněno částečně	V organizační struktuře jsou stanoveny požadavky na kvalifikaci a kompetentnost pouze u některých odborných pozic
Kritérium není naplněno	V organizační struktuře nejsou stanoveny žádné požadavky na kvalifikaci a kompetentnost u odborných pozic
Komentáře a doporučení	Nezaměňovat kompetenci (oprávnění) a kompetentnost (schopnost). Požadavky na kvalifikaci si realizátor střednědobého Plánu rozvoje sociálních služeb stanovuje sám. Nemusí být zastoupeny, určeny všechny odbornosti nebo pozice, které jsou uvedeny v popisu kritéria.

3.2	Je zajištěno vzdělávání účastníků procesu
Kritérium, požadavek kvality	Je průběžně zajišťována možnost vzdělávání pro všechny účastníky procesu plánování
Důkaz, indikátor kvality	Existuje nabídka vzdělávání pro účastníky procesu a je doloženo, že je nabízena účastníkům procesu. Zjištěno rozhovory s účastníky procesu, popř. studiem dokumentů.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Vzdělání bylo nabízeno všem účastníkům během jejich aktivního zapojení do procesu
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat

Kritérium není naplněno	Neproběhla žádná nabídka vzdělávání pro účastníky procesu
Komentáře a doporučení	Účastník procesu tvorby střednědobého Plánu rozvoje sociálních služeb je aktivně zapojen ve struktuře plánování. Vzdělávání zajišťováno vnitřními i vnějšími vzdělavateli.

Klíčová oblast č. 4	ŘÍZENÍ PROCESU PLÁNOVÁNÍ
Popis: Proces plánování je efektivně a transparentně řízen. Je zajištěn přenos informací ve všech úrovních procesu plánování.	
Předmětem hodnocení je, zda:	
4.1 Je definována organizační struktura procesu plánování, popis činností, rozhodovací pravomoci a zodpovědnosti jednotlivých pozic	
4.2 Jsou zpracována a schválena pravidla upravující postavení a způsoby jednání skupin podílejících se na komunitním plánování sociálních služeb	
4.3 Členové pracovních skupin jsou obeznámeni s postupy práce a s formou výstupů pracovní skupiny a zda podle toho postupují.	
4.4 Při jednání skupin podílejících se na komunitním plánování sociálních služeb je upřednostňováno konsensuální rozhodování.	
4.5 Je zajištěna obousměrná informovanost uvnitř systému.	

4.1	Je definována organizační struktura procesu plánování, popis činností, rozhodovací pravomoci a zodpovědnosti jednotlivých pozic
Kritérium, požadavek kvality	Je definována organizační struktura procesu plánování, popis činností, rozhodovací pravomoci a zodpovědnosti jednotlivých pozic.
Důkaz, indikátor kvality	Dokumenty (existují popisující dokumenty)
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Organizační struktura je definována včetně popisu činností, rozhodovacích pravomocí a zodpovědností jednotlivých pozic.
Kritérium je naplněno částečně	Organizační struktura včetně popisu činností, rozhodovacích pravomocí a zodpovědností jednotlivých pozic jsou popsány částečně.
Kritérium není naplněno	Organizační struktura včetně popisu činností, rozhodovacích pravomocí a zodpovědností jednotlivých pozic nejsou popsány.
Komentáře a doporučení	

4.2	Jsou zpracována a schválena pravidla upravující postavení a způsoby jednání skupin podílejících se na komunitním plánování sociálních služeb
Kritérium, požadavek kvality	Jsou zpracována, schválena a v praxi uplatňována pravidla upravující postavení, organizaci a způsoby jednání skupin podílejících se na komunitním plánování sociálních služeb (statuty, jednací řády, apod.).
Důkaz, indikátor kvality	Existuje schválený popis postavení a způsobů jednání skupiny.
Hodnocení	

Kritérium je naplněno	Pravidla ustavující postavení, organizace a způsob jednání pracovních skupin jsou zpracována, schválena a uplatňována v praxi.
Kritérium je naplněno částečně	Chybí buď schválená pravidla popisující postavení, nebo způsoby jednání skupin.
Kritérium není naplněno	Nejsou-li pravidla popsána nebo schválena, kritérium není naplněno.
Komentáře a doporučení	

4.3	Členové pracovních skupin jsou obeznámeni s postupy práce a s formou výstupů pracovní skupiny a zda podle toho postupují
Kritérium, požadavek kvality	Jsou uplatňovány takové postupy, které zajistí kompatibilní výstupy pracovních skupin.
Důkaz, indikátor kvality	Výstupy z jednotlivých pracovních skupin jsou kompatibilní. Členové pracovních skupin jsou obeznámeni s postupy práce a s formou výstupů pracovní skupiny (rozhovory s členy PS)
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Oba důkazy jsou naplněny.
Kritérium je naplněno částečně	Alespoň jeden z důkazů je zcela naplněn.
Kritérium není naplněno	Ani jeden z důkazů není naplněn.
Komentáře a doporučení	

4.4	Při jednání skupin podílejících se na komunitním plánování sociálních služeb je upřednostňováno konsensuální rozhodování
Kritérium, požadavek kvality	Při jednání skupin podílejících se na komunitním plánování sociálních služeb je upřednostňováno konsensuální rozhodování.
Důkaz, indikátor kvality	Z namátkou vybraných zápisů jednání skupin, rozhovorů s členy a jednacích řádů je zřejmé, že je upřednostňováno konsensuální rozhodování
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Konsensuální rozhodování ve skupinách je uplatňováno ve většině případů.
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Konsensuální rozhodování ve skupinách je uplatňováno v menší části případů.
Komentáře a doporučení	

4.5	Je zajištěna informovanost uvnitř systému
Kritérium, požadavek kvality	Je zajištěna informovanost uvnitř systému
Důkaz, indikátor kvality	Způsob informování a předávání informací je závazně popsán v některém ze základních dokumentů, nebo je popsán samostatně. Z rozhovoru s účastníky plánování je zřejmé, že jsou se způsobem informování seznámeni.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Všechny důkazy jsou naplněny.
Kritérium je naplněno částečně	Alespoň jeden z důkazů je zcela naplněn.
Kritérium není naplněno	Ani jeden z důkazů není naplněn.
Komentáře a doporučení	

Klíčová oblast č. 5

ZAPOJOVÁNÍ

Popis: Do procesu plánování sociálních služeb jsou aktivně zapojováni všichni aktéři (uživatelé, poskytovatelé, zadavatelé, další zainteresované skupiny a veřejnost).

Předmětem hodnocení je, zda:

5.1 Je doložen postup zapojování

5.2 Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé jsou zastoupeni v organizační struktuře a podílejí se na rozhodování.

5.3 Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé jsou zapojeni do přípravy a zpracování Plánu rozvoje sociálních služeb a veřejnost má možnost připomínkovat priority, opatření a aktivity.

5.1	Je doložen postup zapojování
Kritérium, požadavek kvality	Je zpracován a v praxi uplatňován postup zapojování, který obsahuje: <ul style="list-style-type: none"> • účel a způsoby zapojování • aktéři jsou informováni o možnostech svého zapojování do tvorby střednědobého Plánu rozvoje sociálních služeb • harmonogram činností zapojování • kritické body (selhání) a návrh jejich řešení • systém vnějšího připomínkování dokumentů
Důkaz, indikátor kvality	Je zpracován písemný postup zapojování dle 5.1, který lze doložit z jednoho, popřípadě z více dokumentů. Uplatňování tohoto dokumentu v praxi je doložitelné důkazy
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Postup zapojování obsahuje všechny body uvedené v 5.1 a zahrnuje zapojování všech aktérů
Kritérium je naplněno částečně	Postup zapojování obsahuje jen některé z bodů uvedených v 5.1, nebo zahrnuje zapojování jen některých aktérů
Kritérium není naplněno	Není k dispozici žádný postup zapojování, nebo neobsahuje žádný z bodů uvedených v 5.1
Komentáře a doporučení	

5.2	Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé jsou zastoupeni v organizační struktuře a podílejí se na rozhodování
Kritérium, požadavek kvality	Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé jsou zastoupeni v organizační struktuře a zapojeni do rozhodovacích procesů.
Důkaz, indikátor kvality	Jsou předloženy dokumenty, které dokládají zastoupení uživatelů, poskytovatelů a zadavatelů v rámci organizační struktury a jejich podíl na rozhodování (například organizační schéma, organizační řád, zápisy z jednání, prezenční listiny apod.). Údaje z předložených dokumentů jsou potvrzeny v rozhovorech s uživateli, poskytovateli a zadavateli.
Hodnocení	

Kritérium je naplněno	V rámci organizační struktury jsou zastoupeni uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé a podílejí se na rozhodování.
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	V rámci organizační struktury nejsou zastoupeni uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé a nepodílejí se na rozhodování nebo je naplněna pouze jedna z podmínek.
Komentáře a doporučení	

5.3	Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé jsou zapojeni do přípravy a zpracování Plánu rozvoje sociálních služeb a veřejnost má možnost připomínkovat priority, opatření a aktivity
Kritérium, požadavek kvality	Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé se podílejí na přípravě a zpracování Plánu rozvoje sociálních služeb. Jsou vytvořeny podmínky, aby jednotlivé priority, opatření a aktivity Plánu mohly být připomínkovány veřejností.
Důkaz, indikátor kvality	Jsou k dispozici materiály dokládající zapojení uživatelů, poskytovatelů i zadavatelů do přípravy a zpracování Plánu rozvoje sociálních služeb a materiály dokládající možnost zapojení veřejnosti při připomínkování priorit, opatření a aktivit. Údaje z předložených dokumentů jsou potvrzeny v rozhovorech s uživateli, poskytovateli, zadavateli a zástupci veřejnosti.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Uživatelé, poskytovatelé i zadavatelé jsou zapojeni do přípravy a zpracování Plánu rozvoje sociálních služeb. Veřejnost měla možnost se zapojit do připomínkování priorit, opatření a aktivit.
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Uživatelé, poskytovatelé a zadavatelé nejsou zapojeni do přípravy a zpracování Plánu rozvoje sociálních služeb nebo veřejnost není zapojena do připomínkování priorit, opatření a aktivit
Komentáře a doporučení	

Klíčová oblast č. 6	Plán rozvoje sociálních služeb
Popis: výstupem procesu plánování je Plán rozvoje sociálních služeb pro předem stanovené časové období.	
Předmětem hodnocení je, zda:	
6.1 Plán obsahuje náležitosti uvedené v kritériu 6.1	
6.2 Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s jeho záměrem (viz. kritérium 1.2)	
6.3 Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s dokumenty nižší a vyšší úrovně.	
6.4 V Plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb.	
6.5 Existují vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami.	

6.1	Plán obsahuje uvedené náležitosti
Kritérium, požadavek kvality	Plán rozvoje sociálních služeb je písemně zpracován a obsahuje zejména tyto náležitosti: <ul style="list-style-type: none"> • popis stávajícího stavu a analýzu existujících zdrojů a potřeb v území, včetně ekonomického vyhodnocení, • strategie a postupy zajištění a rozvoje sociálních služeb v území, • způsob financování systému sociálních služeb v území, • sledování a vyhodnocování plnění Plánu a způsob, jakým lze v Plánu provést změny. • povinnosti a odpovědnosti zúčastněných (subjektů, osob, organizací) za realizaci Plánu a jeho dílčích částí.
Důkaz, indikátor kvality	V Plánu jsou popsány oblasti dle 6.1 (metoda ověřování: studium Plánu)
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Plán obsahuje všechny uvedené náležitosti
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Plán neobsahuje uvedené náležitosti
Komentáře a doporučení	

6.2	Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s jeho záměrem
Kritérium, požadavek kvality	Plán odpovídá aktuálnímu znění záměru včetně schválených dodatků.
Důkaz, indikátor kvality	Srovnání aktuálního záměru (viz. 1.2) a Plánu (metoda ověřování: studium Plánu a záměru)
Hodnocení	

Kritérium je naplněno	Plán odpovídá aktuálnímu záměru ve všech bodech (viz. 1.2).
Kritérium je naplněno částečně	Plán odpovídá aktuálnímu záměru pouze částečně.
Kritérium není naplněno	Plán neodpovídá aktuálnímu záměru.
Komentáře a doporučení	

6.3	Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s dokumenty nižší a vyšší úrovně
Kritérium, požadavek kvality	V Plánu jsou obsaženy údaje potřebné pro účely plánování na vyšší i nižší úrovni v požadované formě a rozsahu.
Důkaz, indikátor kvality	Plán je v souladu s dokumenty, ve kterých jsou uvedeny vzájemné požadavky obcí, krajů a Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky na kompatibilitu výstupu.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Plán je zcela v souladu s požadavky souvisejících dokumentů.
Kritérium je naplněno částečně	Plán je částečně v souladu s požadavky souvisejících dokumentů
Kritérium není naplněno	Plán není v souladu s požadavky souvisejících dokumentů
Komentáře a doporučení	

6.4	V plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb
Kritérium, požadavek kvality	V Plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb.
Důkaz, indikátor kvality	Plán (metoda ověřování: studium Plánu)
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	V Plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Sociální služby v Plánu odděleny nejsou
Komentáře a doporučení	

6.5	Existují vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami
Kritérium, požadavek kvality	Z Plánu jsou zřejmé logické vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami.
Důkaz, indikátor kvality	Existuje logická a obsahová vazba mezi prioritami, opatřeními a aktivitami. (metoda ověřování: studium Plánu)
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Z Plánu je zřejmá logická a obsahová vazba mezi prioritami, opatřeními a aktivitami.
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat
Kritérium není naplněno	Logická a obsahová vazba mezi prioritami, opatřeními a aktivitami není zřejmá.
Komentáře a doporučení	

Klíčová oblast č. 7	INFORMOVANOST
Popis: Občanům v území jsou průběžně dostupné informace týkající se plánování a poskytování sociálních služeb.	
Předmětem hodnocení je, zda: 7.1 Existuje písemný postup informování občanů v území, který obsahuje uvedené oblasti a je naplňován 7.2 Jsou doloženy způsoby, četnost a aktuálnost informování	

7.1	Existuje písemný postup informování občanů v území, obsahuje uvedené oblasti a je naplňován
Kritérium, požadavek kvality	Je písemně zpracován a v praxi uplatňován postup informování, který obsahuje zejména: <ul style="list-style-type: none"> • účel poskytování informací • způsob poskytování informací • formy informování osob se specifickými potřebami komunikace • osoby odpovědné za poskytování informací • jak často jsou informace poskytovány • kde jsou informace dostupné • postup vyhodnocení srozumitelnosti a dostupnosti informací
Důkaz, indikátor kvality	Existuje postup informování, který obsahuje minimálně oblasti podle kritéria 7.1 Osoby zodpovědné za systém informování jsou schopny tento postup odůvodnit a doložit, že je v praxi naplňován.
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Postup informování existuje v písemné podobě a obsahuje všechny oblasti podle 7.1 Osoby zodpovědné za systém informování jej jsou schopny zdůvodnit a doložit jeho naplňování v praxi.
Kritérium je naplněno částečně	Postup informování existuje v písemné podobě a obsahuje pouze některé z oblastí podle kritéria 7.1 Nebo postup existuje, obsahuje všechny oblasti podle 7.1, ovšem osoby zodpovědné za jeho naplňování nejsou schopny zdůvodnit, proč byl takto navržen nebo doložit jeho naplňování v praxi. Nebo neexistuje postup v písemné podobě, jsou však doloženy důkazy o informování.
Kritérium není naplněno	Postup informování neexistuje v písemné podobě a nejsou doloženy žádné důkazy o informování.
Komentáře a doporučení	

7.2	Jsou doloženy způsoby, četnost a aktuálnost informování
Kritérium, požadavek kvality	V území jsou průběžně zveřejňovány a aktualizovány minimálně tyto informace: <ul style="list-style-type: none"> • základní informace o poslání, cílech a principech plánování sítě sociálních služeb v území • základní dokumenty (záměr viz. kritérium 1.2, pravidla upravující postavení a způsoby jednání skupin podílejících se na komunitním plánování sociálních služeb viz. kritérium 4.2) • informace o průběhu celého procesu plánování sociálních služeb a jeho výstupech (včetně všech rozhodnutí, pozvánek na

	<p>veřejná jednání a zápisů z nich)</p> <ul style="list-style-type: none"> • informace o odpovědných osobách (pozice, kompetence, pravomoci, kontakty) • informace o možnostech zapojení se do procesu plánování • informace o stávajícím stavu sítě sociálních služeb v území (nabídka služeb, struktura poskytovatelů, jejich veřejné závazky, podmínky poskytování služeb, kvalita dostupných služeb) • základní informace o fungování a financování systému sociálních služeb v České republice, druhy sociálních služeb dle zákona 108/2006 Sb.
Důkaz, indikátor kvality	Osoby odpovědné za systém informování jsou schopny doložit, že jsou průběžně zveřejňovány minimálně informace v rozsahu 7.2 a to v souladu s písemným postupem informování dle 7.1
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Osoby odpovědné za systém informování jsou schopny doložit způsoby, četnost a aktuálnost informování o všech oblastech podle 7.2
Kritérium je naplněno částečně	Osoby odpovědné za systém informování jsou schopny doložit způsoby, četnost a aktuálnost informování pouze u některých oblastí podle 7.2
Kritérium není naplněno	Osoby odpovědné za systém informování nejsou schopny doložit způsoby, četnost a aktuálnost informování o všech oblastech podle 7.2
Komentáře a doporučení	

Klíčová oblast č. 8	ZVYŠOVÁNÍ KVALITY PROCESU
Popis: Proces plánování sociálních služeb je průběžně monitorován a vyhodnocován, zjištění z těchto činností jsou využívána ke zvyšování kvality procesu.	
Předmětem hodnocení je, zda: 8.1 Existují postupy pro monitorování a vyhodnocování klíčových oblastí v procesu plánování sociálních služeb a implementace Plánu 8.2 Postupy jsou realizovány v praxi a zjištění z nich jsou využívána ke zlepšování kvality procesu 8.3 V procesu je využívána externí podpora	

8.1	Existují postupy pro monitorování a vyhodnocování klíčových oblastí v procesu plánování sociálních služeb a implementace Plánu
Kritérium, požadavek kvality	Postupy monitorování a vyhodnocování klíčových oblastí existují v písemné podobě a obsahují zejména: <ul style="list-style-type: none"> • způsoby monitorování a vyhodnocování • měřitelná kritéria monitorování a vyhodnocování (jedním z kritérií je soulad činností s posláním, cíli procesu viz. 1.2 a s principy plánování sociálních služeb) • kdo je odpovědný za monitorování a vyhodnocování • co se bude dít se zjištěními
Důkaz, indikátor kvality	Dokumenty popisující postupy monitorování a vyhodnocování klíčových oblastí obsahují: <ul style="list-style-type: none"> • způsoby monitorování a vyhodnocování • měřitelná kritéria monitorování a vyhodnocování • kdo je odpovědný za monitorování a vyhodnocování • co se bude dít se zjištěními
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Dokumenty popisující postupy monitorování a vyhodnocování pro všechny klíčové oblasti existují v písemné podobě a obsahují požadované indikátory.
Kritérium je naplněno částečně	Dokumenty popisující postupy monitorování a vyhodnocování pro některé klíčové oblasti existují v písemné podobě a obsahují požadované indikátory nebo jsou stanoveny pro všechny klíčové oblasti a obsahují pouze některé požadované indikátory.
Kritérium není naplněno	Dokumenty popisující postupy monitorování a vyhodnocování klíčových oblastí neexistují v písemné podobě (nelze je doložit) nebo neobsahují žádný z požadovaných indikátorů.
Komentáře a doporučení	

8.2	Postupy jsou realizovány v praxi a zjištění z nich jsou využívána ke zlepšování kvality procesu
Kritérium, požadavek kvality	Postupy (podle 8.1) jsou realizovány v praxi a zjištění z nich využívána ke zlepšování kvality procesu.
Důkaz, indikátor kvality	Existují písemné důkazy, že postupy (podle 8.1) jsou realizovány v praxi a zjištění z nich jsou využívána ke zlepšování kvality procesu. Účastníci procesu jsou schopni v rozhovoru popsat situace, kdy byly tyto postupy uplatňovány v praxi.

Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Existují písemné důkazy, že postupy (podle 8.1) jsou realizovány a zjištění z nich jsou využívána ke zlepšování kvality procesu. Naplňování je potvrzeno i v rozhovorech se zodpovědnými pracovníky.
Kritérium je naplněno částečně	Písemné důkazy a důkazy z rozhovorů lze doložit pouze částečně.
Kritérium není naplněno	Postupy nejsou realizovány a se závěry vyhodnocování se dále nepracuje.
Komentáře a doporučení	

8.3	V procesu je využívána externí podpora
Kritérium, požadavek kvality	Ke zvyšování kvality procesu je využívána podpora třetích stran
Důkaz, indikátor kvality	Existují důkazy, že ke zvyšování kvality procesu je využívána podpora třetích stran. Podporou třetích stran se například rozumí: konzultace supervize metodické vedení hodnocení podle kritérií kvality
Hodnocení	
Kritérium je naplněno	Podpora třetích stran je využívána, o této podpoře existují písemné důkazy (například smlouva se supervizorem, konzultantem, zpráva ze supervize, apod.) Spolupráce je potvrzena v rozhovorech s účastníky procesu.
Kritérium je naplněno částečně	Hodnocení nelze aplikovat.
Kritérium není naplněno	Podpora třetích stran není využívána.
Komentáře a doporučení	

Zdroj: Kritéria kvality plánování sociálních služeb, str. 6 – 16.

Příloha č. 4: Bodové hodnocení komunitních plánů z hlediska naplněnosti kritéria č. 6 „Plán rozvoje sociálních služeb“ a kritéria č. 7 „Informovanost“

	Komunitní plán sociálních služeb Písek	Komunitní plánování sociálních služeb Města Žďáru nad Sázavou a jeho regionu pro časové období 2008 - 2013	1. Komunitní plán sociálních služeb města Kadaně a obcí ve spádové oblasti pověřeného obecního úřadu na období 2006 - 2010
6.1 Plán obsahuje uvedené náležitosti	2	1	1
6.2 Plán rozvoje sociálních služeb je v souladu s jeho záměrem	-	-	-
6.3 Plán je v souladu s dokumenty vyšší a nižší úrovně	2	2	2
6.4 V plánu jsou odděleny sociální služby od ostatních služeb	1	2	0
6.5 Existují vazby mezi prioritami, opatřeními a aktivitami	2	2	2
7.1 Existuje písemný postup informování občanů v území	1	1	1
7.2 Jsou doloženy způsoby, četnost a aktuálnost informování	1	1	1
Celkem bodů	9	9	7

Zdroj: Autorka

Příloha č. 5: Regiony a obce s rozšířenou působností, zabývající se komunitním plánováním sociálních služeb

Jihočeský kraj	Kraj Vysočina	Královéhr. kraj	Plzeňský kraj
České Budějovice	Bystřice nad Pernšt.	Broumov	Domažlicko
Český Krumlov	Havlíčkův Brod	Dobruška	Horažďovicko
Dačice	Humpolec	Dvůr Králové n. Labem	Horšovotýnsko
Jindřichův Hradec	Chotěboř	Hořice	Kdyňsko
Milevsko	Jihlava	Hradec Králové	Klatovsko
Písek	Moravské Buděj.	Jaroměř	Plzeň
Prachatice	Náměšř nad Oslavou	Jičín	Přešticko
Tábor	Pacov	Kostelec nad Orlicí	Rokycansko
Třeboň	Pelhřimov	Náchod	Stodsko
Týn nad Vltavou	Světlá nad Sázavou	Nová Paka	Mikroregion Úhlava
Vimperk	Telč	Nové Město nad Metují	Hlavní město Praha
Vodňany	Třebíč	Nový Bydžov	Praha 3
Jihomoravský kraj	Velké Meziříčí	Rychnov nad Kněžnou	Praha 6
Blansko	Žďár nad Sázavou	Trutnov	Praha 7
Brno	Zlínský kraj	Liberecký kraj	Praha 8
Břeclav	Holešov	Česká Lípa	Praha 9
Hodonín	Kroměříž	Frýdlant	Praha 10
Kuřim	Otrokovice	Jilemnice	Praha 12
Moravský Krumlov	Rožnov pod Radh.	Liberec	Praha 14
Pohodělice	Uherské Hradiště	Nový Bor	Středočeský kraj
Šlapanice	Uherský Brod	Semily	Benešov
Tišnov	Valašské Meziříčí	Turnov	Beroun
Veselí nad Moravou	Vsetín	Moravskoslezs. kr.	Brandýs nad Labem
Vyškov	Zlín	Bilovec	Čáslav
Znojmo	Pardubický kraj	Bohumín	Černošice
Židlochovice	Holice	Bruntál	Český Brod
Karlovarský kraj	Chrudim	Český Těšín	Dobříš
Aš	Litomyšl	Frenštát pod Radhoštěm	Hořovice
Cheb	Moravská Třebová	Frýdek-Místek	Kladno
Karlovy Vary	Pardubice	Frýdlant nad Ostravicí	Kolín
Kraslice	Polička	Haviřov	Kralupy nad Vltavou
Mariánské Lázně	Přelouč	Hlučín	Kutná Hora
Ostrov	Svitavy	Jablunkov	Lysá nad Labem
Olomoucký kraj	Vysoké Mýto	Karviná	Mělník
Hranice	Žamberk	Kopřivnice	Mladá Boleslav
Jeseník	Ústecký kraj	Krnov	Mnichovo Hradiště
Lipník nad Bečvou	Děčín	Nový Jičín	Neratovice
Litovel	Chomutov	Odry	Nymburk
Mohelnice	Kadaň	Opava	Poděbrady
Olomouc	Litoměřice	Orlová	Příbram
Přerov	Most	Ostrava	Rakovník
Šternberk	Šluknov	Rýmařov	Říčany
Šumperk	Ústí nad Labem	Třinec	Slaný
Uničov	Varnsdorf, Rumburk		Vlašim
Zábřeh			Vořítko

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky